

PROJEKTU UN KVALITĀTES VADĪBA

**PROJEKTA „ELASTĪGA BĒRNU UZRAUDZĪBAS
PAKALPOJUMA NODROŠINĀŠANA DARBINIEKIEM, KAS
STRĀDĀ NESTANDARTA DARBA LAIKU” PĒTĪJUMA
VEIKŠANA**

IEKŠĒJAIS ZIŅOJUMS PAR EKSPERIMENTA OTRĀS FĀZES REZULTĀTIEM

Iepirkuma identifikācijas Nr.: LRLM2015/28-3-08/41EBUP
Līguma Nr. LM2015/24-1-13/69 noslēgts 2015.gada 18.decembrī

AUTORI: Māris Brants, Ilze Mileiko, Edgars Brēķis, Ieva Vaine, Viola Korpa,
Laura Krista Kulberga, Evija Eglīte

Rīga, 2017.gada oktobris-decembris

Pētījums veikts Labklājības ministrijas administrētā un Eiropas Savienības Nodarbinātības un sociālās inovācijas programmas (EaSI) līdzfinansētā projekta Nr.VS/2015/0206 „Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku” ietvaros

SATURS

SATURS	2
IEVADS	3
1. METODOLOĢIJA.....	5
1.1. Eksperiments	5
1.2. Pielietotās pētījumu metodes	7
2. EKSPERIMENTĀLĀS UN KONTROLES GRUPAS RAKSTUROJUMS.....	9
2.1. Dalībnieku skaita izmaiņas pētījuma pirmās fāzes gaitā	9
2.2. Pirmo fāzi pabeigušo projekta dalībnieku sociāli demogrāfiskais raksturojums	13
3. APMIERINĀTĪBA AR DARBU UN NO TĀS IZRIETOŠĀS RĪCĪBAS UN PLĀNI.....	20
4. ĢIMENES DZĪVE NESTANDARTA DARBA LAIKĀ STRĀDĀJOŠAJIEM VECĀKIEM.....	31
4.1. Ģimenes ikdienas dzīves organizācija	31
4.2. Bērnu audzināšanas prasmju pašvērtējums un iecerētais bērnu skaits.....	36
4.3. Bērnu uzraudzības prakses	39
4.4. Projekta ietvaros sniegtais pakalpojums.....	42
5. ĢIMENES UN DARBA DZĪVES SASKAŅOŠANA	47
5.1. Ģimenes un darba dzīves saskaņošanas prakses.....	47
5.2. Apmierinātība ar dzīvi	62
SECINĀJUMI	66
Izmaiņas attiecībā uz apmierinātību ar dzīvi kopumā	66
Izmaiņas attiecībā uz apmierinātību ar darbu	67
Izmaiņas attiecībā uz ģimenes ikdienas dzīves organizāciju	68
Izmaiņas attiecībā uz ģimenes un darba dzīves saskaņošanas iespējām un darba un ģimenes dzīves līdzsvaru	69
PIELIKUMS.....	70
Standartnoviržu tabulas	70
DECS testa adaptācija.....	71
Mērījumos izmantoto testu skalu savstarpējie korelācijas koeficienti	76

IEVADS

Pētījuma galvenais mērķis ir elastīgu bērnu uzraudzības pakalpojumu nodrošināšanas iespēju izvērtējums darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku, ar nolūku iegūt izpētes datus pamatotu informāciju optimālo nosacījumu identificēšanai.

Šī mērķa realizācijai tiks izmantota virkne dažādu faktoru, kas tiks izvērtēti salīdzinājumā (starp laika periodiem, starp eksperimentālo un kontroles grupu kā arī citu grupu starpā, ja atšķirības starp tām izrādīsies nozīmīgas).

Pētījums tiek veikts Labklājības ministrijas administrētā un Eiropas Savienības Nodarbinātības un sociālās inovācijas programmas (EaSI) līdzfinansētā projekta Nr.VS/2015/0206 „Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku” ietvaros (turpmāk – projekts).

Projekta ietvaros tiek veikts eksperiments, sniedzot bērnu uzraudzības pakalpojumu nestandarta darba laikā. Galvenie eksperimenta mērķi ir:

1. atrast optimālo bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošinājuma veidu nodarbinātajiem ar nestandarta darba laiku;
2. atrast optimālos nosacījumus finansējuma piesaistei no privātā un sabiedriskā sektora, kā arī finansēšanas mehānisma pašregulācijai;
3. radīt ilgtermiņā funkcionējošu modeli elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma subsidēšanai un attīstībai, iesaistot pašvaldības;
4. veicināt sadarbību starp valsti, pašvaldībām un privāto sektoru bērnu aprūpes jomā;
5. veicināt vecāku nodarbinātību un darba un ģimenes dzīves saskaņošanu.

Ar elastīgu bērnu uzraudzības pakalpojumu (turpmāk – pakalpojums; tā kā projekts paredz pēc tā beigām nodrošināt bērnu uzraudzības pakalpojumu pašregulējošā formā, tad jēdziens „pakalpojums” ziņojumā tiek attiecināts arī uz iespējamo pakalpojumu pēc projekta beigām) šajā ziņojumā tiek saprasta bērnu uzraudzības pakalpojuma sniegšana nestandarta darba laikā.

Projekta ietvaros tiek rekrutēta eksperimentālā grupa, kas saņem pakalpojumu, bet tai paralēli – kontroles grupa, kas atrodas līdzīgā situācijā, taču minēto pakalpojumu nesaņem. Eksperimenta gaitā tiek mainīti pakalpojuma līdzfinansēšanas nosacījumi.

Eksperiments tiek organizēts Rīgā, Jelgavā un Valmierā, tajā piedalās uzņēmumi¹, ar kuriem noslēgta vienošanās un kuru darbinieki izrādījuši gatavību saņemt elastīgu bērnu uzraudzības pakalpojumu.

¹ Ar jēdzienu „uzņēmums” ziņojumā tiek apzīmēti ne tikai ražojoši uzņēmumi, bet arī citas institūcijas, kas piedalās projekta eksperimentālajā un kontroles grupā darba devēju statusā.

Šis dokuments ir viens no pētījuma nodevumiem. Tas veidots ar mērķi raksturot pētījumā iegūtos rezultātus projekta pirmās fāzes gaitā, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu. Nodevums balstās pētījuma dalībnieku anketēšanas rezultātos.

Ieilgusī eksperimentālās un kontroles grupas rekrutācija ir ietekmējusi iespējas atbilstoši plānotajam sagatavot pētījuma ziņojumus – t.i., pirmās fāzes rezultātu ziņojumā iekļaut mērījumus posma sākumā un beigās, bet otrās fāzes rezultātu ziņojumā iepriekšējos datus salīdzināt ar datiem otrās fāzes beigās. Tādējādi tika pieņemts lēmums koriģēt pētījuma ziņoju saturu šādā veidā:

- ziņojumā par eksperimenta pirmās fāzes rezultātiem sniegt ģenerālkopas, eksperimentālās un kontroles grupas raksturojumu, kā arī pirmā (sākotnējā) mērījuma rezultātus, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu;
- šajā ziņojumā sniegt pirmā un otrā mērījuma salīdzinājumu, respektīvi, informāciju par izmaiņām pirmās fāzes gaitā.

Ziņojumā vispirms apskatīta pētījuma metodoloģija, raksturojot to informāciju, kas attiecas uz eksperimenta pirmo fāzi. Informācija par plašāku šī mērījuma kontekstu pētījumā skatīt iepriekšējos ziņojumos, bet īpaši „Iekšējā ziņojumā par eksperimenta pirmās fāzes rezultātiem”².

Otrā ziņojuma daļa veltīta eksperimentālās un kontroles grupas sociāli demogrāfiskam salīdzinājumam, konstatējot, kas pirmās fāzes gaitā mainījies, salīdzinot ar projekta uzsākšanas brīdi.

Tālāk ziņojums pievēršas pētāmo aspektu analīzei, salīdzinot eksperimentālās un kontroles grupas atbilžu atšķirības pirmās fāzes sākumā un beigās. Trešā nodaļa veltīta nodarbinātībai nestandarta darba laikā, ceturtā – ģimenes dzīvei nestandarta darba laiku strādājošajiem, bet piektā – ģimenes un darba dzīves saskaņošanai.

Ziņojums noslēdzas ar secinājumiem, kas radušies, apkopojot pētījuma pirmās fāzes kvantitatīvos datus.

² Iekšējais ziņojums par eksperimenta pirmās fāzes rezultātiem. Projekta „Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku” pētījuma veikšana. SIA „Projektu un kvalitātes vadība”, 2017.

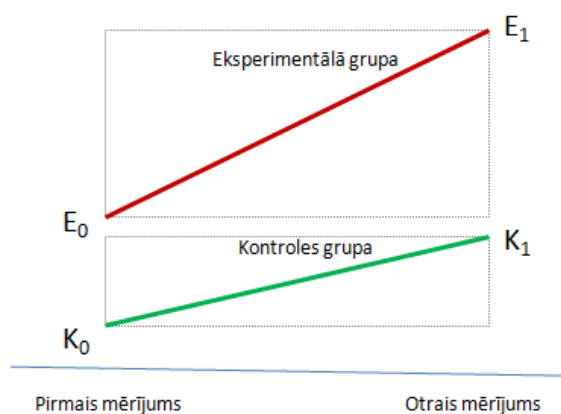
1. METODOLOĢIJA

1.1. Eksperiments

Tā kā pētījuma galvenais mērķis ir pakalpojumu nodrošināšanas iespēju izvērtējums ar nolūku iegūt izpētes datus pamatotu informāciju optimālo nosacījumu identificēšanai, jebkādas metodes, kas ietver tikai esošās situācijas analīzi un intervijas/aptaujas un balstās vienīgi pieņēmumos un pētījuma dalībnieku pašrefleksijās par to, kā viņi rīkotos tai vai citā situācijā, nevar uzskatīt par droši ticamām. Arī citu valstu pieredzes analīze nevar droši liecināt par to, ka šī pieredze tādā formā Latvijā ir izmantojama.

Šādos apstākļos vienīgā metode, kas ļauj iegūt ticamus datus, ir eksperiments – metode, kuras būtība ir sociālās intervences iespējamā risinājuma pārbaude nelielā sabiedrības daļā, pirms pieņemt lēmumu par līdzīgas intervences piemērošanu plašākai sabiedrībai. Vienīgā šeit pieejamā metode eksperimentālās un kontroles grupas salīdzināšanai ir pieauguma izmaiņu (*difference in differences*) metode³, kas ļauj noteikt un izmērīt citu negaidītu ietekmējošo faktoru ietekmi uz eksperimenta gaitu, turklāt neparedz nepieciešamību, ka eksperimentālajai un kontroles grupai, eksperimentu uzsākot, jāatrodas identiskās starta pozīcijās (kas mūsu gadījumā, ņemot ļoti būtiskās grupu atšķirības, nav iespējams). Shematiski tas attēlots 1.1.attēlā. Redzams, ka eksperimentālā un kontroles grupa, kas tiek iekļauta panelpētījumā (respektīvi, vairāki mērījumi vieniem un tiem pašiem pētījuma dalībniekiem) pirmā mērījuma brīdī (E0 un K0) atrodas atšķirīgās starta pozīcijās. Otrajā mērījumā (E1 un K1) tiek konstatēta situācijas izmaiņa katrai no grupām. Pieaugums eksperimentālajai grupai aprēķināms pēc formulas $dE = E1 - E0$, bet kontroles grupai attiecīgi $dK = K1 - K0$. Savukārt pieauguma izmaiņu formula līdz ar to būtu $\Delta = dE - dK$.

1.1.attēls. Pieauguma izmaiņu metodes pielietojuma atspoguļojums

Lai ar metodi iegūtu iespējami ticamus datus, tiek izmantoti divi līdzekļi:

³ Sīkāk skatīt, piemēram, Cameron, A.C.; Trivedi, P.K. (2005) *Microeconometrics: Methods and Applications*. Cambridge University Press.

1. vairākas eksperimenta fāzes – tā kā intervences apjoms eksperimenta gaitā mainīsies, eksperimentālās grupas rezultātu tendencēm būtu jāietver fluktuācijas atbilstoši šīm izmaiņām, kuras nedrīkstētu parādīties kontroles grupas rezultātos;
2. kvalitatīvo metožu izmantošana – tās palīdzētu atklāt iespējamās eksperimenta datu nobīdes un iespējamās datu ticamības riskus.

Tas, ko eksperimenta metode neparedz (un būtībā arī nevar paredzēt), ir iepriekš pētnieku jau aprakstītā faktora⁴ – pakalpojuma objektīvas nepieciešamības – attiecināmības noteikšana attiecībā uz kontroles grupu. Ja eksperimentālajā grupā to, ka pakalpojums lielākā vai mazākā mērā ir nepieciešams, apliecina projekta dalībnieka rīcība – viņš iesaistās eksperimentā un saņem pakalpojumu, tad kontroles grupā šādas iespējas nav. Līdz ar to pastāv iespēja, ka daļa kontroles grupas dalībnieku gan atbilst sākotnējai mērķgrupai, tomēr pēc būtības pakalpojuma saņemšanā nav ieinteresēti.

Pielietojot eksperimenta metodi, jā rūpējas par to, lai eksperimentā, cik iespējams, pilnvērtīgi tiktu reproducēta tā sociālā intervence, kāda vēlāk, ja eksperiments izdotos, tiktu realizēta plašākā sabiedrībā. Tomēr šobrīd pētniekiem ir skaidrs, ka atšķirības starp piedāvātajiem pakalpojuma ieviešanas nosacījumiem un eksperimentā tiešā veidā pārbaudītajiem būs visai nozīmīgas. Eksperimentā izmantotais pakalpojuma dizains ietver nozīmīgu birokrātisko slogu visām iesaistītajām pusēm, kuru vēlāk reproducēt pakalpojuma sniegšanā plašākai sabiedrībai nav vēlams un būtībā nav arī iespējams, jo iesaistāmā uzraugošā un lēmumus pieņemošā personāla loks būtu pārāk plašs. Tomēr atbrīvošanās no šī sloga nozīmē arī pārbaudāmā procesa modifikāciju, nevis vienkārši tā piedāvāšanu plašākā mērogā.

Līdz ar to pētnieku uzdevums ir esošā eksperimenta gaitā iegūto informāciju dekonstruēt (sadalīt „ķieģelišos”) tādā mērā, lai spētu sniegt novērtējumu par citu šo „ķieģelišu” kombināciju veidu potenciālo dzīvotspēju. Praksē tas nozīmē konstruēt katras pakalpojumā iesaistītās puses (pakalpojuma saņēmēju; darba devēju; publiskās pārvaldes) interešu karti, kā arī tos nosacījumus, pie kuriem katra no pusēm ir ieinteresēta pakalpojumā, un tos, kas kādai no pusēm pakalpojumu padara bezjēdzīgu. Šāda karte pieejamās galvenokārt kvalitatīvās informācijas ietvaros jau tika izveidota⁵, un tā pilnveidošana, ņemot vērā pētījuma gaitā iegūto kvantitatīvo informāciju, ir tālākais pētnieku uzdevums.

⁴ Skatīt: Iekšējais ziņojums par eksperimenta pirmās fāzes rezultātiem. Projekta „Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku” pētījuma veikšana. SIA „Projektu un kvalitātes vadība”, 2017.

⁵ Skatīt: Ziņojums par elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšanas organizāciju darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku, un to ietekmējošiem faktoriem projektā iesaistītajās pašvaldībās. Projekta „Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku” pētījuma veikšana. SIA „Projektu un kvalitātes vadība”, 2017.

1.2. Pielietotās pētījumu metodes

Šis ziņojums balstās pētījuma dalībnieku (darba ņēmēju) anketēšanas⁶ rezultātos, nepieciešamības gadījumā – ja tas būtiski nepārklāsies ar iepriekšējiem ziņojumiem (no kuriem vairāki padziļināti analizēja ar kvalitatīvajām metodēm iegūtos datus), kā arī sniegs jaunu informāciju – informāciju papildinot ar datiem no pētījuma kvalitatīvās daļas (pilnvērtīga pētījuma kvalitatīvās un kvantitatīvās daļas interpretācija paredzēta gala ziņojumā).

Pētījuma dalībnieku (darba ņēmēju gan no eksperimentālās, gan kontroles grupas) anketēšana veikta, viņiem uzsākot iesaisti pētījumā, kā arī pirmās fāzes⁷ noslēgumā, kas vienlaikus ir arī anketēšana otrās fāzes sākumā. Anketas tika aizpildītas elektroniski pētnieku izveidotā vietnē internetā (lai nodrošinātu datu kvalitāti, respondentiem tiek sniegti individuāli lietotāju vārdi un paroles) vai arī papīra formā (klātienē vai neklātienē). Ja anketa tiešsaistē vai papīra formā tika aizpildīta bez pētnieka klātbūtnes, neskaidrie vai nepareizi interpretētie jautājumi, ja tādi bija, ar respondentu vēlāk tika precizēti. Tiem pētījuma dalībniekiem, kas anketu aizpildīt kavējās, tika telefoniski vai e-pastā atgādināts par anketas aizpili. Tāpēc ar daļu no pētījuma dalībniekiem bija nepieciešams sazināties vairākas reizes.

Tā kā dalībnieku iesaiste projektā bija pakāpeniska, arī mērījumi tikai veikti ilgstošā laika posmā, un vienā un tajā pašā laikā varēja tikt veikts mērījums fāzes sākumā vienam pētījuma dalībniekam un fāzes beigās citam. Pirmais jeb fāzes sākuma mērījums tika uzsākts 2016.gada jūnijā, bet pēdējie precizējumi veikti 2016.gada augustā. Otrais jeb pirmās fāzes noslēguma mērījums tika uzsākts 2016.gada novembrī, bet pēdējie precizējumi un papildinājumi veikti 2017.gada oktobrī.

Pirmās fāzes uzsākšanas anketa kopumā ietvēra mazāku jautājumu skaitu, salīdzinot ar vēlākajām, kad tika pievienoti jautājumi, kuru nepieciešamību pētnieki laika gaitā konstatēja. Savukārt jautājumus par nostrādāto stundu skaitu nestandarta un standarta darba laikā respondenti atbildēja tikai pirmajā anketu aizpildes reizē – tika konstatēts, ka dati ir pārāk neuzticami (lielākajai respondentu daļai jautājumi tika pārvaicāti vēlāk telefoniski vai pa epastu), lai tos izmantotu dinamikas analīzei, tādējādi vienīgais to izmantošanas veids ir respondentu klasifikācijai pēc nestandarta darba laika tipiem (tam pietiek ar vienu aizpildes reizi). Līdz ar to šajā ziņojumā netiks apskatītas atšķirības pēc nostrādātā stundu skaita starp eksperimentālo un kontroles grupu.

Daļa sociāli demogrāfisko mainīgo tika aizpildīta tikai pirmajā anketas aizpildīšanas reizē, bet nākamajās respondentam tika lūgts precizēt datus, ja notikušas kādas izmaiņas.

Datu apstrāde un analīze veikta ar programmām SPSS un MS Excel. Kā bāzes pieeja izmantota aprakstošā rezultātu analīze.

⁶ Informācija par anketu saturu un mērāmajiem indikatoriem sniegta vairākos iepriekšējos nodevumos (no kuriem pieci veltīti tikai metodoloģijai – viens psiholoģisko testu adaptācijai, bet četri anketu un padziļināto interviju saturam), līdz ar to tā šeit detalizēti netiek apskatīta. Īsa informācija, kas raksturo konkrēto instrumentāriju, sniegta to nodaļu sākumā, kur analizēti ar šo instrumentāriju iegūtie rezultāti.

⁷ Sīkāku informāciju par pētījuma dalījumu fāzēs un šī dalījuma izmaiņām projekta gaitā skatīt: Iekšējais ziņojums par eksperimenta pirmās fāzes rezultātiem. Projekta „Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku” pētījuma veikšana. SIA „Projektu un kvalitātes vadība”, 2017.

Vērtējot pieauguma atšķirības, to statistiskā nozīmīguma pārbaudei izmantots t-tests. Tā ir vispārpieņemta metode, lai novērtētu atšķirības starp divām grupām, kā tas nepieciešams arī šajā pētījumā (starp eksperimentālo un kontroles grupu)⁸.

Situācijās, kad mūsu rezultātos salīdzinājums veikts starp eksperimentālo un kontroles grupu, kā arī pētniekiem bijusi skaidra hipotēze, kāda virziena izmaiņas sagaidāmas, izmantota vienusīgā P vērtība⁹, bet citos gadījumos – ja nebija skaidras hipotēzes vai arī salīdzinājums veikts starp citām kategorijām nevis eksperimentālo un kontroles grupu, izmantota divpusīgā P vērtība. Kā kritiskās P vērtības izmantotas 0,01, 0,05 un 0,1 – zem kuras katrā konkrētajā analizētajā gadījumā P vērtība atrodas, ziņojumā norādīts.

DECS testa adaptācijā izmantota Kronbaha alfa kā galvenais kritērijs skalu viendabīguma pārbaudei. Tā kā, izmantojot pirmā mērījuma (pirmās fāzes sākumā) datus, izstrādātās skalas ne vienmēr saglabāja savu iekšējo viendabību fāzes beigās, tika veikta skalu apgalvojumu pārgrupēšana, balstoties:

- jautājumu saturiskajā viendabībā;
- faktoranalīzes rezultātos (pielietojot dažādus rotācijas veidus un vērojot atšķirības);
- Pīrsona korelācijas koeficientos,

bet lēmumu par skalā iekļaujamajiem apgalvojumiem pieņemot, vadoties no Kronbaha alfas vērtības, kā arī iespējām skalas saturu viennozīmīgi interpretēt un piešķirt tai nosaukumu.

Vērtējot dažādu testu skalu savstarpējās sakarības izmantots Pīrsona korelācijas koeficients¹⁰, nonākot pie tām pazīmēm, kas korelē ar apmierinātību ar dzīvi, un izmaiņas kurās nosaka izmaiņas apmierinātībā ar dzīvi (vērtējot, kādā mērā apmierinātība ar dzīvi saistās ar ģimenes un kādā mērā ar nodarbinātības faktoriem).

⁸ Ja vajadzētu salīdzināt vairāk nekā divas grupas, tad varētu izmantot dispersijas analīzi (ANOVA) normāli sadalītiem mainīgajiem, tomēr dispersijas analīze ļauj konstatēt tikai to, vai grupas ir vai nav vienādas, bet neatklāj kura grupa un kā atšķiras no otras, ja tiek konstatētas atšķirības. Pētījumā tāpēc priekšroka dota t-testam, kas ļauj ne vien konstatēt, vai pastāv atšķirība starp grupu vidējiem, bet arī vienlaikus dot atbildi par starpības virzienu.

Savukārt, vērtējot attiecībā pret neparametriskajiem testiem (kā Kruskal–Wallis [Kruskal–Wallis]), t-testam priekšroka dota, jo novērojumu skaits ir vismaz 149 (bet vairumā apskatīto salīdzinājumu 224), kas atbilst pieņemumam par pietiekami lielu izlasi. Neparametriskās metodes būtu piemērotākas, ja izlašu apjomi būtu mazi (t.i. ap 10 gadījumiem), taču neparametriskās metodes sniedz mazāk informācijas, salīdzinot ar parametriskajām. Balstoties uz “lielo skaitļu likumu”, izlases apjomam pieaugot, to vidējo sadalījums tiecās uz normālu (kas ir nepieciešams parametrisko testu gadījumā), pat ja atbilstošais mainīgais nav normāli sadalīts ģenerālkopā vai arī tas nav pietiekami precīzi izmērīts.

⁹ Ja tiek sagaidītas pozitīvas pieauguma atšķirības starp eksperimentālo un kontroles grupu, tad būtiski ir vienīgi, vai šīs atšķirības ir pozitīvas – to, ka atšķirību nav vispār vai arī tās izrādās negatīvas, nav nozīmes diferencēt. Savukārt situācijās, kad konkrētas hipotēzes par pārmaiņu virzienu nav, būtiski ņemt vērā abus iespējamās pārmaiņu virzienus.

¹⁰ Pīrsona korelācijas koeficienta izmantošanas nosacījums, kas mūsu gadījumā izpildās, ir skalas kā nepārtraukti lielumi (t.i., teorētiski iespējamās jebkuras vērtības kādā intervālā). Pētījumā iekļauto četru testu skalas šim nosacījumam atbilst, jo to izveides procesā kvantificēti rangi skalu apgalvojumi, piešķirot rangiem skaitliskas vērtības, bet pēc tam ar tām veicot matemātiskas darbības (summēšanu, kas nodrošina jebkādu vērtību iespējamību noteiktā intervālā), savukārt testu validācijas procesā pārbaudīta šo skalu viendabība). Tāpat svarīga ir atbilstība pieņemumam par pietiekami lielu izlasi, kas šeit (novērojumu skaits ir vismaz 149, bet vairumā apskatīto gadījumu 224) apstiprinās.

2. EKSPERIMENTĀLĀS UN KONTROLES GRUPAS RAKSTUROJUMS

2.1. Dalībnieku skaita izmaiņas pētījuma pirmās fāzes gaitā ¹¹

Eksperimentālā grupa, projektu uzsākot, sastāvēja no 138 projekta dalībniekiem¹² (tai skaitā 117 no Rīgas, 11 no Valmieras un 10 no Jelgavas) bet analizē tika iekļauti 134 eksperimentālās grupas dalībnieki (tai skaitā 115 no Rīgas, 10 no Valmieras un 9 no Jelgavas), jo četri dažādu iemeslu dēļ neaizpildīja jau projekta uzsākšanas anketu¹³.

Pirmās pētījuma fāzes laikā no minētajiem 134 eksperimentālās grupas dalībniekiem pētījuma ietvaros atlicis 121. Apkopotā veidā informācija par viņiem atspoguļota 2.1.tabulā. Konkrētās situācijas, kāpēc 13 eksperimentālās grupas dalībnieki neaizpildīja pirmās fāzes noslēguma anketu bija šādas:

- Valmierā (jeb Valmieras Stikla šķiedrā) bija projekta dalībnieki, kas noslēdza līgumu ar bērnudārzu „Sprīdītis”, taču pakalpojumu izmantoja tikai atsevišķos gadījumos – tādējādi 3 no viņiem fāzes beigās norādīja pētniekiem, ka būtībā neuzskata sevi par projekta dalībniekiem un anketu neaizpildīs; arī no pētījuma datu izmantojamības viedokļa situācija, kad pētījuma dalībnieks pakalpojumu neizmanto, neļauj viņu uzskatīt par pilnvērtīgu eksperimentālās grupas dalībnieku, tādējādi pētnieki akceptēja šo situāciju un nevērsās pie viņiem ar atkārtotu lūgumu anketu aizpildīt;
- Divas „Rimi” darbinieces neilgi pēc projekta uzsākšanas pārtrauca darba attiecības ar uzņēmumu – saskaņā ar darbinieču pašu sniegto informāciju vienai no viņām tas saistījās arī ar dzīvesvietas maiņu Latvijas ietvaros, bet otra nebija apmierināta ar savu darbu „Rimi”;
- No virknes „Air Baltic” darbiniekiem bija grūtības panākt kvalitatīvu pētījuma anketu aizpildi – vairākos gadījumos pētniekiem nācās norādīt, ka nejaušu atbilžu izvēle testos nevar tikt uzskatīta par anketas aizpildi, un lūgt anketu aizpildīt vēlreiz un kvalitatīvi. Vienā no šiem gadījumiem „AirBaltic” pilots, noskaidrojot, ka pēc pirmās fāzes noslēguma anketas aizpildes ir sagaidāmas vēl anketas, atteicās turpināt anketu aizpildi vispār.

¹¹ Sīkāku informāciju par pētījuma dalībnieku rekrutāciju skatīt: Iekšējais ziņojums par eksperimenta pirmās fāzes rezultātiem. Projekta „Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku” pētījuma veikšana. SIA „Projektu un kvalitātes vadība”, 2017.

¹² Atšķiras projekta dalībnieku skaits līgumiskā izpratnē un eksperimentālās grupas dalībnieku skaits pētījuma izpratnē. Projekta ietvaros līgumi tika slēgti par katru bērnu, kamēr pētījums fokusējās uz viņu vecākiem – tā kā bērnu skaits objektīvi ir lielāks (vienam vecākam projektā var būt vairāki bērni turklāt atsevišķos gadījumos līgumi par katra uzraudzību var tikt slēgti pat ar dažādām auklēm), tad eksperimentālās grupas dalībnieku skaits ir mazāks par projektā definētajiem 150.

¹³ Sīkāka informācija par iemesliem: Iekšējais ziņojums par eksperimenta pirmās fāzes rezultātiem. Projekta „Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku” pētījuma veikšana. SIA „Projektu un kvalitātes vadība”, 2017.

- „Rīgas Satiksmes” darbiniece, kā pati norādīja, ir mainījusi dzīvesvietu, kas ļāvis viņas radniecei pieskatīt bērnu, līdz ar to tika pārtraukta līdzdalība projektā vispār.
- Viena „Latvijas Gaisa satiksmes” darbiniece pārtrauca darba attiecības, tādējādi arī līdzdalību projektā – sīkākas informācijas par cēloņiem pētnieku rīcībā nav.
- Divi VUGD darbinieki pārtrauca līdzdalību projektā, kad bija jāsāk pašiem piedalīties ar līdzmaksājumu, un neaizpildīja fāzes noslēguma anketu.
- Viena no NMPD darbiniecēm pārkāpa projekta izmantošanas nosacījumus, noformējot aukles pakalpojumu izmantošanu laikā, kad faktiski strādāja citā darbavietā – līdz ar to no viņas tika prasīts atmaksāt līdzekļus; līdzdalība projektā tāpēc pārtraukta netika, taču projekta dalībniiece atteicās aizpildīt turpmākās anketas, motivējot to ar laika trūkumu, kā arī nevēlējās sniegt pētniekiem interviju, kurā viņai būtu iespēja piedāvāt savu skatījumu uz notikušā apstākļiem. Cita NMPD darbiniece vispirms pārņēma sava vīra – arī NMPD darbinieka – līgumu, bet pēc tam pārtrauca darba attiecības ar NMPD; līdzdalība projektā līdz ar to tika pārtraukta, nepārformējot līgumu atkal uz vīra vārda, bet anketa netika aizpildīta.
- „Jelgavas slimnīcas” darbinieks pārtrauca darba attiecības un pārcēlās uz dzīvi un darbu ārvalstīs.

Tādējādi no 13 eksperimentālās grupas dalībniekiem, kas aizpildīja anketas projekta sākumā, bet nav iekļautas šajā analīzē, 5 pārtrauca darba attiecības ar konkrēto darba devēju, bet 8 līdzdalību pētījumā pārtraukuši citu iemeslu dēļ.

Kontroles grupa – t.i., kontroles grupas uzņēmumu dalībnieki, ar kuriem pētnieki fāzes sākumā kontaktējās vai centās kontaktēties, lai vienotos par anketas aizpildi – kopskaitā veido 193 personas. Šajā skaitā nav iekļauti tie 10 kontroles grupas uzņēmumu darbinieki, ar kuriem izdevās sazināties bet kuru situācija izrādījās nepiemērota, lai viņus iekļautu kontroles grupā (viņi nedzīvoja kopā ar bērniem, bērnu vecums bija lielāks par pieļaujamo, viņi bija nodarbināti tikai standarta darba laikā u.tml.). Ir ieskaitīti tie 38 darbinieki, kuru kontaktus viņu darba devēji pētniekiem sniedza, tomēr centieni ar šiem cilvēkiem sazināties izrādījās neveiksmīgi. Tā kā kāds no viņiem, iespējams, neatbilda atlases kritērijiem, reālā kontroles grupa var būt skaitā nedaudz zem norādītajiem 193 cilvēkiem.

No šiem 193 cilvēkiem izdevās sazināties ar 155¹⁴, taču 9 uzreiz norādīja, ka darbavietā, kura viņu kontaktus iedevusi, vairs nestrādā, savukārt 12 atteicās piedalīties pētījumā – daļā gadījumu viņi norādīja, ka nav sankcionējuši darba devēju kādam citam dot viņu kontaktus. Vēl 15 cilvēki no kontroles grupas uzņēmumiem anketu aizpildīt gan piekrita, taču to vai nu neizdarīja, vai izdarīja nekvalitatīvi (neaizpildīja līdz galam, sniedza nekorektas atbildes uz testu jautājumiem – piemēram, visas vienādas, u.tml.). Tādējādi korekti aizpildītas un pētījumā izmantotas anketas pētnieki pirmās fāzes sākumā saņēma no 119 kontroles grupas dalībniekiem (tai skaitā 106 no Rīgas, 7 no Valmieras un 6 no Jelgavas), un tās visas tika iekļautas sākotnējā analīzē.

¹⁴ Sīkāka informācija: Iekšējais ziņojums par eksperimenta pirmās fāzes rezultātiem. Projekta „Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku” pētījuma veikšana. SIA „Projektu un kvalitātes vadība”, 2017.

Fāzes noslēgumā no šiem 119 kontroles grupas dalībniekiem anketas aizpildījuši un analizē iekļauti **103**¹⁵. Apkopotā veidā informācija par viņiem atspoguļota 2.1.tabulā.

2.1.tabula. Informācija par eksperimentālās un kontroles grupas dalībnieku statusu saistībā ar līdzdalību pirmās pētījuma fāzē

Grupa	Darbības sfēra	Uzņēmums	Projektu uzsākušo skaits	Pirmo fāzi pabeigušo skaits	Fāzi nepabeigušie	
					Pārtraukuši darba attiecības	Cits iemesls
Eksperimentālā	B+C+D+E	Valmieras stikla šķiedra	10	7		3
		PET Baltija	2	2		
		CUBIES	1	1		
	F	Bromus	2	2		
	G+I	Lido	5	5		
		Rimi	3	1	2	
		Jelgavas augļi	1	1		
		Aragats	1	1		
		Kolonāde. Mūsu stāsti	1	1		
	H+J	Air Baltic	20	19		1
		Lidosta "Rīga"	18	18		
		Rīgas Satiksme	16	15		1
		Latvijas gaisa satiksme	15	14	1	
		LMT	2	2		
	K+L+M+N	ArtSmart	1	1		
		Eko Studio	1	1		
		Swedbank	1	1		
	O	VUGD	17	15		2
		Valsts policija	1	1		
	Q	NMPD	3	1	1	1
		Rīgas pašvaldības BJC	2	2		
		Dzemdību nams	1	1		
		Jelgavas slimnīca	1	0	1	
	R+S+T+U	Latvijas koncerti	4	4		
		Jaunais Rīgas teātris	3	3		
		Nacionālais teātris	2	2		
	KOPĀ			134	121	5
Kontroles	G+I	Maxima	14	13		1
	H+J	Latvijas Pasts	23	21	2	
		DHL	1	1		
	K+L+M+N	Grifs AG	32	30	2	
		Runway	1	0		1
		Sixt	1	0	1	
	O	Jelgavas Pašvaldības policija	4	3		1
		SIVA	4	4		
	P	Baltijas Starptautiskā akadēmija	5	4		1
		RISEBA	3	3		
	Q	P.Stradiņa slimnīca	22	15	4	3
		Vidzemes slimnīca	3	3		
	R+S+T+U	Valmieras Drāmas teātris	4	4		
		Nacionālā bibliotēka	2	2		
	KOPĀ			119	103	9
PAVISAM KOPĀ			253	224	14	15

Konkrētās situācijas, kāpēc 16 kontroles grupas dalībnieki neaizpildīja pirmās fāzes noslēguma anektu un/vai netika iekļauti analizē bija šādas:

¹⁵ Faktiskais anketas aizpildījušo skaits ir lielāks, jo bija situācijas, kad tikai anketas aizpildes rezultātā pētnieki noskaidroja, ka cilvēks pārtraucis darba attiecības. Šīs anketas analizē iekļautas netika.

- Viens „Maxima” darbinieks pirmās pētījuma fāzes laikā izšķīrās no sievas un līdz ar to vairs nedzīvo kopā ar savu bērnu.
- Divas „Latvijas Pasta” darbinieces pārtrauca darba attiecības – viena kļuva par bezdarbnieci, bet otra uzsāka citas darba attiecības standarta darba laikā.
- Divi „Grifs AG” darbinieki pārtrauca darba attiecības – vienā gadījumā pētnieku rīcībā sīkākas informācijas nav, bet otrā – uzsākot darba standarta darba laikā citā darbavietā.
- SIA „Runway” darbiniece mainīja amatu tās pašas darbavietas ietvaros – jaunais amats vairs nebija saistīts ar darbu nestandarta laikā.
- SIA „Sixt” darbiniece pārtrauca darba attiecības, jo, kā pati norādīja, neizturēja slodzi, kas viņai bija jāstrādā pēc tam, kad darba attiecības bija pārtraukuši vairāki viņas kolēģi.
- Viena Jelgavas Pašvaldības policijas darbiniece pētniekiem izteica vēlmi turpmāk anketas neaizpildīt.
- Viena Baltijas Starptautiskās akadēmijas darbiniece, motivējot to ar laika trūkumu, pētniekiem izteica vēlmi turpmāk anketas neaizpildīt.
- Četri P.Stradiņa slimnīcas darbinieki pārtrauca darba attiecības – divos gadījumos pētnieku rīcībā sīkākas informācijas nav, vienā darbs mainīts uz standarta darba laiku citā darbavietā, bet ceturtajā gadījumā darbiniece pārcēlās uz ārzemēm, kā arī bija dvīņu gaidībās. Divi citi slimnīcas darbinieki ilgstoši solīja anketas aizpildīt, taču galu galā tam laiku neatrada. Savukārt vēl ar vienu darbinieku pēc 4 mēnešiem pētniekiem sazināties vairs neizdevās.

Pirmās fāzes gaitā bija arī situācijas, kad ar pētniekiem sazinājās vēl citi projektā iesaistīto uzņēmumu darbinieki, kas izteica gatavību piedalīties kontroles grupā, tomēr tobrīd kontroles grupas palielināšana vairs nebija iespējama, jo visi citi pētījuma dalībnieki jau bija uzsākuši līdzdalību pirmajā fāzē.

No 16 kontroles grupas dalībniekiem, kas aizpildīja anketas projekta sākumā, bet nav iekļautas šajā analīzē, 9 pārtrauca darba attiecības ar konkrēto darba devēju, bet 7 līdzdalību pētījumā pārtraukuši citu iemeslu dēļ.

Tālākajā analīzē iekļauta informācija par tiem 121 eksperimentālās grupas dalībniekiem un tiem 103 kontroles darbiniekiem, kas:

- kvalitatīvi aizpildījuši pirmās fāzes noslēguma anketas;
- joprojām strādā nestandarta darbalaiku pie darba devējiem, kuri piedalās projektā;
- dzīvo kopā ar bērniem, kas, projektu uzsākot, nebija vecāki par 7 gadiem.

Tas nozīmē, ka, referējot uz eksperimentālo vai kontroles grupu, runa ir par attiecīgi 121 eksperimentālās vai 103 kontroles grupas dalībniekiem, nevis plašāku personu loku (piemēram, tiem, kuri tika attiecināti uz eksperimentālo vai kontroles grupu fāzes sākumā). Tādējādi arī datos, kas sniegti šobrīd, un tiem, kas tika sniegti ziņojumā „Iekšējais ziņojums par eksperimenta pirmās fāzes rezultātiem”, ir atšķirības – iepriekš tika salīdzināti 134 eksperimentālās grupas dalībnieki ar 119 kontroles grupas dalībniekiem, šobrīd tiek salīdzināts 121 eksperimentālās grupas dalībnieks ar 103 kontroles grupas dalībniekiem.

2.2. Pirmo fāzi pabeigušo projekta dalībnieku sociāli demogrāfiskais raksturojums

Eksperimentālās un kontroles grupas sadalījums pēc sociāli demogrāfiskajām pazīmēm no tā sadalījuma, kāds tika konstatēts, fāzi uzsākot, atšķiras nedaudz – nevar apgalvot, ka to dalībnieku aiziešana, kas projektu pameta, ir izraisījusi kādas nozīmīgas pārmaiņas grupu struktūrā.

2.1.attēls apkopotā veidā raksturo projekta dalībnieku sadalījumu pa uzņēmumu darbības sfērām (izvērsti šī pati informācija sniegta 2.1.tabulā). Izmaiņas, salīdzinot ar situāciju projekta sākumā, ir 3% robežās. Joprojām varam konstatēt, ka kontroles grupas struktūru galvenokārt diktē četru uzņēmumu – Maximas, Latvijas Pasta, Grifs AG un P.Stradiņa slimnīcas – pārstāvētās nozares, jo kopā tie nodrošināja 79 kontroles grupas dalībniekus no 103.

Kopīga pazīme visiem šiem uzņēmumiem ir salīdzinoši zems atalgojums nestandarta darba laikā strādājošajiem, ko nevar sacīt par visiem pārstāvētajiem eksperimentālās grupas uzņēmumiem. Tas var ietekmēt apmierinātības ar atalgojumu atšķirības, ja salīdzina eksperimentālo un kontroles grupu. No tiem 9 kontroles grupas dalībniekiem, kas projektu pametuši, nomainot darbavietu, 8 ir no šiem četriem uzņēmumiem. Līdz ar to darbības sfēru, ko šie uzņēmumi pārstāv, summārā pārstāvniecība kontroles grupā samazinājusies no 82% līdz 80%.

Eksperimentālajā grupā galvenā nozaru pārstāvniecības specifika ir tāda, ka no pieciem uzņēmumiem, kas projektā pirmās fāzes beigās pārstāvēti ar vismaz 10 darbiniekiem, četriem – Latvijas Gaisa satiksmei, AirBaltic, lidostai „Rīga” un Rīgas Satiksmei – ir līdzīgas darbības sfēras. Atalgojums šajos uzņēmumos ir konkurētspējīgāks, salīdzinot ar projektā visplašāk pārstāvētajiem kontroles grupas uzņēmumiem, un arī darbinieku aiziešana no projekta novērojama retāk (tikai trīs darbinieki, tai skaitā tikai viens, mainot darbavietu). Līdz ar to darbības sfēru H+J (transports un uzglabāšana, informācijas un komunikāciju pakalpojumi) pārstāvniecība eksperimentālajā grupā pieaugusi no 53% līdz 56%.

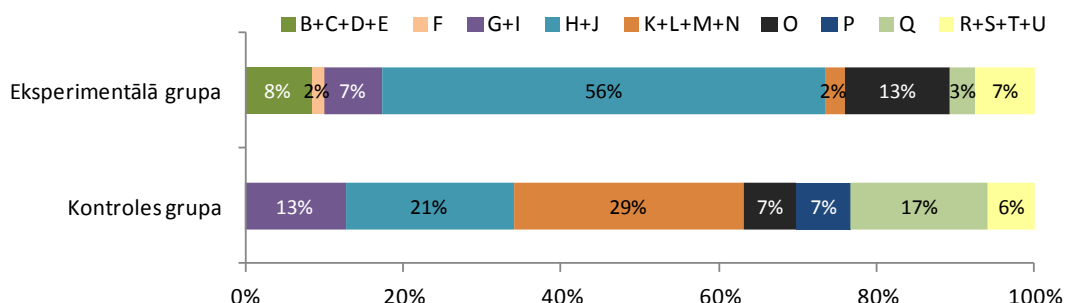
Līdz ar šīm izmaiņām nedaudz izmainījusies sabiedriskā un privātā īpašuma uzņēmumos nodarbināto proporcija – eksperimentālajā grupā sabiedriskajā īpašumā nodarbināto tagad ir proporcionāli vēl vairāk (lai arī projektu pametušo vidū arī vairāk ir sabiedriskajā sektorā nodarbināto), bet kontroles grupā – mazāk. Kopumā pēc šīs pazīmes starp eksperimentālo un kontroles grupu saglabājas būtiskas disproporcijas (sk.2.2. attēlu).

Pēc profesiju grupām izmaiņas, salīdzinot ar situāciju projekta sākumā, ir vēl niecīgākas, nekā pēc nodarbinātības sfērām – tās gandrīz nekur nepārsniedz 1% robežas. Joprojām varam konstatēt, ka kontroles grupā plašāk ir pārstāvēti darbinieki no augstākām profesiju grupām (konkrēti – 2. un 4., kas abas kopā veido 45% no visiem kontroles grupas dalībniekiem), bet vispār nav pārstāvētas 8. un 9.grupa (sk.2.3.attēlu).

Tomēr izglītības līmenis (sk. 2.4.attēlu), kā jau tika konstatēts pēc pirmā mērījuma, eksperimentālajā grupā ir nedaudz augstāks nekā kontroles, kas skaidrojams ar faktu, ka kategorijā „pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki” eksperimentālajā un kontroles grupā

pārstāvēts visai atšķirīgs profesiju spektrs. Eksperimentālajā grupā tie ir stjuarti, ugunsdzēsēji, aviācijas drošības inspektori lidostā, savukārt kontroles grupā pārsvarā tie ir pārdevēji un apsargi. Tāpat kontroles grupā plašāk pārstāvēta vienkāršo profesiju kategorija.

2.1.attēls. Eksperimentālās (n=121) un kontroles (n=103) grupas nodarbinātības sfēras¹⁶

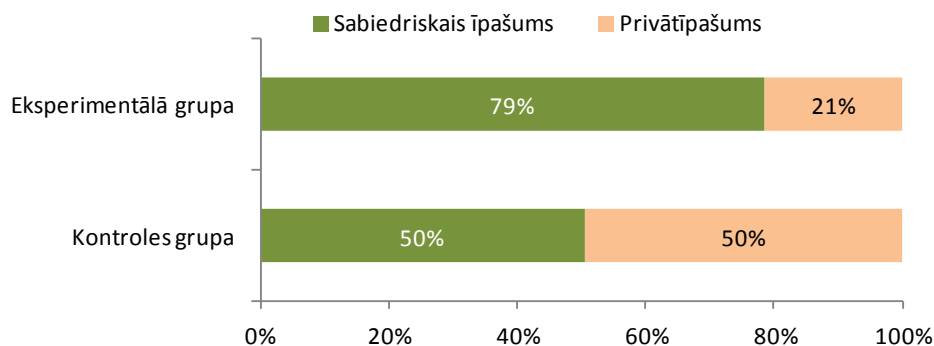
Projekta darbinieku vecuma izmaiņas ir nedaudz pamanāmākas, salīdzinot ar izmaiņām iepriekš apskatītajos sociāli demogrāfiskajos faktoros, tomēr tās saistītas ar dabisku procesu – cilvēku novecošanu. Nevar apgalvot, ka projekta dalībnieku vecumu sadalījumu būtu pamanāmi ietekmējusi daļas projekta dalībnieku līdzdalības pārtraukšana. Salīdzinot ar tām atšķirībām, kas starp eksperimentālo un kontroles grupu novērojamas pēc iepriekš

¹⁶ Nozaru klasifikācija atbilstoša NACE2 (nozaru apvienojums atbilstoši CSP izmantotajam situācijās, kad izlase ir nepietiekama katras nozares apskatīšanai atsevišķi):

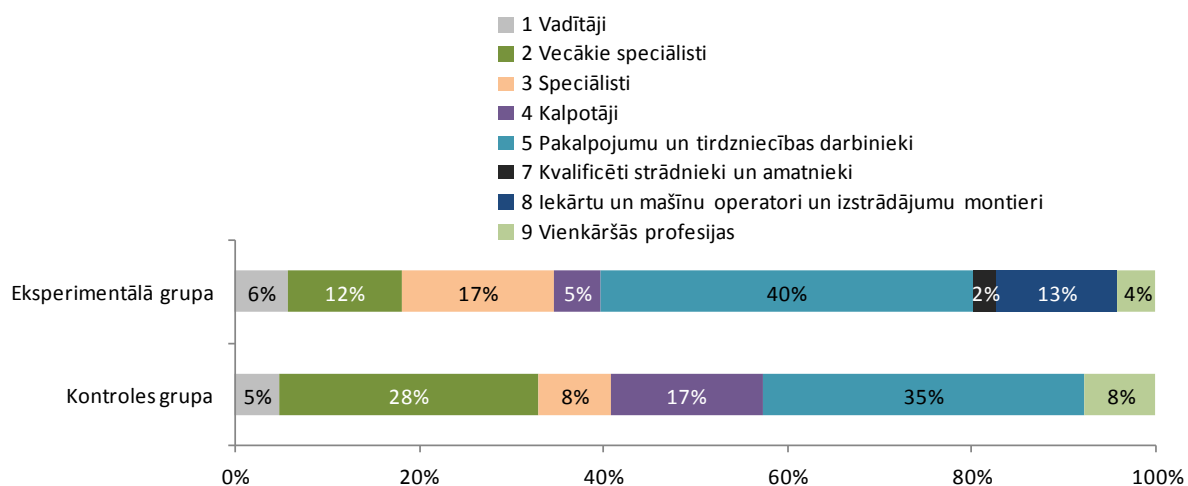
A Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība
B Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde
C Apstrādes rūpniecība
D Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana
E Ūdens apgāde; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija
F Būvniecība
G Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts
I Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi
H Transports un uzglabāšana
J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi
K Finanšu un apdrošināšanas darbības
L Operācijas ar nekustamo īpašumu
M Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi
N Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība
O Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana
P Izglītība
Q Veselība un sociālā aprūpe
R Māksla, izklaide un atpūta
S Citi pakalpojumi
T Mājsaimniecību kā darba devēju darbība; pašpatēriņa preču ražošana un pakalpojumu sniegšana individuālajās mājsaimniecībās
U Ārpusteritoriālo organizāciju un institūciju darbība

apskatītajām pazīmēm, atšķirības pēc vecuma ir niecīgas. Kopējā tendence ir tāda (sk.2.5.attēlu), ka kontroles grupa ir nedaudz diversificētāka, respektīvi, tajā plašāk pārstāvēti gan jaunāki, gan vecāki dalībnieki.

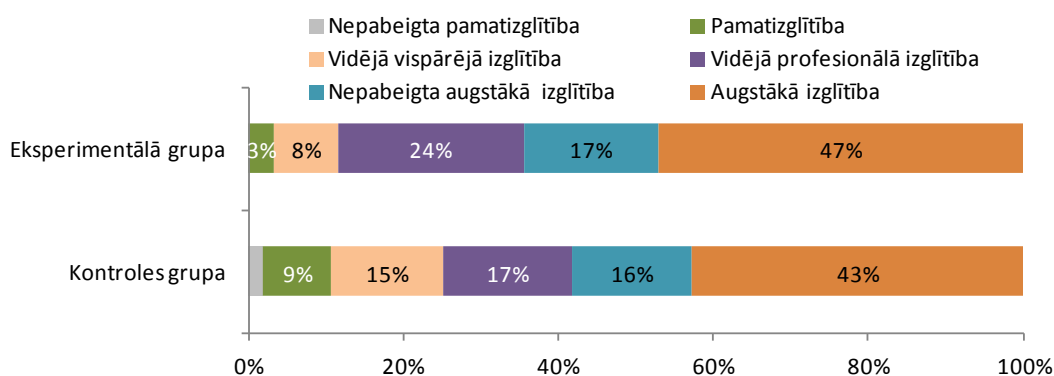
2.2.attēls. Eksperimentālās (n=121) un kontroles (n=103) grupas dalībnieku sadalījums pēc uzņēmumu īpašuma formas

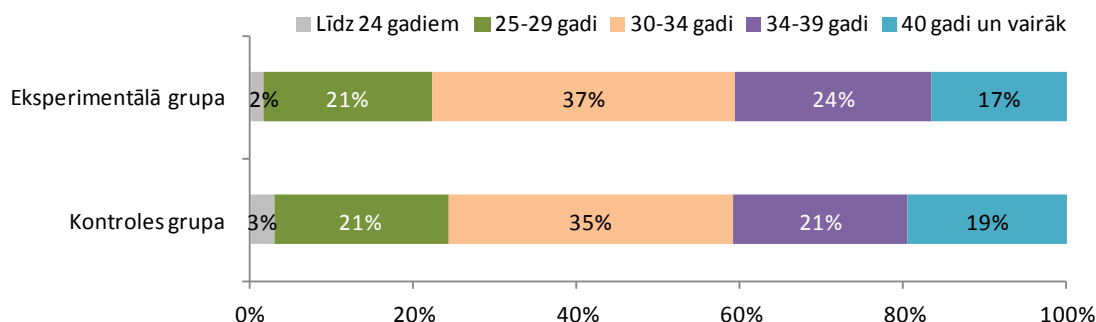
2.3.attēls. Eksperimentālās (n=121) un kontroles (n=103) grupas dalībnieku sadalījums pēc ieņemamajiem amatiem

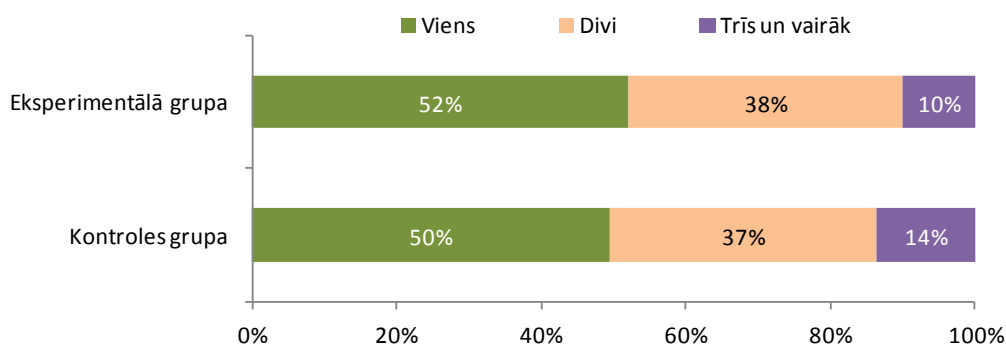
2.4.attēls. Eksperimentālās (n=121) un kontroles (n=103) grupas dalībnieku sadalījums pēc izglītības līmeņa

2.5.attēls. Eksperimentālās (n=121) un kontroles (n=103) grupas dalībnieku sadalījums pēc vecuma 1.fāzes beigās

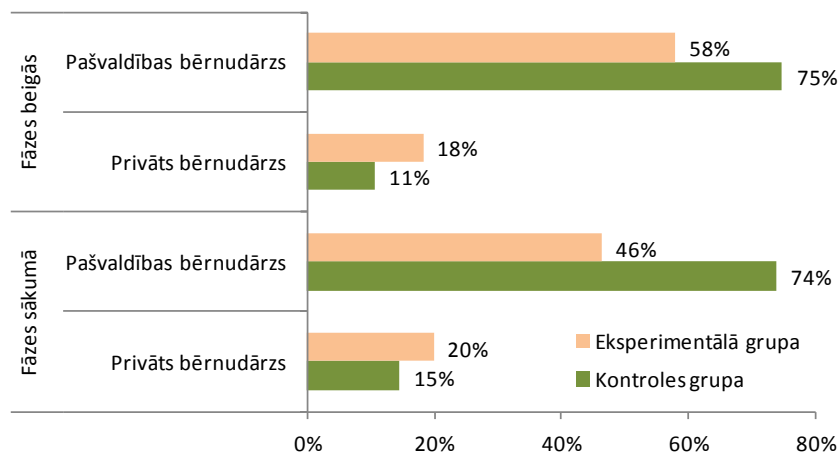
2.6.attēls. Eksperimentālās (n=121) un kontroles (n=103) grupas dalībnieku sadalījums pēc bērnu skaita 1.fāzes beigās

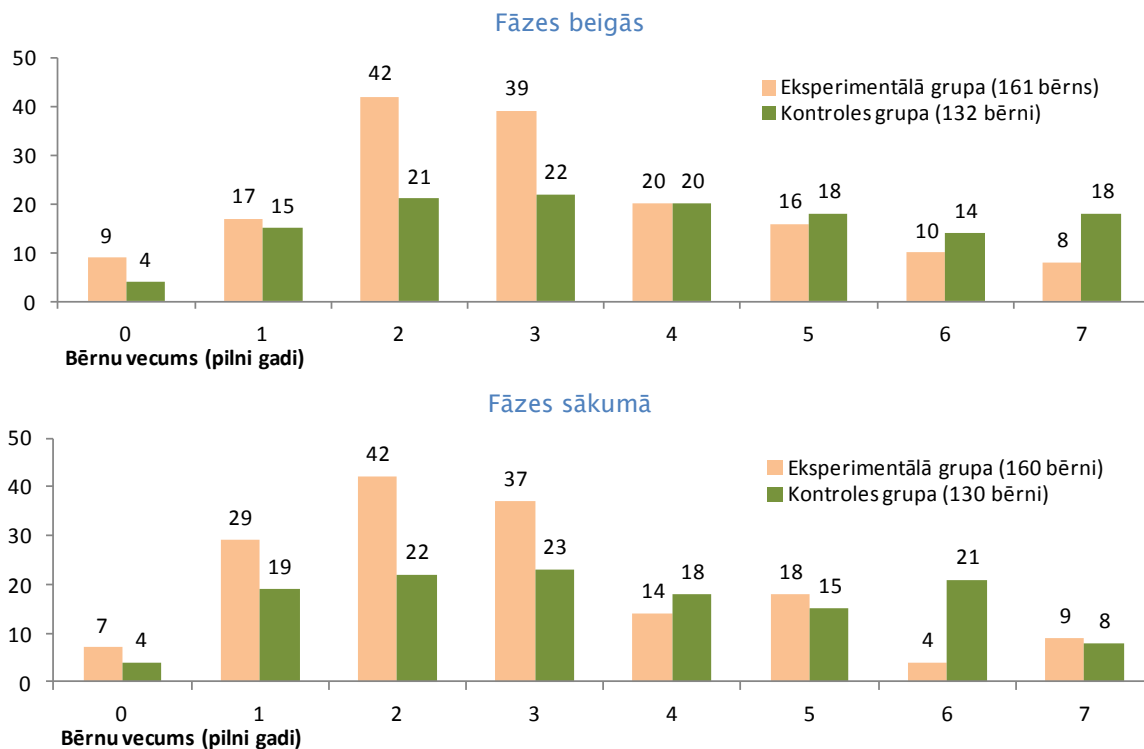
Līdzīgi kā nedaudz pieaudzis projekta dalībnieku vecums, nedaudz, salīdzinot ar iepriekšējo mērījumu, pieaudzis arī viņu bērnu skaits. Tomēr, ja iepriekš novērojām, ka kontroles grupā bērnu kopumā ir vairāk un skaidrojām to tādējādi, ka viņi paspējuši radīt bērnus, kuru radīšana eksperimentālās grupas pārstāvjiem vēl ir priekšā, tai skaitā, tuvākajos plānos, tad šobrīd tomēr nevaram šādu tendenci konstatēt (sk.2.6.attēlu) – bērni projekta pirmās fāzes laikā piedzimuši trīs eksperimentālās grupas dalībnieku dzīvesbiedrēm un divu kontroles grupas dalībnieku dzīvesbiedrēm. Pārējās izmaiņas bērnu skaitā saistās ar to, ka vienā gadījumā bērnam apritējuši 18 gadi, kā arī vienā gadījumā septiņgadīgs bērns norādīts kā dzīvojošs projekta dalībnieka ģimenē, kas iepriekš tā nebija.

Nozīmīgākas atšķirības konstatējamas bērnudārzu pakalpojumu izmantošanā, līdz ar to attēlā (sk. 2.7.attēlu) atspoguļota ne tikai situācija projekta pirmās fāzes beigās, bet arī tās sākumā (tomēr iekļaujot tikai tos projekta dalībniekus, kas fāzi pabeiguši). Varam novērot, ka pēc četriem mēnešiem to, ka izmantojuši pašvaldības bērnudārza pakalpojumus, norāda par 12% eksperimentālās grupas dalībniekiem vairāk, kamēr kontroles grupai šis pieaugums ir tikai par 1%. Taču abās grupās mazinājies privāto bērnudārzu izmantotāju skaits, kas arī daļai noteikti skaidrojams ar vietu iegūšanu pašvaldības bērnudārzos.

2.7.attēls. Bērnudārzu pakalpojumu izmantošana eksperimentālās (n=121) un kontroles (n=103) grupas dalībnieku bērniem, salīdzinot situāciju fāzes sākumā un beigās¹⁷

2.8.attēls. Eksperimentālās (n=121) un kontroles (n=103) grupas dalībnieku bērnu (līdz 7 gadu¹⁸ vecumam ieskaitot) vecums, salīdzinot situāciju fāzes sākumā un beigās

Tas, ka strauji pieaudzis pašvaldības bērnudārzu izmantotāju skaits eksperimentālajā grupā, cieši saistāms ar projekta dalībnieku bērnu vecumu (sk.2.8.attēlu). Varam novērot, ka projekta

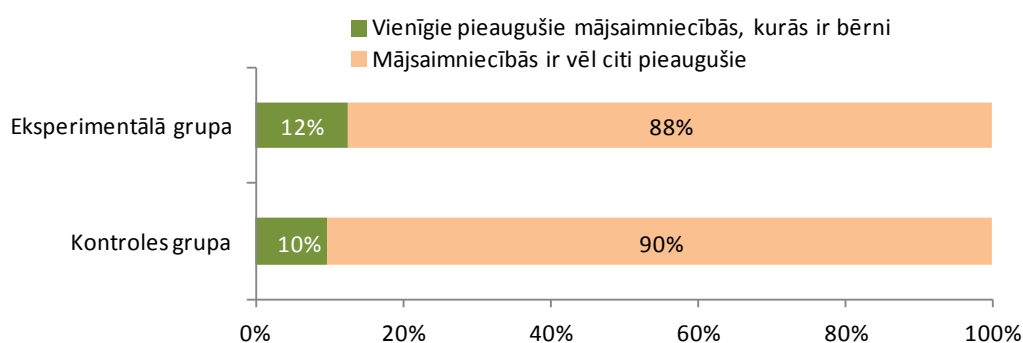
¹⁷ Situācija „Fāzes sākumā” nozīmē 6 mēnešus pirms projekta uzsākšanas, bet „Fāzes beigās” – pirmos četrus projekta mēnešus. Fiksēt tiek izmantošanas fakts, nevis biežums.

¹⁸ Grafikā atspoguļotas ziņas arī par 7 gadus veciem bērniem, kas bija pētījuma dalībnieku ģimenēs (vecums brīdī, kad viņu vecāki uzsāka līdzdalību pētījumā), tomēr bez viņiem attiecīgajās ģimenēs bija arī jaunāki bērni. Ja bērnam brīdī, kad vecāks iesaistās projektā, bija 6 gadi, bet vēlāk apritēja 7, projekta dalībnieks var turpināt līgumu par bērna pieskatīšanas pakalpojumu. Līdzīgi arī kontroles grupas dalībnieki ja viņiem nebija jaunāku bērnu par to, kam apritējuši 7 gadi projekta darbības laikā, turpināja anketu aizpildi.

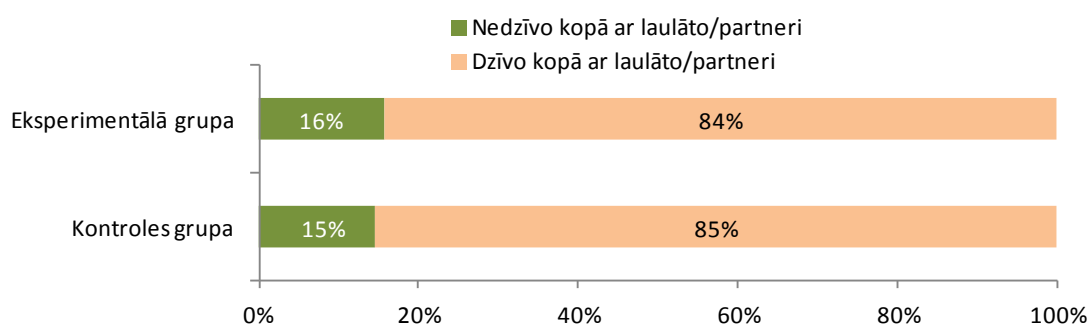
dalībnieku bērnu vidējais vecums pieaudzis (tas, ka pirmās fāzes laikā piedzimuši 5 bērni, šo tendenci pilnībā atsvērt nevar). Tāpat redzam, ka kontroles grupai kopumā ir mazāk bērnu vecumgrupā līdz 7 gadiem (tikai 132, kamēr eksperimentālajai grupai – 161), tomēr kopējais bērnu skaits līdz 18 gadiem, kā jau konstatējām iepriekš, kontroles grupai ir augstāks.

Kā jau iepriekšējos pētījuma ziņojumos konstatēts, viena no specifiskajām mērķgrupām, kurai pakalpojums ir īpaši nepieciešams, ir tie vecāki, kuri bērnus audzina vieni. Tas veicina šīs grupas pastiprinātu interesi par projekta ietveros piedāvāto pakalpojumu, tādējādi šī grupa plašāk pārstāvēta eksperimentālajā grupā (sk. 2.9. un 2.10.attēlu) – neatkarīgi no tā, vai ar personām, kas audzina bērnus vieni, saprotam vienīgo pieaugušo ģimenē vai arī cilvēku, kas dzīvo kopā ar bērnu un citiem pieaugušajiem, piemēram, saviem vecākiem, taču bez dzīvesbiedra.

2.9.attēls. Vienīgo ģimenes pieaugušo īpatsvars eksperimentālajā (n=121) un kontroles (n=103) grupā 1.fāzes beigās

2.10.attēls. Vecāku, kas nedzīvo kopā ar laulāto vai partneri, īpatsvars eksperimentālajā (n=121) un kontroles (n=103) grupā 1.fāzes beigās

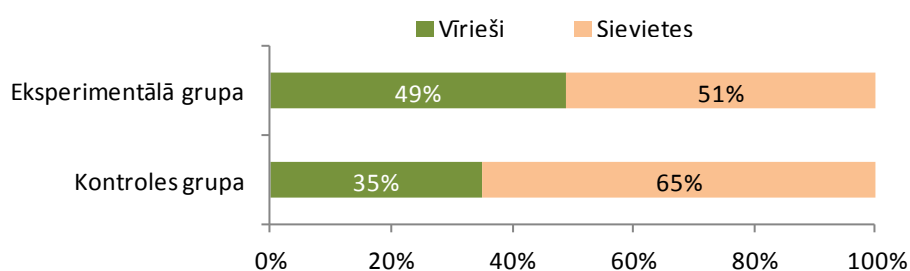
Tiesa, šis pārsvars, salīdzinot ar situāciju fāzes sākumā, sarucis. Iemesli ir visai atšķirīgi:

- divi no eksperimentālās grupas dalībniekiem, kas strādā Valmieras stikla šķiedrā, noslēguši līgumu ar bērnudārzu, taču reāli pakalpojumu neizmanto, tādējādi sevi par projekta dalībniekiem neuzskata;
- viena Rīgas Satiksmes darbiniece radusi citu bērnu pieskatīšanas veidu, mainot dzīvesvietu, un aizgājusi no projekta;
- Rimi darbiniece aizgāja no darbavietas un pārcēlās uz citu pilsētu;
- viena eksperimentālās grupas dalībniece fāzes beigās norādījusi, ka dzīvo kopā ar dzīvesbiedru;

- divas P.Stradiņa slimnīcas darbinieces no kontroles grupas pametušas darbavietu – viena no viņām pētniekiem skaidri norādīja, ka tas darīts, jo nav bijis iespējams savienot darbu ar bērna aprūpi.

Tādējādi kontroles grupā ir situācijas, kad, nespējot savienot darbu ar bērnu pieskatīšanu, nākas mainīt darbavietu, savukārt eksperimentālajā grupā projekta ietvaros piedāvātais risinājums ne visiem vecākiem, kas audzina bērnus vieni, ir optimāls – īpaši, ja runa ir par bērnudārza pakalpojumiem.

2.11.attēls. Eksperimentālās (n=121) un kontroles (n=103) grupas dzimumu proporcijas

Pievēršoties projekta dalībnieku dzimumu proporcijām (sk.2. 11.attēlu), jākonstatē, ka to pametušas (skaitot kopā eksperimentālo un kontroles grupu) 22 sievietes un 7 vīrieši (tiesa, iespējams uzskatīt arī, ka 21 sieviete un 8 vīrieši, jo jāņem vērā, ka vienā no ģimenēm līgumu sākumā noslēdza vīrs, pēc tam pārformēja to uz sievas vārda, bet beigās viņa pārtrauca darba attiecības). No kontroles grupas aizgājušas 13 sievietes un 3 vīrieši, no eksperimentālās – 9 sievietes un 4 vīrieši. Līdz ar to sieviešu īpatsvars nedaudz samazinājies gan eksperimentālajā, gan kontroles grupā.

3.APMIERINĀTĪBA AR DARBU UN NO TĀS IZRIETOŠĀS RĪCĪBAS UN PLĀNI

Lai mērītu projekta dalībnieku apmierinātību ar darbu, tika izmantots Pola Spektora apmierinātības ar darbu tests (JSS)¹⁹, kas, lai arī Latvijā agrāk ir izmantots, tika adaptēts projekta vajadzībām. Adaptācija ietvēra latviešu un krievu versiju salīdzināmības nodrošināšanu, kā arī kvalitatīvāku latviešu valodas tulkojumu, salīdzinot ar līdz šim pielietoto). JSS testā ir 36 apgalvojumi (visiem tiem ir vienāds svars), kuri vērsti uz 9 raksturlielumiem (4 apgalvojumi katram raksturlielumam):

- atalgojums;
- izaugsmes iespējas;
- tiešais vadītājs;
- monetārie un nemonetārie papildus ieguvumi;
- atzinība par labu darbu;
- darba noteikumi un procedūras;
- darba kolēģi;
- darba saturs;
- komunikācija organizācijas iekšienē.

Testā tiek izmantota 6 punktu skala, tādējādi minimālais punktu skaits vienā raksturlielumā ir 4, bet maksimālais – 24, tomēr šeit rezultāti salīdzināmības labad atspoguļoti procentos no iespējamā maksimuma (t.i., 24 punkti vienā skalā dod 100%, bet 4 punkti – 0%).

Papildus testa rezultātiem, lai raksturotu situāciju ar darba devēja piedāvātajiem papildus labumiem darbavietā (kas tiešā veidā papildina atbildes JSS skalā „Monetārie un nemonetārie papildus ieguvumi”) šeit analizētas atbildes uz jautājumu, kur lūgts norādīt, kādus papildus labumus – koncentrējoties uz tādiem, kas orientēti uz darbiniekiem ar maziem bērniem – darba devējs nodrošina un kādus attiecīgais darbinieks izmanto.

Testa rezultāti (sk.3.1. attēlu) parāda, ka augstāka apmierinātība gan fāzes sākumā, gan tās beigās konstatēta ar darba saturu²⁰ kā tādu un cilvēcisko saskarsmi darba veikšanas procesā (kolēģi, vadītāji, komunikācija). Turklāt šajos gadījumos sniegtās atbildes ir arī viendabīgākas (ar zemāku standartnovirzi²¹) – tas sakāms gan par saņemtajām atbildēm fāzes sākumā, gan par tām, kas sniegtas fāzes beigās.

Arī pārējās testa skalās situācija kopumā fāzes beigās ir līdzīga, kāda tā tika konstatēta fāzes sākumā – kritiskāki darbinieki ir pret to, ko viņi par savu darbu saņem (turklāt pret atalgojumu kritiskāki, nekā pret cita veida atzinībām un ieguvumiem), taču šeit atbildes jau ir savstarpēji atšķirīgākas dažādu pētījuma dalībnieku vidū, turklāt lielākas atšķirības (augstāka standartnovirze nekā skalām, kas mēra darba saturu un cilvēcisko saskarsmi) konstatējamas gan eksperimentālās grupas dalībnieku starpā, gan kontroles grupas dalībnieku atbilžu starpā.

¹⁹ Job Satisfaction Survey, JSS Page. <http://shell.cas.usf.edu/~pspector/scales/jsspag.html>

²⁰ Darba satura novērtējuma izmaiņas konstatēta statistiski būtiska atšķirība starp dzimumiem – sievietes fāzes beigās uzrādījušas būtiskāku neapmierinātības pieaugumu, salīdzinot ar vīriešiem. P vērtība (abpusējā) ir 0,034, kamēr kritiskā vērtība 95% varbūtībai būtu 0,05.

²¹ Sk.P1.tabulu pielikumā.

3.1.attēls. Spektora apmierinātības ar darbu testa rezultāti (procentos no maksimāli iespējamajiem), salīdzinot eksperimentālās (n=121) un kontroles (n=103) grupas sniegto atbildžu izmaiņas pirmās fāzes gaitā

Viskritiskākā attieksme pētījuma dalībnieku vidū ir pret izaugsmes iespējām (tiesa, kontroles grupa, atsevišķi ņemta, kritiskāka ir pret saņemto atalgojumu), tomēr arī šeit atbildes ir neviendabīgas.

Kopējā fāzes beigās saņemto atbilžu tendence ir tāda, ka atbildes kļuvušas kritiskākas nekā fāzes sākumā.

Vērojot atbilžu sadalījumu starp eksperimentālo un kontroles grupu, 3.1.attēlā redzam, ka fāzes sākumā bija tikai divas skalas (izaugsmes iespēju un tiešā vadītāja novērtējums), kur augstākus novērtējumus snieguši kontroles grupas pārstāvji²², savukārt fāzes beigās eksperimentālās grupas sniegtās atbildes, salīdzinot ar kontroles grupu, uzrādījušas augstāku apmierinātību arī ar izaugsmes iespējām, bet tiešā vadītāja novērtējumā novērtējumi satuvinājušies līdz nepilna procenta atšķirībām, lai arī nedaudz augstāks novērtējums tomēr saglabājas kontroles grupai.

Izvērtējot atšķirību starp atšķirībām (3.1.attēlā gadījumi, kuriem jāpievērš uzmanība, iezīmēti ar bultām – sarkanās norāda uz atšķirībām vismaz pie 95% ticamības līmeņa, bet oranžā – uz atšķirībām pie 90% ticamības līmeņa), varam novērot, ka eksperimentālās grupas atbildes vairākās skalās, salīdzinot ar fāzes sākumā sniegtajām, vai nu kļuvušas kritiskākas mazākā mērā nekā kontroles grupas atbildes vai – atsevišķās skalās – pat saņemti augstāki novērtējumi nekā fāzes sākumā (kontroles grupā novērtējumi, salīdzinot ar fāzes sākumu, kļuvuši kritiskāki pilnīgi visās skalās). Statistiski būtiskas atšķirības grupu uzrādītajās atšķirībās starp fāzes sākumu un beigām konstatētas skalās:

- atalgojums;
- izaugsmes iespējas;
- atzinība par labu darbu,

kā arī testā kopumā. Lai arī saņemtās atbildes kopumā atbilst pētnieku ekspektācijām – ka eksperimentālā grupa uzrādīs statistiski būtisku pozitīvu vērstu atšķirību, salīdzinot ar kontroles grupu, tomēr nevar sacīt, ka tas tika sagaidīts tieši skalās, kurās būtiskākās atšķirības konstatētas.

Īpaši jāuzsver, ka skalā „**Monetārie un nemonetārie papildus ieguvumi**”, uz kuru mēs attiecinām arī iespēju saņemt pakalpojumu, saņemti būtībā identiski novērtējumi kā fāzes sākumā. Iespējams, tas ir tāpēc, ka pētījuma dalībnieki saņemto pakalpojumu kā šādu nemonetāru (bet, ja pakalpojumu sniedz ģimenes loceklis, iespējams, arī monetāru) „papildus labumu” neuztver. Skalās apgalvojumi, kuri pētījuma dalībniekiem jānovērtē, ir šādi:

- Es neesmu apmierināts ar saņemtajiem papildus labumiem uzņēmumā;
- Saņemtie papildus labumi nav sliktāki kā vairumā citu uzņēmumu;
- Papildus labumu piedāvājums mūsu uzņēmumā mums ir taisnīgs;
- Mēs nesaņemam papildus labumus, kas mums pienāktos,

un statistiski būtiskas atšķirības novērtējumos, kas sniegti fāzes sākumā un tās beigās, nevaram novērot ne tikai skalā kopumā, bet arī nevienā no šiem apgalvojumiem. Pētnieki jau

²² Tiesa, nulles hipotēze t-testā, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu, abām skalām pie 95% varbūtības apstiprinās.

testu adaptācijas procesā saskārās ar grūtībām šīs testa skalas latviskošanā un krieviskošanā (krieviski „papildus labumi” tika tulkoti kā „дополнительные бонусы”, bet to piedāvājums – kā „пакет дополнительных бонусов”), tomēr problēma visdrīzāk nav lingvistiska, bet gan izriet no darba attiecību kultūras – darba devēji papildus labumus uztver kā nozīmīgu ieguldījumu, iespējams, pat kompleksu politiku un sagaida, ka tie dos atdevi, kamēr darbinieki tos novērtē nepietiekamā mērā, drīz vien šos papildus labumus jau uztverot kā pašsaprotamus – vismaz līdz brīdim, kamēr nesaskaras ar situāciju, kad viņiem tie varētu vairs nepienākties (mainot vai atstājot darbu u.tml.). Ja arī darba ņēmēji šos labumus novērtē, viņi tos sauc individuālos – katram labumam konkrēti atbilstošos – vārdos un nedomā par šādu labumu saņemšanu kā kompleksas uzņēmuma politikas rezultātu. Tomēr testa apgalvojumu ietvaros īsti nav iespējams uzskaitīt visu iespējamo labumu sarakstu, savukārt, nosaucot tikai dažus, var panākt pretēju efektu – to, ka darbinieks koncentrēsies tieši uz nosaukto labumu vērtēšanu, ignorējot citus, tādējādi augstāks vērtējums būtu tiem uzņēmumiem, kas piedāvā tieši testa apgalvojumā nosaukto labumu paketi.

Līdz ar to nākas konstatēt, ka pie pastāvošās darba attiecību kultūras šī Spektora testa skala strādā nepilnīgi. Bet, darba devējiem, ja pakalpojuma saņemšana saistīta ar darbu noteiktā darbavietā un viņi vēlas, lai darbinieki to uztver kā konkrētā uzņēmuma priekšrocību, vajadzētu biežāk un nepārprotamāk norādīt uz to, kāda ir uzņēmuma politika, kādus labumus, neskaitot algu, tas piedāvā. Tomēr jāapzinās, ka šie labumi diez vai tiks pienācīgi novērtēti, ja saglabāsies neapmierinātība ar algu (taču tieši atalgojums ir viens no viskritiskāk novērtētajiem rādītājiem JSS testā).

Tā kā ar testa palīdzību apmierinātību ar monetārajiem un nemonetārajiem papildus labumiem pilnvērtīgi novērtēt neizdevās, pievērsīsimies jautājumiem, kas neattiecas uz JSS testu, bet kuri tiešākā veidā mēra darbavietās piedāvāto labumu paketi, kā arī tās izmantošanu.

Kopumā grupu atbildēs (sk.3.2.attēlu) saglabājas līdzīgas likumsakarības, kādas tika konstatētas jau fāzes sākumā – kontroles grupa kopumā norāda uz brīvāku darba režīmu jeb būtībā neformālāku attieksmi:

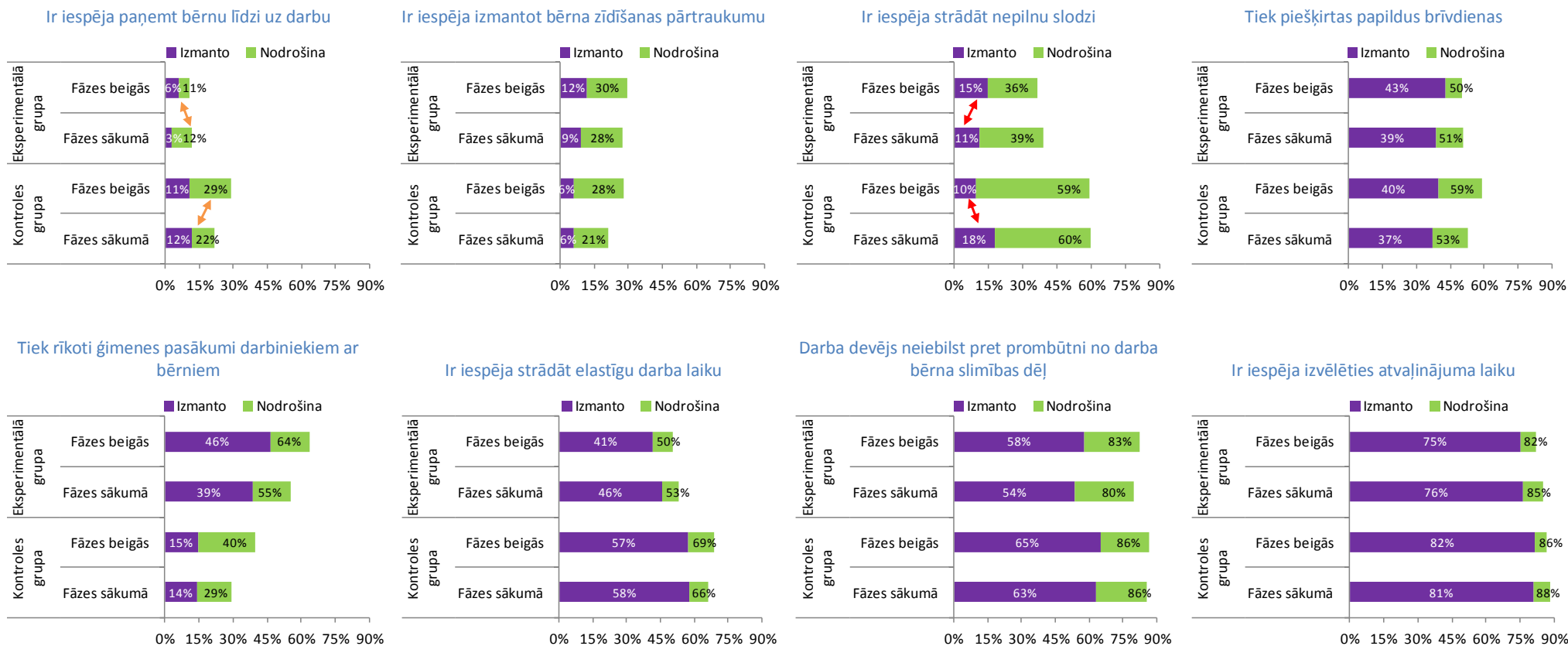
- 69% (pret 50%), ka ir iespēja strādāt elastīgāku darba laiku;
- 59% (pret 36%), ka ir iespēja strādāt nepilnu slodzi;
- 29% (pret 11%), ka ir iespēja paņemt bērnu līdzi uz darbu²³.

Statistiski nebūtiskas atšķirības, lai arī kontroles grupā tāpat parādās augstāka atbilstība, ir arī šajās situācijās:

- 86% (pret 82% eksperimentālajā grupā) min, ka darba devējs ļauj izvēlēties atvaļinājuma laiku;
- 86% (pret 83%), ka neiebilst pret darba kavējumiem bērna slimības dēļ.

²³ Nulles hipotēze t-testā, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu, nevienā no trim trīs gadījumiem neapstiprinās pie 99% ticamības līmeņa.

3.2.attēls. Darba devēju nodrošināto labumu pastāvēšanas un izmantošanas dinamika saskaņā ar eksperimentālās (n=121) un kontroles (n=103) grupas sniegtajām atbildēm (procentos no pētījuma dalībniekiem)²⁴

²⁴ Var nesakrist ar darba devēja viedokli par to, vai šādi labumi uzņēmumā tiek nodrošināti vai nē.

Tādējādi joprojām vienīgie šeit minētie kritēriji, kur augstāki atbilstības rādītāji konstatējami eksperimentālajā grupā, ir pasākumi ģimenēm ar bērniem un bērnu zīdīšanas pārtraukumi²⁵.

Tomēr, salīdzinot nevis pozīciju „nodrošina”, bet „izmantoju”, atšķirības starp eksperimentālo un kontroles grupu ir mazāk nozīmīgas. Statistiski nozīmīgas²⁶ tās ir tikai attiecībā uz iespēju strādāt elastīgāku darba laiku, ko biežāk izmanto kontroles grupa un pasākumiem ģimenēm ar bērniem, ko biežāk izmanto eksperimentālā grupa.

Vērtējot pieauguma atšķirības, statistiski būtiskas izmaiņas eksperimentālās un kontroles grupas starpā (sk.3.2.attēlu, kur gadījumi, kuriem jāpievērš uzmanība, iezīmēti ar bultām – sarkanās norāda uz atšķirībām vismaz pie 95% ticamības līmeņa bet oranžās – uz atšķirībām pie 90% ticamības līmeņa), ja salīdzina fāzes sākumu un fāzes beigas, varam konstatēt divās skalās:

- kontroles grupas pārstāvji biežāk, bet eksperimentālās grupas pārstāvji retāk sākuši norādīt, ka viņu darba devējs sniedz iespēju paņemt līdzi bērnu uz darbu²⁷ – tiesa, tas nenozīmē, ka kontroles grupa norādītu arī uz biežāku, bet eksperimentālā grupa uz retāku šīs iespējas izmantošanu – praksē varētu būt pat pretēji²⁸;
- eksperimentālās grupas pārstāvji biežāk, bet kontroles grupas pārstāvji retāk norāda, ka viņi izmanto iespēju strādāt nepilnu slodzi²⁹ – objektīvu datu, kas to apstiprinātu vai noliegtu, pētnieku rīcībā šobrīd nav, taču, ja ar alternatīvu nepilnai slodzei saprotam pilnu slodzi, nevis nestrādāšanu vispār, tad šādas izmaiņas ir pretējas projekta ietvaros sagaidītajām, taču arī citas pazīmes pirmās fāzes beigās norāda uz to, ka eksperimentālā grupa kļuvusi apmierinātāka, taču ne, ka sākusi vairāk laika pavadīt darbā.

Pievēršoties atkal JSS testam un šoreiz tām skalām, kurās atšķirības ir konstatētas (nevis sagaidītas, taču nekonstatētas kā skalā „Monetārie un nemonetārie papildus ieguvumi”), redzam (sk.3.1.attēlu), ka visbūtiskākās atšķirības rezultātu izmaiņās novērojamas skalā „**Atalgojums**” – eksperimentālā grupa pat absolūtos skaitļos atalgojumu novērtējusi augstāk, nekā fāzes sākumā. Salīdzinot ar kontroles grupu, pozitīvi vērstas pieauguma atšķirības eksperimentālajai grupai ir statistiski būtiskas apgalvojumiem:

- Uzskatu, ka par savu darbu saņemu atbilstošu atalgojumu;

²⁵ t-testa nulles hipotēze par rādītāju vienādību eksperimentālā un kontroles grupā pasākumiem ģimenēm ar bērniem neapstiprinās pie 99% ticamības līmeņa, t.i., starpība ir statistiski nozīmīga. Vienlaikus, bērnu zīdīšanas pārtraukumu gadījumā starpība nav statistiski būtiska.

²⁶ t-testa nulles hipotēze par rādītāju vienādību eksperimentālā un kontroles grupā pasākumiem ģimenēm ar bērniem izmantošanā neapstiprinās pie 99% ticamības līmeņa, bet iespēju strādāt elastīgāku darba laiku izmantošanā – neapstiprinās pie 95% ticamības līmeņa.

²⁷ t-testa nulles hipotēze par rādītāju vienādību eksperimentālā un kontroles grupā tiek noraidīta pie 90% ticamības līmeņa.

²⁸ t-testa nulles hipotēze par rādītāju vienādību eksperimentālā un kontroles grupā nevar tikt noraidīta pie jebkura no standarta ticamības līmeņiem, taču sniegtās atbildes norāda uz pretējām tendencēm – iespējām pieaugot, izmantošana mazinās un otrādi.

²⁹ t-testa nulles hipotēze par rādītāju vienādību eksperimentālā un kontroles grupā neapstiprinās pie 95% ticamības līmeņa.

- Esmu apmierināts ar iespējām iegūt algas paaugstinājumu,

bet negatīvi vērstas attiecīgi apgalvojumā:

- Man algas pielikumu nav, vai arī tie ir pārāk niecīgi vai reti.

Tāpat negatīvi vērstas atšķirības (respektīvi, kontroles grupa fāzes beigās kļuvusi kritiskāka, salīdzinot ar fāzes sākumu), tomēr nepietiekamas, lai tās būtu statistiski būtiskas, ir apgalvojumā:

- Kad iedomājos par savu algu, jutos nenovērtēts šajā uzņēmumā.

Visnozīmīgāko iespaidu uz šīm izmaiņām atstājušas atbildes, ko snieguši AirBaltic un lidostas „Rīga” darbinieki – abu uzņēmumu darbinieku sniegtās atbildes skalā „Atalgojums” pietuvojušās maksimāli iespējamajām par 6–7%, kas ir vairāk, nekā eksperimentālajā grupā vidēji (runa ir par 37 cilvēkiem, no kuriem 23 fāzes beigās snieguši augstāku novērtējumu, kamēr zemāku – tikai 11). Taču maz ticams, ka cēlonis ir objektīvas vai vismaz visaptverošas atalgojuma situācijas izmaiņas uzņēmumu iekšienē – neizdevās konstatēt nekādas sakarības ar konkrētām amatu pozīcijām uzņēmumos – runa tomēr visdrīzāk ir par psiholoģisko pašsajūtu uzņēmumos, kas var būt uzlabojusies arī saistībā ar projekta piedāvātajām iespējām.

Vērtējot izmaiņas sociāli demogrāfisko faktoru griezumā, konstatējām, ka mazinājusies apmierinātība³⁰ ar atalgojumu to projekta dalībnieku vidū, kuri nedzīvo kopā ar partneri, bet pieaugusi – pārējo vidū. Pieauguma atšķirības ir nozīmīgākas nekā, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu, turklāt tās nedublē eksperimentālās un kontroles grupas sastāva atšķirības (respektīvi, šobrīd nav tā, ka vienā vai otrā grupā būtu būtiski vairāk pārstāvēti tādi vecāki, kas nedzīvo kopā ar partneri).

Otra skala, kur pastāv būtiskas atšķirības rezultātu izmaiņās, ir „Izaugsmes iespējas”. Šo rezultātu visvairāk radījušas izmaiņas divu skalas apgalvojumu novērtējumos:

- Manā pašreizējā darbā man ir ļoti nelielas izredzes saņemt paaugstinājumu;
- Esmu apmierināts ar manām iespējām iegūt paaugstinājumu,

pirmajā no tiem attiecīgi pieauguma atšķirības, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu, ir negatīvi vērstas, bet otrajā – pozitīvi. Šajā gadījumā vislielāko iespaidu uz konstatētajām atšķirībām atstājušas VUGD darbinieku atbildes eksperimentālajā grupā, kā arī „Maxima” un „Grifs AG” atbildes kontroles grupā.

Mazāk būtiskas atšķirības – ar 90% ticamības līmeni – konstatējamās skalā „Atzinība par labu darbu”, eksperimentālās un kontroles grupas sniegtajiem novērtējumiem fāzes beigās, salīdzinot ar tās sākumu, mainoties pretējos virzienos – eksperimentālajai grupai novērtējums pieaudzis, bet kontroles grupai – krities. Izmaiņu cēlonis ir atšķirības divu apgalvojumu novērtējumos:

- Par labu darbu es saņemu atbilstošu atzinību (piemēram, pateicību, uzslavu);
- Nejūtu, ka manas pūles tiktu pietiekami novērtētas,

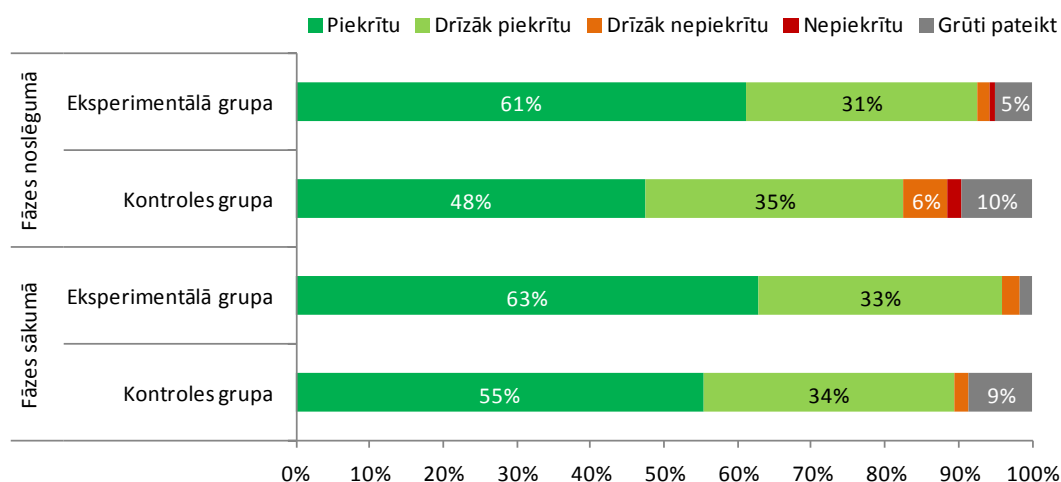
³⁰ Vienpusējā testa P vērtība ir 0,017, kas norāda, ka pie izvēlēta testa 5% nozīmīguma līmeņa, izmaiņas ir statistiski nozīmīgas.

pirmajā no tiem attiecīgi pieauguma atšķirības, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu, ir pozitīvi vērstas, bet otrajā – negatīvi. Vislielāko iespaidu uz atšķirībām atstājušas lidostas „Rīga” darbinieku atbildes eksperimentālajā grupā, kā arī „Latvijas Pasta” un „Maxima” atbildes kontroles grupā.

Raksturīgi, ka pieauguma atšķirības šajā skalā pozitīvākas ir jaunākiem darbiniekiem³¹, kā arī tiem, kas dzīvo kopā ar dzīvesbiedru³², bet negatīvākas attiecīgi vecākajiem un tiem, kas nedzīvo, kopā ar dzīvesbiedru.

Statistiski būtiskās atšķirības, kas konstatētas testa **kopējos** novērtējumos, galvenokārt parādījušās tāpēc, ka pasliktinājušies novērtējumi, ko snieguši vairāku plaši pētījuma pārstāvēto kontroles grupas uzņēmumu – Latvijas Pasts, „Maxima”, „Grifs AG” – darbinieki. P.Stradiņa slimnīcas darbinieku novērtējumi, kas uzlabojušies, to nav spējuši kompensēt. Eksperimentālajā grupā gan arī konstatējamās nelielas izmaiņas – rādītāji uzlabojušies lidostai „Rīga”, pasliktinājušies Latvijas Gaisa satiksmei un Rīgas Satiksmei – tomēr tās eksperimentālās grupas kopējos novērtējumus savstarpēji kompensē vairāk, tādējādi kopējie novērtējumi testā eksperimentālajai grupai samazinājušies tikai par 0,5%, salīdzinot ar maksimāli iespējamajiem.

3.3.attēls. Apgalvojumu "Šī darbavieta man būs arī nākotnē, ja es to vēlēšos" novērtējuma izmaiņas fāzes sākumā un beigās, salīdzinot eksperimentālo (n=121) un kontroles (n=103) grupu

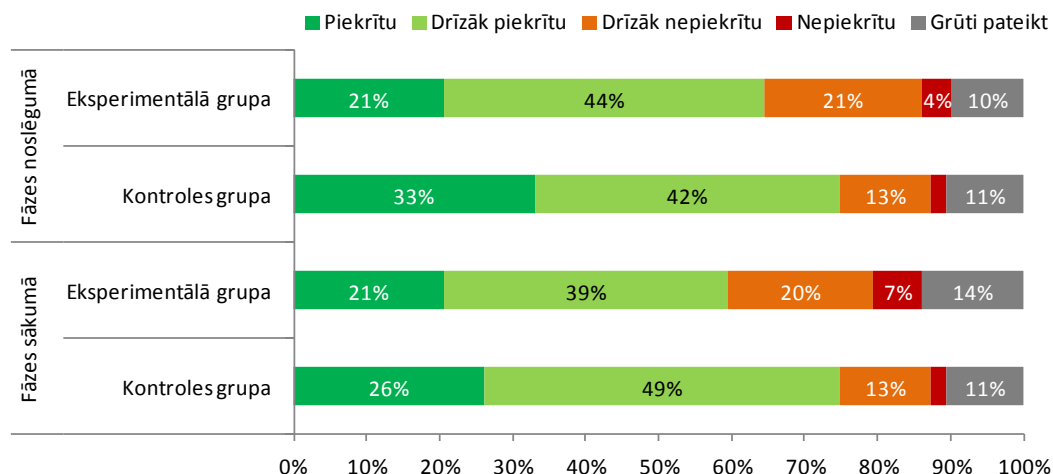
Salīdzinot atbildes, kas saistās ar pārliecību par savu pozīciju darba tirgū, konstatējam, ka, ir vizuāli novērojamas atšķirības (sk.3.3. un 3.4.attēlu), kuras no vienas puses liecina par to, ka kontroles grupas pārstāvji nav tik pārliecināti, ka viņiem izdosies saglabāt esošo darbavietu, ja viņi to vēlēsies, no otras – par pārliecības pieaugumu gan eksperimentālajā, gan kontroles grupā, ka izdosies atrast citu darbavietu, ja šāda vajadzība radīsies. Tomēr, pārveidojot šīs

³¹ Pārbaudei tika izmantots t-tests, pāršķeļot vecuma skalu divās daļās pier vērtības 32,5. P vērtība (abpusējā) bija 0,003, kas norāda, ka pie visiem standarta nozīmīguma līmeņiem (10%, 5% vai 1%) var noraidīt hipotēzi, ka starpība nav statistiski nozīmīga.

³² P vērtība (abpusējā) ir 0,098, t.i., tikai pie 10% nozīmīguma līmeņa var noraidīt hipotēzi, ka starpība nav statistiski nozīmīga.

rangu skalas par metriskajām³³, konstatējam, ka statistiski būtiskas atšķirības situācijas izmaiņās, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu, ar vismaz 90% ticamības līmeni konstatēt nevaram – vismaz šajā mērījumu pāri (projektu uzsākot un pēc četriem mēnešiem) – protams, pastāv varbūtība, ka situācija būtiskāk mainīsies vēlāko mērījumu gaitā.

3.4.attēls. Apgalvojumu "Man būtu viegli atrast citu darbu, ja rastos tāda vajadzība" novērtējuma izmaiņas fāzes sākumā un beigās, salīdzinot eksperimentālo (n=121) un kontroles (n=103) grupu

Taču atbildes uz šiem jautājumiem noteikti ietekmēs tas, ka personas, kuras pārtrauc darba attiecības starp mērījumiem, pamet projektu un turpmāk vairs aptaujātas netiek – tas nozīmē, ka pēc 10 mēnešu līdzdalības projektā uz jautājumiem par darba stabilitāti atbildēs tie, kuru situācija konkrētajā darbavietā praksē būs izrādījusies visstabilākā.

Tas, ko ir iespējams novērot, salīdzinot atbildes fāzes sākumā un tās beigās, ir statistiski būtisks vecāko darbinieku pārliecības pieaugums³⁴, ka viņiem konkrētā darbavieta būs arī nākotnē, ja viņi to vēlēsies.

Veselības pašvērtējumā un perspektīvas novērtējumā (sk.3.5. un 3.6.attēlu) novērojam, ka kontroles grupa, kas fāzes sākumā veselības stāvokli vērtēja pozitīvāk, nekā eksperimentālā, fāzes noslēgumā jau uzrāda tai līdzīgākus rezultātus. Taču statistiskā būtiskuma pārbaude ar t-testu neļauj ar vismaz 90% ticamības līmeni noraidīt nulles hipotēzi³⁵. Arī veselības stāvokļa prognožu pēc 2 gadiem izmaiņas statistiski būtiski neatšķiras³⁶ – šajā gadījumā konstatējams,

³³ Tas ir, būtībā paveicot līdzīgu procesu, kas tiek darīts testu gadījumā (atbilde „piekrītu” tiek pārkodēta par 1, atbilde „drīzāk piekrītu” – par 0,67, atbilde „drīzāk nepiekrītu” – par 0,33, atbilde „nepiekrītu” – par 0, bet atbilde „grūti pateikt” izslēgta no tālākajiem aprēķiniem) ar to vienīgo atšķirību, ka atbilde „grūti pateikt” testos nav paredzēta.

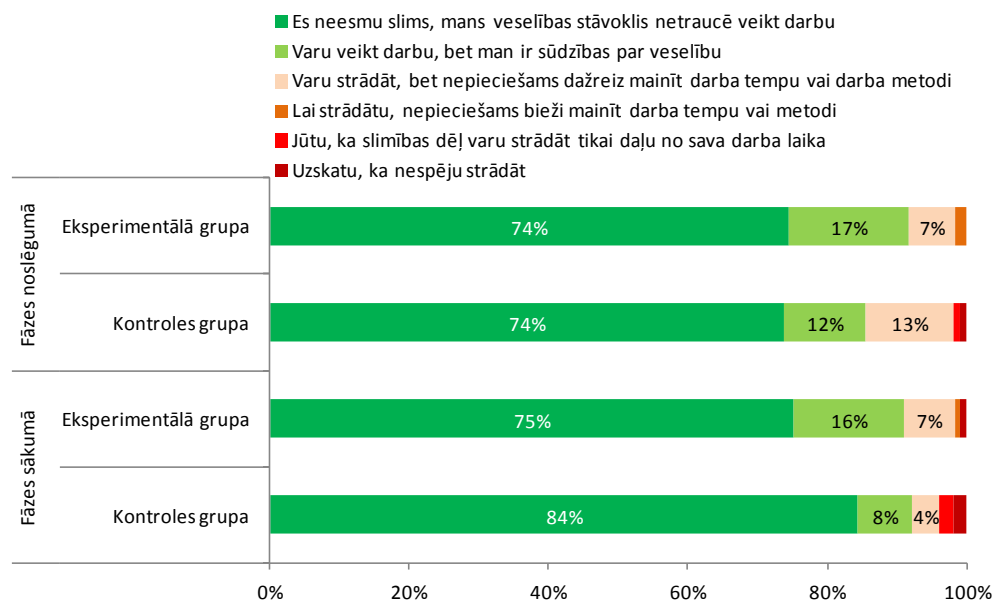
³⁴ Pārbaudei tika izmantots t-tests, pāršķēlot vecuma skalu divās daļās pie vērtības 32,5. P vērtība (abpusējā) bija 0,008, kas norāda, ka pie visiem standarta nozīmīguma līmeņiem (10%, 5% vai 1%) var noraidīt hipotēzi, ka starpība nav statistiski nozīmīga.

³⁵ P vērtība (vienpusīgā) ir 0,302, kas norāda, ka ne pie viena no standarta nozīmīguma līmeņiem (10%, 5% vai 1%), nevar noraidīt hipotēzi, ka starpība nav statistiski nozīmīga.

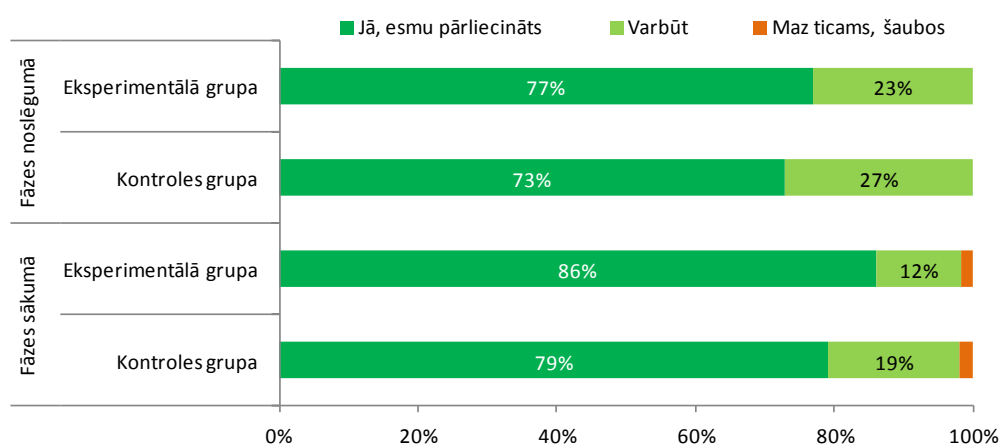
³⁶ P vērtība (vienpusīgā) ir 0,126, kas norāda, ka ne pie viena no standarta nozīmīguma līmeņiem (10%, 5% vai 1%), nevar noraidīt hipotēzi, ka starpība nav statistiski nozīmīga.

ka gan eksperimentālās, gan kontroles grupas sniegtie novērtējumi ir mazāk optimistiski, nekā tie bija, sniedzot pirmo prognozi fāzes sākumā.

3.5.attēls. Pašvērtējuma, vai slimība un veselības traucējumi kavē ikdienas darba pienākumu izpildi, izmaiņas, salīdzinot eksperimentālo (n=121) un kontroles (n=103) grupu

3.6.attēls. Atbildes uz jautājumu, vai, vērtējot savu veselības stāvokli, ir pārliecība, ka pēc 2 gadiem būs spējīgi veikt savu pašreizējo darbu, izmaiņas, salīdzinot eksperimentālo (n=121) un kontroles (n=103) grupu

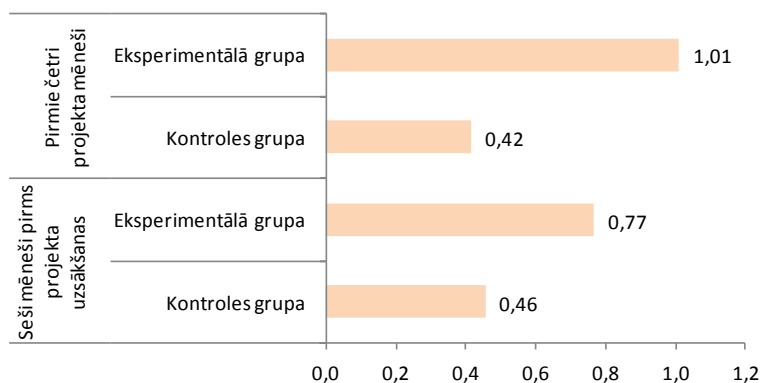

Arī šajā gadījumā konstatējam, ka, ja, salīdzinot atbildes fāzes sākumā un tās beigās, nevaram konstatēt statistiski būtiskas atšķirības starp eksperimentālo un kontroles grupu, tad varam pēc vecuma – ir statistiski būtisks jaunāko darbinieku veselības pašvērtējuma samazinājums³⁷.

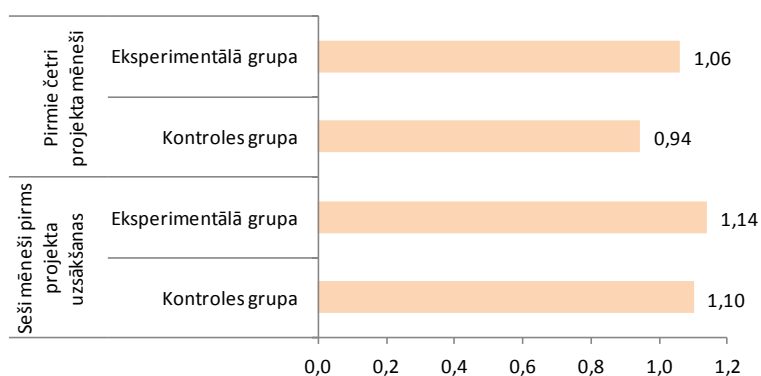
³⁷ Pārbaudei tika izmantots t-tests, pāršķēļot vecuma skalu divās daļās pie vērtības 32,5. P vērtība (abpusējā) bija 0,08, t.i., tikai pie 10% nozīmīguma līmeņa var noraidīt hipotēzi, ka starpība nav statistiski nozīmīga.

Runājot par objektīvām izmaiņām, respektīvi, **projekta dalībnieku slimošānu**, pēc viņu pašu apgalvotā konstatējams, ka eksperimentālās grupas dalībnieki pirmās fāzes laikā slimājuši vairāk, nekā pirms projekta (sk.3.7.attēlu).

3.7.attēls. Vidējā dienu skaita izmaiņas, cik aptuveni dienas mēnesī darbinieki nav bijuši darbā savas slimības dēļ, salīdzinot tos eksperimentālās (n=96) un kontroles (n=86) grupas dalībniekus, kas spēja atbildēt uz jautājumu

3.8.attēls. Vidējā dienu skaita izmaiņas, cik aptuveni dienas mēnesī darbinieki nav bijuši darbā bērna slimības dēļ, salīdzinot tos eksperimentālās (n=95) un kontroles (n=85) grupas dalībniekus, kas spēja atbildēt uz jautājumu

Statistiski nozīmīgas atšķirības izmaiņās, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu, pagaidām nekonstatējam³⁸ attiecībā uz **darbinieku prombūtni bērna slimības dēļ** (sk.3.8.attēlu), kas bija viena no pazīmēm, kura projekta ietekmē tika sagaidīta.

³⁸ P vērtība (vienpusīgā) ir 0,374, kas norāda, ka ne pie viena no standarta nozīmīguma līmeņiem (10%, 5% vai 1%), nevar noraidīt hipotēzi, ka starpība nav statistiski nozīmīga.

4. ĢIMENES DZĪVE NESTANDARTA DARBA LAIKĀ STRĀDĀJOŠAJIEM VECĀKIEM

4.1. Ģimenes ikdienas dzīves organizācija

Ģimenes ikdienas dzīves organizācijas mērīšanai izmantots adaptēts FTRI³⁹ tests. Testa oriģinālā versija ietver 8 faktorus, bet adaptācijas gaitā divi no tiem apvienoti, tādējādi, nemainot testa jautājumu kopskaitu, tiek mērīti 7 faktori:

- darbadienu un brīvā laika ieradumi;
- dzīvesbiedru ieradumi;
- ģimenes ēdienreizes;
- ģimenes ieradumi saistībā ar radiniekiem;
- došanās prom un atgriešanās mājās;
- ar disciplīnu saistītie ģimenes ieradumi;
- ģimenes pienākumi.

Testā ir 32 apgalvojumi, kas aizpildītājam saprotamā formā ir sadalīti starp minētajām dzīves sfērām – t.i., dzīves sfēru nosaukumi anketā norādīti virs apgalvojumiem un ir aizpildītājam zināmi un saprotami. Jautājumu skaits, kas attiecas uz to vai citu sfēru ir atšķirīgs – no 2 līdz 12. Visi apgalvojumi ir pozitīvi vērsti, un visiem tiem faktoru iekšienē ir vienāds svars.

Katrs no apgalvojumiem izvērtējams divās skalās – atbilstība ģimenei un svarīgums ģimenei. Atbilstība mērīta skalā „atbilst”, „drīzāk atbilst”, „drīzāk neatbilst” un „neatbilst”, bet svarīgums mērīts skalā „ļoti svarīgi”, „daļēji svarīgi”, „nav svarīgi” un „nav attiecināms”. Ja attiecīgais apgalvojums uz kādu individu nav attiecināms (piemēram, jautājums ir par pusaudžiem, bet ģimenē tādu nav), tad faktoru konkrētajam individam veido atlikušie apgalvojumi. Ja nav attiecināms neviens no faktoru veidojošajiem apgalvojumiem (piemēram, jautājumi par „dzīvesbiedru ieradumiem” vecākiem, kuri audzina bērnus vieni), tad arī pats faktors uz konkrēto individu netiek attiecināts.

Rezultāti tika apstrādāti, apkopojot informāciju par katru no apgalvojumiem un faktoriem kopumā, iegūstot atbilstības un vajadzību novērtējumu, kas izteikts procentos no maksimāli iespējamā. Atbilstības gadījumā „atbilst” deva 100%, „drīzāk atbilst” – 66,7%, „drīzāk neatbilst” – 33,3%, bet „neatbilst” – 0%⁴⁰. Svarīguma gadījumā „ļoti svarīgi” deva 100%, „daļēji svarīgi” – 50%, „nav svarīgi” – 0%, bet „neattiecas” nozīmēja, ka attiecīgais apgalvojums nav ņemams vērā aprēķinos (tai skaitā nav ņemama vērā arī atbilde par atbilstību).

³⁹ Family Time and Routines Index (FTRI). Hamilton I. McCubbin, Marilyn A. McCubbin and Anne I. Thompson. // In: Family Assessment Inventories for Research and Practice, edited by Hamilton I. McCubbin and Anne I. Thompson. Madison, WI: Univ. of Wisconsin–Madison, 1987, pp. 132–141.

⁴⁰ Uz piemēra bāzes tas būtu šādi – apgalvojuma „vismaz viens no dzīvesbiedriem regulāri sazinās ar saviem vecākiem” atbilstība eksperimentālajā grupā ir 90% (sk.4.2.attēlu), kas nozīmē, ka absolūtajā vairumā gadījumu sniegta atbilde „atbilst”, kura dod 100% (ja nevienam no dzīvesbiedriem nav vecāku, apgalvojums ir neattiecināms un šajā aprēķinā neietilpst). Kopā ar trim citiem 4.2.attēlā atspoguļotajiem apgalvojumiem šis apgalvojums veido faktoru „Ģimenes ieradumi saistībā ar radiniekiem”, kura vidējā atbilstība eksperimentālajā grupā ir 76% (sk. 4.1.attēlu – tas nozīmē, ka citos faktora apgalvojumos biežāk izvēlēta zemāka atbilstība, nekā nupat apskatītajam apgalvojumam).

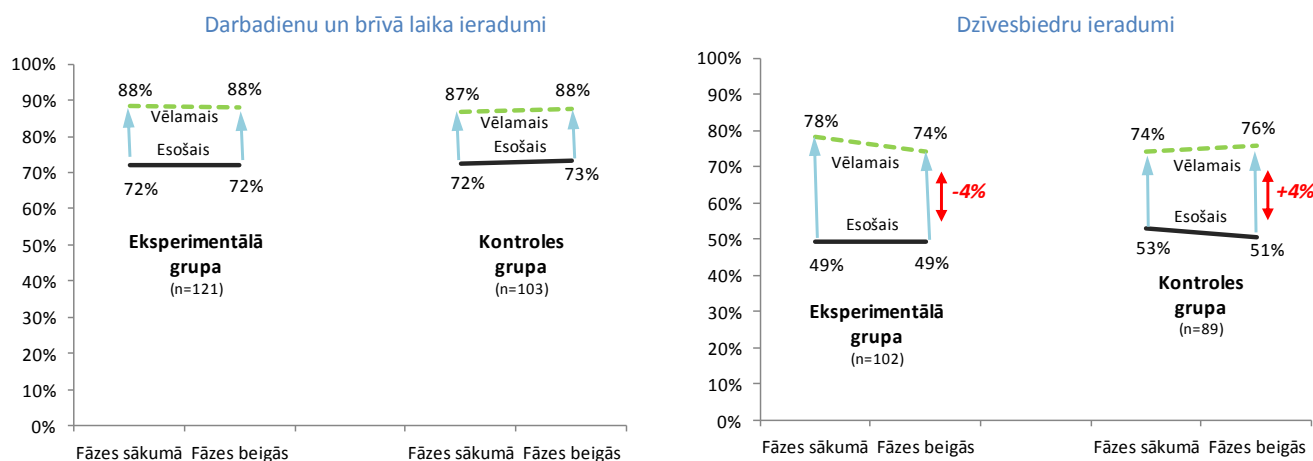
Pēc tam tika aprēķināta deprivācijas pakāpe katrā no apgalvojumiem (jeb tas, kādā mērā vajadzības pārsniedz atbilstību). Šajā nolūkā no svarīguma rādītāja katrā apgalvojumā tika atņemts atbilstības rādītājs. Ja starpība bija negatīva (respektīvi, atbilstība uzrādīta augstāka par nepieciešamību), deprivācijas pakāpe tika pārkodēta par 0 (respektīvi, vajadzības nepārsniedz atbilstību). Iegūtais vajadzības rādītājs šajā apakšnodaļā iekļautajos grafikos attēlots atbilstības rādītāja galā, norādot, cik daudz katrā konkrētajā gadījumā pietrūkst līdz „ideālam”⁴¹.

Šādā veidā tika iegūta 4.1. attēlā sniegtā informācija, kur kompaktā veidā atspoguļotas izmaiņas (tai skaitā situācija, fāzi uzsākot un to noslēdzot) eksperimentālās un kontroles grupas sniegtajos novērtējumos. Statistiski būtiskās atšķirības, kur tās tika konstatētas, visas bija vismaz ar 95% ticamības līmeni un attēlā atspoguļotas ar bultām. Vertikālās bultas liecina par atšķirībām starp starpībām (svarīgums mīnus atbilstība), bet diagonālās – par atšķirībām starp esošās situācijas novērtējumiem, salīdzinot situāciju, fāzi uzsākot un to noslēdzot.

Statistiski nozīmīgas pieauguma atšķirības, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu, varam vērot trijās no testa skalām.

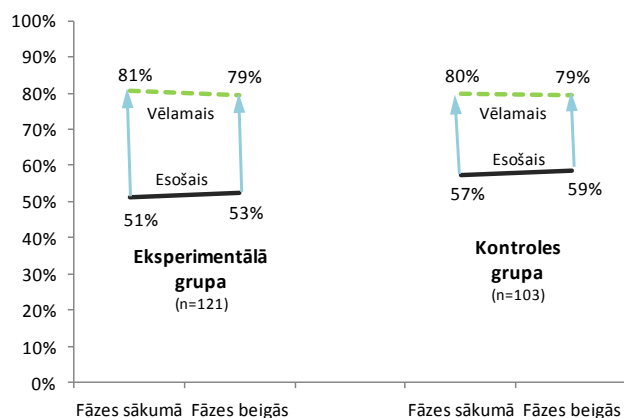
Skalā „Dzīvesbiedru ieradumi” būtiski mainījies attālums starp vēlamo un esošo situāciju, turklāt eksperimentālās un kontroles grupu sniegto atbilžu vektori, salīdzinot ar situāciju fāzes sākumā, ir diametrāli pretēji. Tomēr notikušās izmaiņas drīzāk ir uz tā rēķina, ka eksperimentālajai grupai vairāk samazinājušās ekspektācijas pēc kopā pavadītā laika, ne uz tā rēķina, ka viņiem būtu radusies iespēja pavadīt kopā vairāk laika.

4.1.attēls. Ģimenes organizācijas faktoru dinamika pirmās fāzes gaitā, vērtējot (procentos no maksimāli iespējamajiem rādītājiem) atbilstību esošajai situācijai un vēlamo eksperimentālās un kontroles grupas starpā

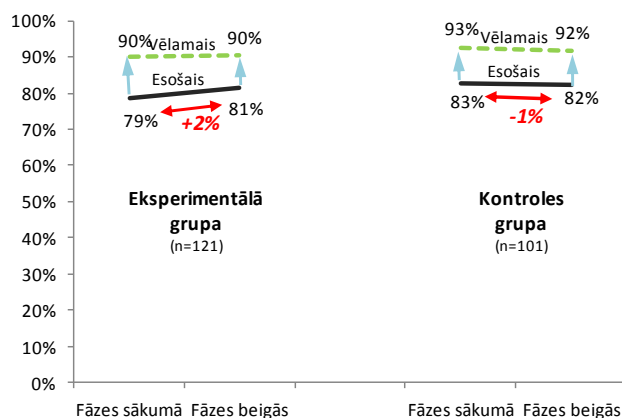

⁴¹ Piemēram, apgalvojuma „vismaz viens no dzīvesbiedriem regulāri sazinās ar saviem vecākiem” neapmierinātās vajadzības daļa eksperimentālajā grupā ir 4% (sk.4.2.attēlu), respektīvi „ideāls” ir 94%. Kopā ar trim citiem 4.2.attēlā atspoguļotajiem apgalvojumiem šis apgalvojums veido faktoru „Ģimenes ieradumi saistībā ar radiniekiem”, kura vidējā starpība starp atbilstību un vēlamo ir 12%, bet „ideāls” tādējādi 88% (sk. 4.1.attēlu – tas nozīmē, ka citos faktora apgalvojumos neapmierinātās vajadzības ir augstākas).

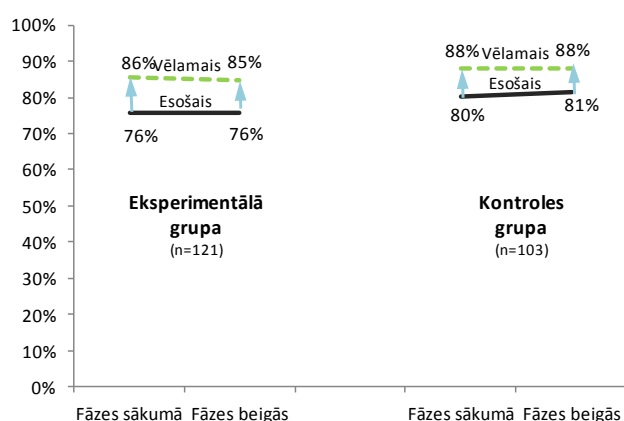
Ģimenes ēdienreizes

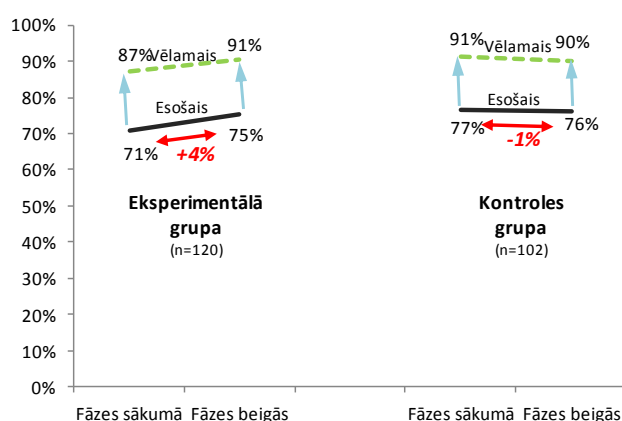
Ģimenes ieradumi saistībā ar radniekiem

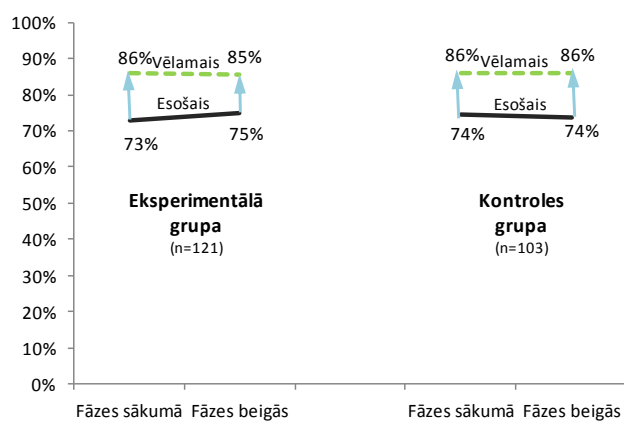
Došanās prom un atgriešanās mājās

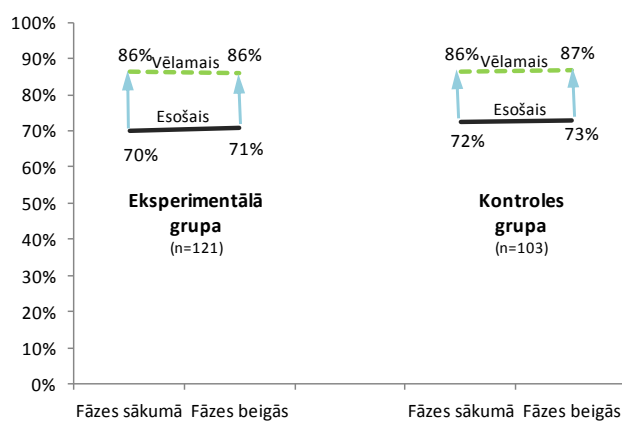
Ar disciplīnu saistītie ģimenes ieradumi

Ģimenes pienākumi

KOPĀ

Tiesa, ja vērojam atšķirības nevis skalā kopumā, bet tajos skalas apgalvojumos, kuru pieauguma izmaiņas arī, atsevišķi ņemtas, statistiski būtiski atšķiras, proti:

- Mēs diezgan bieži pavadām brīvo laiku viens ar otru;
- Vienu vai vairākas reizes nedēļā mēs abi dodamies izklaidēties ārpus mājas,

konstatējam, ka tā gluži nav, ka nebūtu nekāda pieauguma dzīvesbiedru kopā pavadītajā laikā eksperimentālajai grupai. Taču šis pieaugums ir statistiski nebūtisks un ievērojami mazāks, nekā samazinājums, kas radies nepieciešamībā pēc šāda kopīgi pavadīta laika. Turklāt pirmajā no šiem diviem apgalvojumiem, kur pieauguma atšķirības, salīdzinot eksperimentālo un

kontroles grupu, ir visbūtiskākā (būtiskas ar 99% ticamības līmeni, kamēr otrajā apgalvojumā – ar 95%), atšķirību galvenais iemesls ir kontroles grupas atbildes, kur vienlaikus novērojams samazinājums iespējās pavadīt kopā laiku un palielinājusies vajadzība pēc tā.

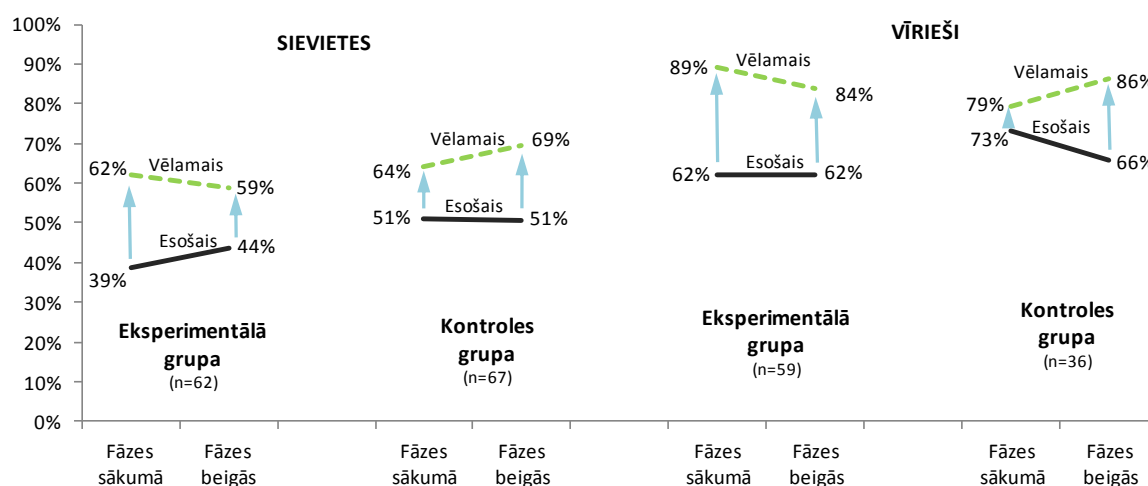
Tomēr visdrīzāk, ka novērojamā sakarība ir saistīta ar objektīvām tendencēm – kopā pavadītā laika pieaugumu. Un šīs iespējas parādīšanās mazinājusi nepieciešamību pēc tā.

Turklāt jāpievērš uzmanība vēl kādai niansei – ar dzīvesbiedru kopā pavadītā laika pieaugums novērojams eksperimentālās grupas sievietēm, kamēr vīriešu gadījumā būtībā nav atšķirību starp fāzes sākuma situāciju un fāzes beigās novēroto. Respektīvi, projekta ietvaros saņemtie pakalpojumi nestandarta darba laikā nodarbinātajām sievietēm sniedz vairāk brīvā laika, ko viņas pavada ar dzīvesbiedru, kamēr nestandarta darba laikā nodarbinātajiem vīriešiem tie jūtamu atslodzi nedod, jo viņu ieguldījums bērnu pieskatīšanā arī pirms projekta ir bijis ievērojami mazāks.

Šo tendenci vislabāk raksturo apgalvojuma „Mēs diezgan bieži pavadām brīvo laiku viens ar otru” novērtējuma detalizēta analīze, kas sniegta 4.2.attēlā. Varam novērot, ka:

- kontroles grupā pieaugusi vēlme pēc kopīgi pavadīta laika, turklāt vīriešiem, kā viņi norāda reālais ar dzīvesbiedri kopā pavadītais laiks samazinājies;
- eksperimentālajā grupā mazinājusies vēlme pēc kopīgi pavadīta laika, turklāt vīriešiem tas ir stabila esošās situācijas novērtējuma kontekstā, bet sievietēm – norādot, ka kopā pavadītais laiks pieaudzis.

4.2.attēls. Apgalvojuma „Mēs diezgan bieži pavadām brīvo laiku viens ar otru” novērtējumu dinamika pirmās fāzes gaitā, vērtējot (procentos no maksimāli iespējamajiem rādītājiem) atbilstību esošajai situācijai un vēlamo eksperimentālās un kontroles grupas starpā dzimumu griezumā

Pretēji vektoru eksperimentālajai un kontroles grupai konstatējami arī skalā „Ģimenes ieradumi saistībā ar radniekiem”, turklāt šajā gadījumā izmaiņas notikušas uz pētījumu dalībnieku aprakstītās reālās situācijas, nevis vēlamās situācijas izmaiņu rēķina – eksperimentālajai grupai, salīdzinot ar kontroles grupu, radies vairāk iespēju pavadīt laiku ar radniekiem – tieša, statistiski nozīmīgas pārmaiņas ir tikai atbilstības mērījumam – nevaram sacīt, ka būtu pietiekamā mērā mazinājusies starpība starp vēlamo un esošo. Cēloņi situācijas izmaiņām visdrīzāk saistīti ar to, ka radusies iespēja vairāk laika pavadīt ar aukli, kas ir radniece. To apstiprina fakts, ka vienīgais atsevišķi ņemtais skalas apgalvojums, kur varam konstatēt

statistiski būtiskas pieauguma atšķirības atbilstībā (tiesa, tikai ar 90% ticamības līmeni), salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu, ir:

- Bērni/pusaudži diezgan bieži pavada laiku ar vecvecākiem.

Izmaiņas konstatējamās arī skalas „**Ar disciplīnu saistītie ģimenes ieradumi**” esošās situācijas novērtējumā, kur eksperimentālā grupa biežāk norādījusi uz šādiem ieradumiem. Cēlonis tam visdrīzāk ir bērnu vecuma izmaiņas – ja pret zīdaiņiem disciplīnas ieradumi nav relevanti, tad pret mazliet vecāku bērnu kļūst būtiskāki.

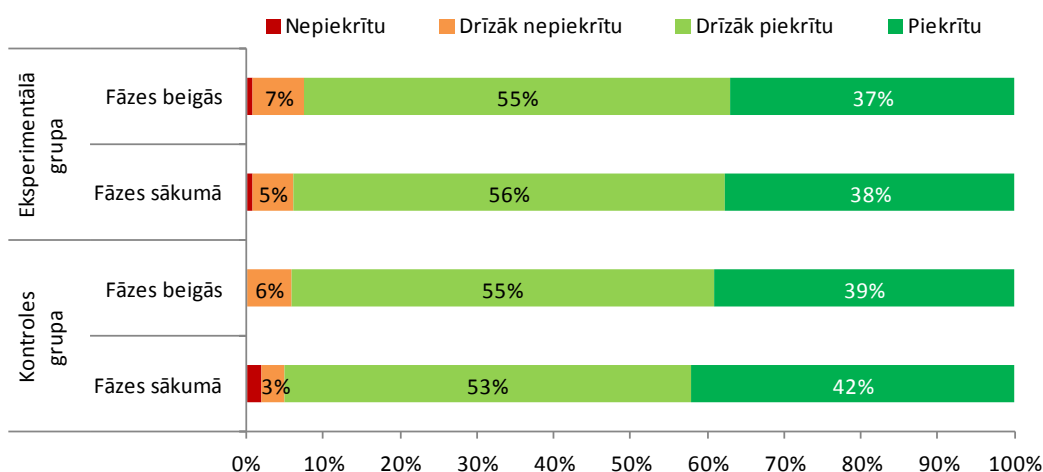
4.2. Bērnu audzināšanas prasmju pašvērtējums un iecerētais bērnu skaits

Projekta dalībniekiem tika lūgts novērtēt savu attieksmi pret trim apgalvojumiem, kas raksturo bērnu audzināšanas prasmju pašvērtējumu:

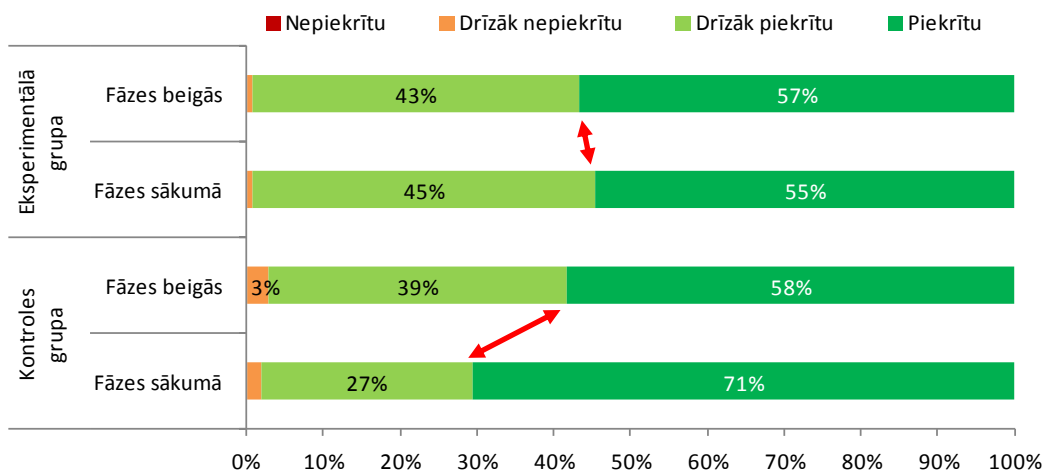
- Es savas bērnu audzināšanas prasmes vērtēju kā labas;
- Es uzticos sev kā bērna vecākam;
- Man būtu nepieciešamas papildus zināšanas par bērnu audzināšanu.

Uz pirmo no šiem apgalvojumiem (sk. 4.3.attēlu) nav konstatējamas ne statistiski nozīmīgas, ne arī vizuālas pieauguma atšķirības. Un arī paši novērtējumi, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu, gandrīz neatšķiras.

4.3.attēls. Apgalvojuma „Es savas bērnu audzināšanas prasmes vērtēju kā labas” novērtējuma izmaiņas, salīdzinot eksperimentālo (n=116) un kontroles (n=101) grupu

4.4.attēls. Apgalvojuma „Es uzticos sev kā bērna vecākam” novērtējuma izmaiņas, salīdzinot eksperimentālo (n=120) un kontroles (n=102) grupu

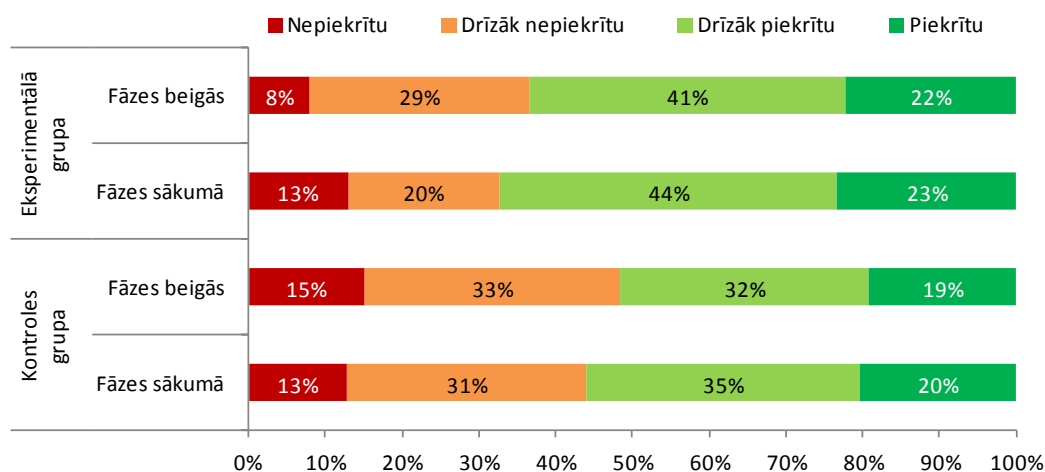

Citādi ir ar otrā apgalvojuma novērtējumiem (sk. 4.4.attēlu), kur novērojamas visai negaidītas atšķirības kontroles grupas atbildēs, atbildei „piekrītu” daļā gadījumu nomainoties pret „drīzāk piekrītu”.

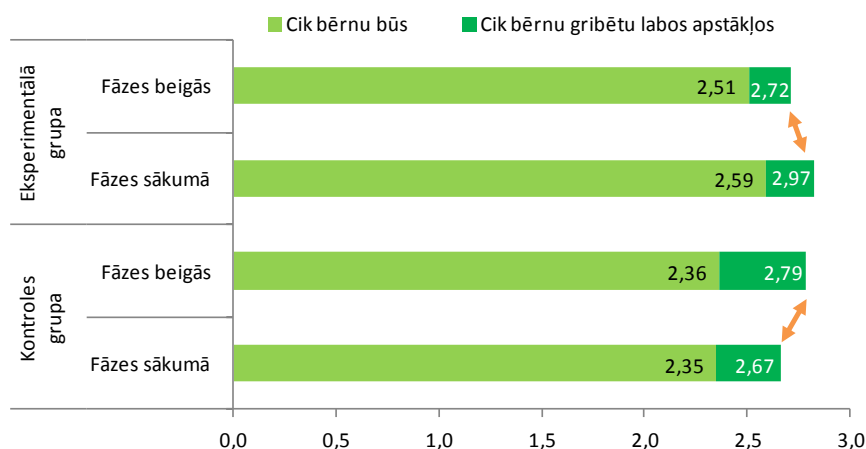
Pētnieki, iekļaujot šādu apgalvojumu anketā, sagaidīja atšķirības eksperimentālās grupas atbildēs, līdz ar to šobrīd mūsu rīcībā nav hipotēzes, kādi varētu būt konstatēto izmaiņu cēloņi. Lai tos meklētu, optimāls risinājums būtu pievienot šiem datiem nākamo mērījumu rezultātus, kas arī parādīs, vai ir runa par tendenci, kādu pavisām anketas aizpildē vai ko citu.

Trešajā no apgalvojumiem (sk.4.5.attēlu) vizuālas atšķirības novērot varam – redzam, ka kontroles grupai piekrītošo atbilžu īpatsvars mazinājies, kamēr eksperimentālajā noticis pretējais. Tomēr konstatētās atšķirības nav statistiski būtiskas, tādējādi šobrīd nav pamata uzskatīt, ka kaut kas pēc būtības mainījies pētījuma dalībnieku atziņās par to, vai viņiem būtu nepieciešamas papildus zināšanas par bērnu audzināšanu.

4.5.attēls. Apgalvojuma „Man būtu nepieciešamas papildus zināšanas par bērnu audzināšanu” novērtējuma izmaiņas, salīdzinot eksperimentālo (n=108) un kontroles (n=90) grupu

4.6.attēls. Plānotā un optimālā bērnu skaita izmaiņas, salīdzinot eksperimentālo (n=81) un kontroles (n=77) grupu

Iepriekš negaidītas, hipotēzēs neparedzētas atšķirības (sk.4.6.attēlu) konstatējam arī atbildēs uz jautājumu par to, cik bērnu pētījuma dalībnieki vēlētos labos apstākļos (sagaidītas drīzāk tika atšķirībās apgalvojumā, cik bērnu būs, kur redzam visai stabilu situāciju).

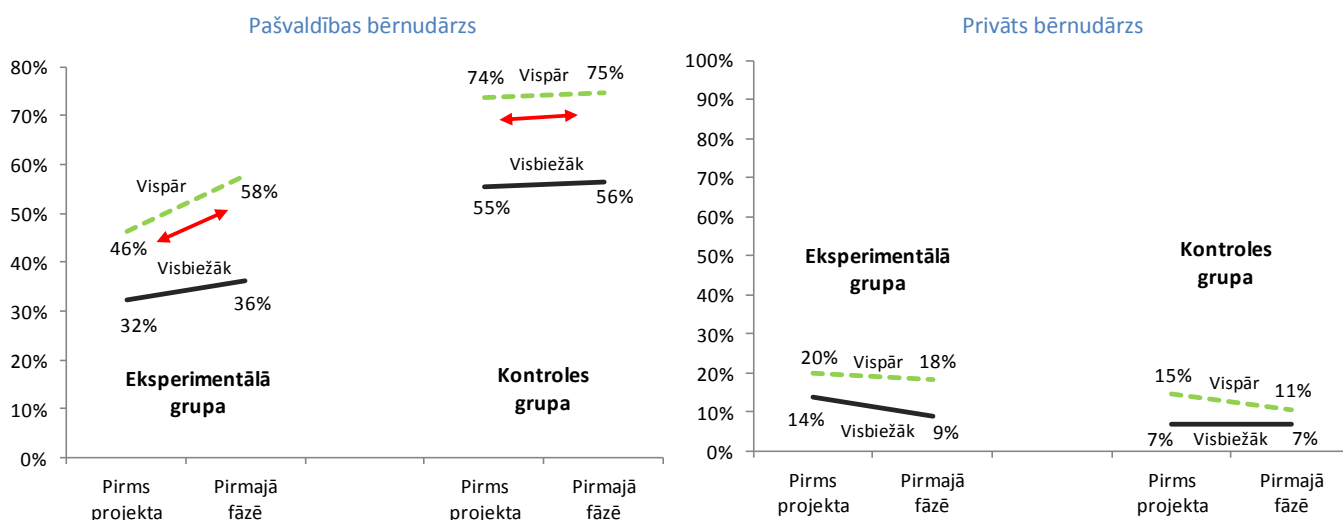
Fiksējam optimālā un plānotā bērnu skaita tuvināšanos eksperimentālajā grupā un attālināšanos kontroles grupā, taču uz nosauktā optimālā bērnu skaita izmaiņu rēķina. Tiesa, konstatētās pieauguma atšķirības ir statistiski būtiskas tikai ar 90% ticamības līmeni, kas neļauj viennozīmīgi apgalvot, ka runa ir par kādu tendenci, un to skaidrošanas nepieciešamība izrietēs no nākamajos mērījumos iegūtajiem rezultātiem. Katrā ziņā standartnovirzes eksperimentālās grupas atbildēm samazinājušās, salīdzinot ar pirmo mērījumu, bet kontroles grupai pieaugušas (sk. Pielikuma tabulu P2), kas drīzāk var liecināt par nejaušību nevis likumsakarību.

4.3. Bērnu uzraudzības prakses

Bērnu uzraudzības prakses projekta gaitā tika vērtētas, vaicājot projekta dalībniekiem par to, kādas no tām viņi pēdējā laikā izmantojuši – pirms projekta tika vaicāts par pēdējiem 6 mēnešiem, bet pēc pirmās fāzes – par pēdējiem 4 mēnešiem. Jāņem vērā, ka atbildēts tika par bērnu pieskatīšanas praksēm vispār, ne par praksēm tieši nestandarta laikā (jautājums par pieskatīšanu nestandarta laikā būs pieejams vēlāko mērījumu rezultātos).

Sniegtās atbildes grafiski atspoguļotas 4.7.attēlā⁴². Melnās līnijas norāda uz visbiežāk izmantotajām bērnu uzraudzības praksēm, bet zaļās – uz tām, kas vispār izmantotas (respektīvi, pirmajā no attēla grafikiem norādīts, ka 46% no eksperimentālās grupas pārstāvjiem izmantojuši bērnudārza pakalpojumus 6 mēnešu pirms projekta sākumā, tai skaitā, 32% tā bijusi visbiežāk izmantotā⁴³ bērnu pieskatīšanas forma u.t.t.). Statistiski nozīmīgās pieauguma atšķirības, kas novērojamas, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu, norādītas ar bultām (sarkanās norāda uz atšķirībām vismaz pie 95% ticamības līmeņa, bet oranžās – uz atšķirībām pie 90% ticamības līmeņa).

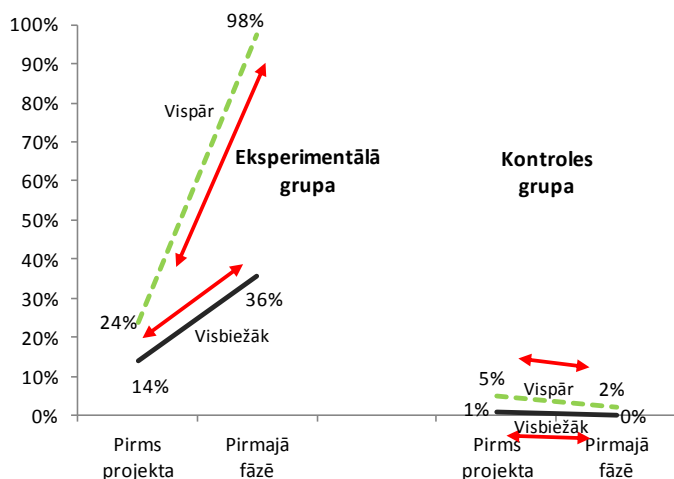
4.7.attēls. Bērnu uzraudzības prakšu izmaiņas eksperimentālajā (n=121) un kontroles (n=103) grupā (procentos no pētījuma dalībniekiem), salīdzinot periodu 6 mēnešus pirms projekta un pirmo projekta fāzi

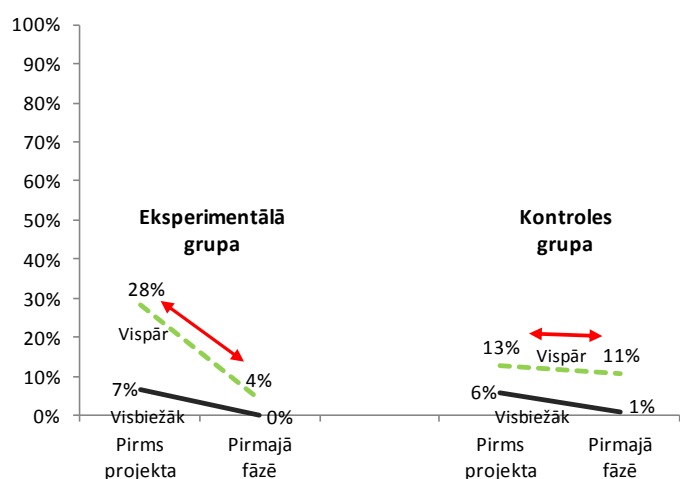
⁴² Pirmie divi no attēlā atspoguļotajiem grafikiem faktiski daļēji dublē informāciju, kas sniegta 2.7.attēlā, tomēr šeit sniegti dati arī par visbiežāk izmantotajām bērnu pieskatīšanas formām, kā arī bērnu dārzu pakalpojumu izmantošana šeit parādīta pārējo bērnu pieskatīšanas formu kontekstā.

⁴³ Attēlā nav atspoguļotas atbildes "Bērnu pieskatītāja dzīvesbiedrs", ko daļa projekta dalībnieku atzīmēja kā visbiežāko pieskatīšanas formu, līdz ar to uzrādītās atbildes "Visbiežāk" summā neveido 100%. Atbildes „Bērnu pieskatītāja dzīvesbiedrs” īpatsvara salīdzināšana nevarētu būt objektīva, jo daudzi pētījuma dalībnieki to uzskata par pašsaprotamu, tāpēc ne vienmēr atzīmē. Situācija ar dzīvesbiedru pētījuma kontekstā drīzāk ir īpaši uzsverama tad, ja viņš nepalīdz bērna uzraudzībā – tas var būt saistīts gan ar ģimenes attiecībām, piemēram, vecāki dzīvo šķirti, gan darba dzīvi, piemēram, otrs vecāks strādā ļoti intensīvi un nav darbā aizvietojams vai ir tālu (ārzemes, ir lidotājs, jūrnieris, tālbraucējs–šoferis).

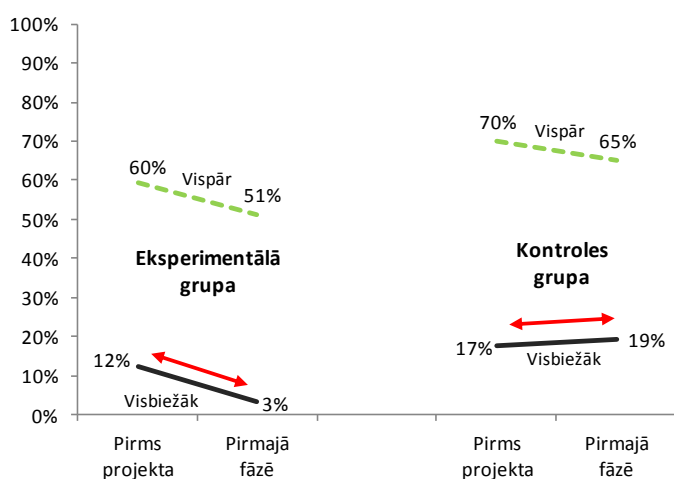
Aukļu registrā registrēta algota aukle

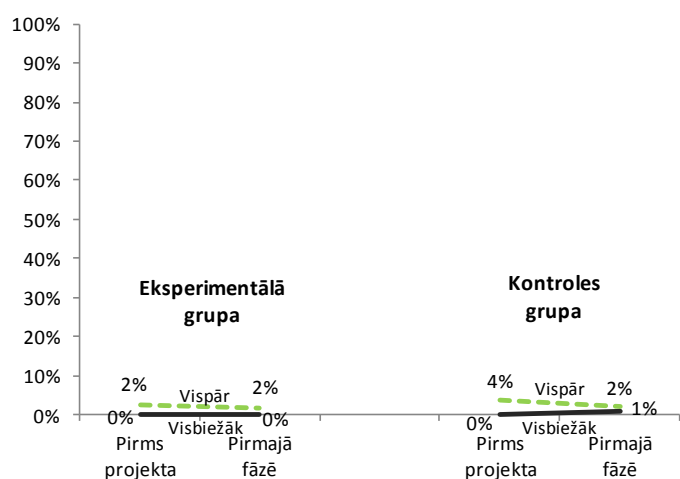
Algota aukle, kas nav registrēta aukļu registrā

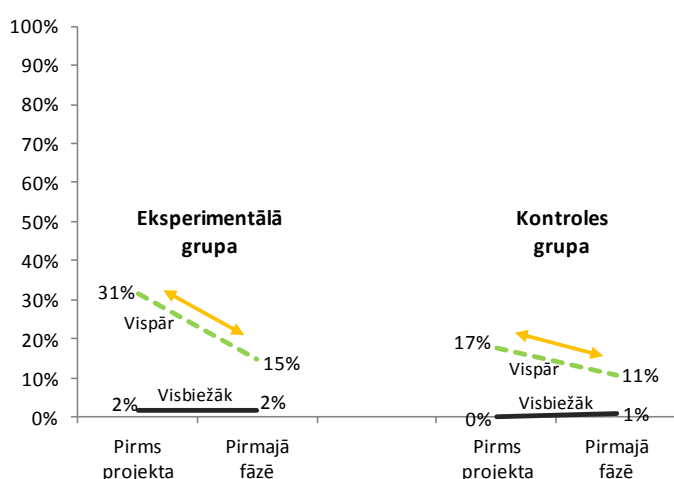
Ģimenes loceklis, kam ir vismaz 13 gadu

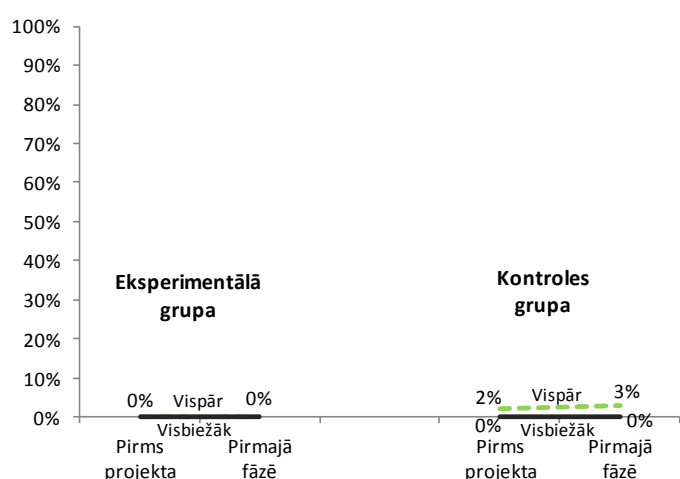
Ģimenes loceklis, kam tobrīd nebija 13 gadu

Labs draugs, tuvs paziņa, kaimiņš

Uz brīdi bez pieskatīšanas

Varam novērot, ka visradikālākās pārmaiņas skārušas aukļu pakalpojumu izmantošanu. Pirms projekta uzsākšanas 24% no eksperimentālās grupas izmantojuši registrētu aukļu pakalpojumus, bet pirmās fāzes laikā – gandrīz visi (izņemot dažus projekta dalībniekus no

Valmieras). Šeit jānorāda, ka visos gadījumos, kad pētnieki anketā, kas aizpildīta, projektu uzsākot, konstatēja atbildi „aukļu reģistrā reģistrēta aukle”, tā tika pārvaicāta, lai pārliecinātos, ka informācija nav kļūdaina. Reģistrētu aukļu pakalpojumu izmantošana pirms projekta bieži saistās ar faktu, ka aukles sniegušas vai sniedz pakalpojumus, ko Rīgas un Jelgavas dome piedāvā kā alternatīvu, kamēr nespēj nodrošināt vietas bērnudārzos – lai tādus sniegtu, auklēm ir jābūt reģistrētām IKVD reģistrā.

Tas būtiski samazinājis neregistrētu aukļu izmantošanas biežumu eksperimentālajā grupā, „ģimenes locekļu, kam ir vismaz 13 gadu” (praksē visbiežāk tā ir bērna vecmāmiņa) un „labu draugu, tuvu paziņu, kaimiņu” palīdzības izmantošanu. Nereti šīs izmaiņas nenozīmē konkrētā bērnu pieskatītāja nomainīšanu, bet vienīgi viņa statusa nomainīšanu, tam kļūstot par aukļu reģistrā reģistrētu aukli. Tomēr tā tas nebūt nav visos gadījumos, un pat, ja tā, jebkurā gadījumā ir runa par pakalpojuma legalizāciju vai monetarizāciju.

Izmaiņas, kas novērojamas pašvaldības bērnudārzu izmantošanas biežumā (eksperimentālajā grupā šī pakalpojuma izmantošana būtiski pieaugusi), saistāmas ar vietas iegūšanu bērnudārzā. Sagaidāms, ka turpmāko eksperimenta fāžu laikā šī virzība turpināsies, eksperimentālās grupas rādītājiem arvien vairāk pietuvinoties kontroles grupas rādītājiem, kur bērni kopumā ir vecāki.

Kopumā varam secināt, ka, ja, pirms projekta bērnu pieskatīšanas prakses eksperimentālajā grupā bija daudzveidīgākas nekā kontroles grupā, kas neliecināja par vienkāršām izvēlēm, bet drīzāk centieniem kombinēt pieejamos resursus, lai nodrošinātu rezultātu, un prasmēm dažādos resursus izmantot, tad šobrīd eksperimentālās un kontroles grupas situācija būtiski satuvojusies un eksperimentālās grupas izveles kļuvušas vienkāršākas, respektīvi, dzīve vienkāršāka. Pa daļai tas skaidrojams ar projekta ietekmi, bet pa daļai ar to, ka bērni kļuvuši vecāki, kas vispirmām kārtām ļāvis sākt izmantot pašvaldības bērnudārza pakalpojumus.

Var arī pamanīt, ka atsevišķos gadījumos anketās ir norādīts uz nedrošajām bērnu pieskatīšanas formām vai pat nepieskatīšanu vispār, turklāt biežāk tas ir noticis kontroles grupā (maz ticams, ka vienīgais skaidrojums te būs tikai bērnu augstākais vecums). Tiesa, nekādu dinamiku šeit konstatēt nevaram, un projekta rezultātā nebūs iespējas kā ieguvumu minēt nedrošo bērnu pieskatīšanas formu īpatsvara samazināšanos eksperimentālajā grupā, jo uz tādām kopumā ir norādīts pārāk reti, lai izdarīt secinājumus.

4.4. Projekta ietvaros sniegtais pakalpojums

Fāzes beigās eksperimentālās grupas dalībniekiem tika vaicāta virkne jautājumu, kas saistās ar pakalpojuma izmantošanu:

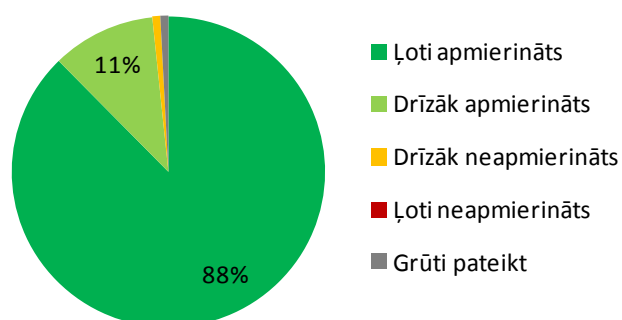
- eksperimentālās grupas apmierinātība ar pakalpojuma kvalitāti;
- vai bija situācijas, kad eksperimentālās grupas dalībnieki nevarēja saņemt pakalpojumu nepieciešamajā laikā, kā arī šādas situācijas iemesli un sekas
- pakalpojuma ietekme uz eksperimentālās grupas dalībnieku darba laiku;
- vai kontroles grupai būtu nepieciešams līdzīgs pakalpojums un kādā apmērā.

Absolūtais vairums eksperimenta dalībnieku anketā nenorāda uz problēmām, ar kurām būtu saskārušies saistībā ar pakalpojuma saņemšanu. 88% ir „ļoti apmierināti” ar pakalpojuma kvalitāti, bet 11% – „drīzāk apmierināti” (sk.4.8.attēlu). Kritiskāki – ja par kritiskāku attieksmi var nosaukt atbildes „drīzāk apmierināts” izvēli – bijuši vīrieši (14% gadījumos „drīzāk apmierināti”) un cilvēki ar augstāko izglītību (16% gadījumos „drīzāk apmierināti”). Vienīgais gadījums, kad izvēlēta atbilde „Drīzāk neapmierināts”, saistās ar aukles attieksmi pret pieaugušo – anketā ir šāds paskaidrojums:

Ir ļoti grūti ar aukli izrunāties "no sirds", bet mātei, kura uztic savu bērnu, tas ir svarīgi. Aukle savā komunikācijā ir ļoti steidzīga.

„Grūti pateikt” uz šo jautājumu atbildēts vienreiz un Valmierā – saistībā ar situāciju, kad līgums noslēgts ar bērnudārzu, bet pakalpojums būtībā netiek izmantots.

4.8.attēls. Eksperimentālās grupas dalībnieku (n=121) atbildes pirmās fāzes beigās uz jautājumu, vai viņi ir apmierināti ar pakalpojuma kvalitāti projekta ietvaros

Tomēr intervijā projekta koordinatore Rīgā Iveta Grauduma minēja situācijas, ka vecāki ir bijuši neapmierināti ar pakalpojuma kvalitāti, norādot gadījumus, kad auklei un vecākiem bijusi atšķirīga izpratne par pakalpojuma saturu. Vairākos gadījumos vecāki vēlējušies, lai aukle veic arī mājsaimniecības darbus, kamēr aukle tam nav piekritusi. Tāpat atsevišķos gadījumos vecāki sapratuši, ka viņu izpratne par bērnu audzināšanu atšķiras no aukles izpratnes. Tas saistīts ar faktu, ka daļai vecāku nebija pietiekami daudz laika, lai vajadzīgajā mērā iepazītu aukli, jo projekta nosacījumi paredzēja noteiktu termiņu līguma slēgšanai.

Esam salikuši mākslīgi kopā vecākus ar auklēm – citiem nebija pat laika iepazīties. Pataustīties. Dažādas mentalitātes, dažāda izpratne par to, kā tas bērns jāaudzina.
(Iveta Grauduma)

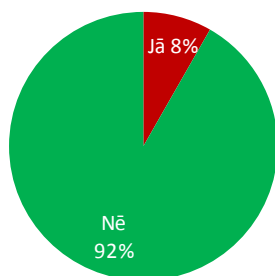
Uz nepietiekamu iespēju iepazīt aukli pirms projekta norādīja arī vairāki informanti, kas slēdza līgumu projekta beigu posmā. Lai arī aukles izvēlējās viņi paši, tomēr aukles izvēli projektā noteica iepirkuma rezultāti. Tas ļauj secināt, ka anketā neapmierinātība var netikt atspoguļota, lai arī kādā pētījuma posmā tā ir izpaudusies, un atklāta runājot ar projekta koordinatori vai pausta intervijās.

Arī uz situācijām, kad pakalpojumu nebūtu iespējams saņemt laikā, kad tas nepieciešams, anketā norādīts reti – tikai 8% gadījumu (sk.4.9.attēlu). Protams, to interpretējot, jāņem vērā, ka daudzos gadījumos aukle jau pirms projekta sniegusi ģimenei pakalpojumus, turklāt daļā gadījumu vispār ir runa par ģimenes locekli, tai skaitā, par projekta dalībnieka māti, tādējādi kritisku atbildi „iznešana ārpus mājas” ar anketēšanas palīdzību nav sagaidāma. Turklāt, piemēram, situācija, kad pētījuma dalībnieks:

- vispirms anketā norādījis, ka situācijas, kad pakalpojums (ko sniedz viņa māte) nepieciešamajā laikā nav bijis pieejams, atgadījušās, norādot arī iemeslu: „*Aukles privātu iemeslu dēļ*”;
- pēc tam nomainījis atbildi, ka šādas situācijas tomēr nav atgadījušās, neizdzēšot iepriekš norādīto paskaidrojumu par iemeslu (tādējādi tas pētniekiem palicis redzams),

tika interpretēta kā atbilde „jā”.

4.9.attēls. Eksperimentālās grupas dalībnieku (n=121) atbildes pirmās fāzes beigās uz jautājumu, ir bijušas situācijas, kad aukle/bērnudārzs nevarēja sniegt pakalpojumu nepieciešamajā laikā

Anketās minētie iemesli, kāpēc pakalpojumu nebija iespējams nepieciešamajā laikā, ir šādi:

- „*Jo aukle pieskatīja citur citu bērnu*”;
- „*Aukle pieskata bērnu vēl vienai ģimenei*”;
- „*Jo auklei bija jāstrādā citur*”;
- „*Auklei bija jāved savu bērniņu uz dzimšanas dienu, citreiz uz frizētavu*”;
- „*Aukles privātu iemeslu dēļ*”;
- „*Aukle saslimusi*”;
- „*Pēdējā brīža izmaiņas darba grafikā*”;

- „*Tas vairāk nebija no aukles atkarīgs, bet gan tas, ka jau stundas bija 80. Un vairāk nevarēja tajā mēnesī*”;
- „*Ir nepieciešamība pēc aukles pakalpojumiem arī darbadienu dienas stundās*”;
- „*Es nejautāju*”.

Tātad redzam, ka visbiežāk norādītajos gadījumos runa ir par laika konfliktiem ar citu bērnu pieskatīšanas pienākumiem vai citām aukles aktivitātēm. Problēmas, kad mēnesī nepieciešamas vairāk par 80 aukles darba stundām, protams, skāra ne tikai to vienu ģimeni, tāpat arī ārpus nestandarta darba laika aukles pakalpojumi ir nepieciešami ne tikai vienai ģimenei, tomēr pārējās ģimenes šajā situācijā neinterpretēja uzdoto jautājumu kā relevantu šādām problēmām, kuras būtībā jau ir ārpus projekta definētajiem pakalpojuma sniegšanas apjomiem un nosacījumiem.

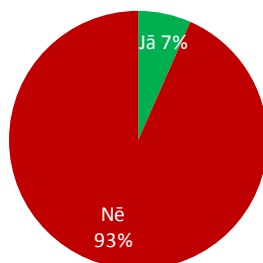
Tikai 4 no 10 pētījuma dalībniekiem, kas uz situācijām, kad nepieciešamajā laikā nav saņēmuši pakalpojumu, norādīja, minēja, ka tas viņiem sagādājis problēmas.

Intervijās, kas tika veiktas ar auklēm, viņas norādīja, ka ir bijuši gadījumi, kad nav varējušas sniegt pakalpojumu, teiksim, gadījumā, ja vecākam ir mainīgs darba laiks. Viena aukle vecāka darba laika nepārtrauktās izmaiņas minēja arī kā apgrūtinājumu savas dzīves organizēšanai un norādīja, ka nākotnē vairs nepiekrītu šādai kārtībai, kad viņu uz darbu var izsaukt jebkurā laikā.

Man viena mamma ir viena pati. Ir bijis, ka man jābūt 6:00, bet viņu var izsaukt 4:00, un tad arī man sanāk skriet. Es pat nevaru tikt ātrāk. Būtu labi, ja var paredzēt, jo šobrīd man privātās dzīves nav, jo nevaru neko saplānot. Mani var izsaukt, un es esmu klāt. Šobrīd es parakstījos, bet uz priekšu laikam jau nē, tas ir grūti. (aukle)

Viens no būtiskākajiem efektiem, kas no pakalpojuma tika sagaidīts, ir tāds, ka eksperimentālajai grupai projekta rezultātā radīsies iespēja strādāt vairāk, kas varētu atbilst arī darba devēju interesēm, tādējādi viņi būtu gatavāki piedalīties ar līdzmaksājumu. Tomēr šobrīd šāda situācija konstatēta vien atsevišķos gadījumos (sk. 4.10.attēlu) – 7% no visiem eksperimentālās grupas darbiniekiem (jeb 8 cilvēki) saka, ka viņiem darba laiks ir mainījies. Viņu atbildes, norādot arī uzņēmumu un darbinieku dzimumu, sniegtas 4.1.tabulā.

4.10.attēls. Eksperimentālās grupas dalībnieku (n=121) atbildes pirmās fāzes beigās uz jautājumu, vai tāpēc, ka piedalās projektā un saņem atbalstu, ir mainījies darba laiks

Redzam, ka nav neviena uzņēmuma, kur vairāk nekā viens darbinieks norādītu uz izmaiņām. Biežāk pakalpojuma saņemšana šādas izmaiņu iespējas nodrošina vīriešiem. Tāpat redzam, ka vairumā gadījumu pētījuma dalībnieku norādītajās darbalaika izmaiņās viņu darba devēji

varētu būt ieinteresēti – tikai vienā gadījumā ir norāde uz iespējām piepelnīties citur (taču VUGD arī nepraktizē iespēju darbavietā strādāt papildu slodzi, uzskatot, ka tas nav produktīvi). Tikai vienā gadījumā kopējais nedēļā nostrādāto stundu skaits pirms projekta bijis zem 40, tādējādi uz ievērojamu papildus darba laika „pienesumu” cerēt darba devējiem šajos gadījumos nav pamata – drīzāk uz stabilāku darba laiku un gatavību vairāk strādāt nestandarta laikā.

4.1.tabula. Eksperimentālās grupas dalībnieku, kas minējuši, ka viņiem mainījies darba laiks, skaidrojumi par notikušajām izmaiņām

Uzņēmums	Dzimums	Anketā sniegtais komentārs, kādas izmaiņas darba laikā notikušas	Nostrādātas stundas pirms projekta (nedēļā)	
			Kopā	Nestandarta laikā
Rīgas Satiksme	vīrietis	<i>„Sāku ņemt maiņas, kas ir ilgākas un izdevīgākas apmaksas ziņā”</i>	50	Nav datu
Dzemdību nams	sieviete	<i>„Papildus dežūras, lai vairāk nopelnītu”</i>	43	33
Air Baltic	sieviete	<i>„Pārgāju uz pilnu slodzi”</i>	36	18
Jaunais Rīgas teātris	vīrietis	<i>„Man mazāk jāpielāgo savas darba stundas sievas darba stundām, mazāk jāmainās ar kolēģiem u.t.t.”</i>	Nav datu	Nav datu
Rimi	sieviete	<i>„Varu strādāt garākas stundas un biežāk”</i>	42	19
Kolonāde. Mūsu stāsti	vīrietis	<i>„Strādāju brīvdienās un pēc 18.00”</i>	40	31
ArtSmart	vīrietis	<i>„Tas palīdz var vairāk strādāt vakaros, doties komandējumos. Savādāk plānoju darbu, mazāk laika esmu mājās. Tas mazāk rada iekšējo spriedzi, jo ir atbalsts sievai”</i>	55	Nav datu
VUGD	vīrietis	<i>„Ir vairāk laika kaut kur piepelnīties un pamācīties”</i>	43	30

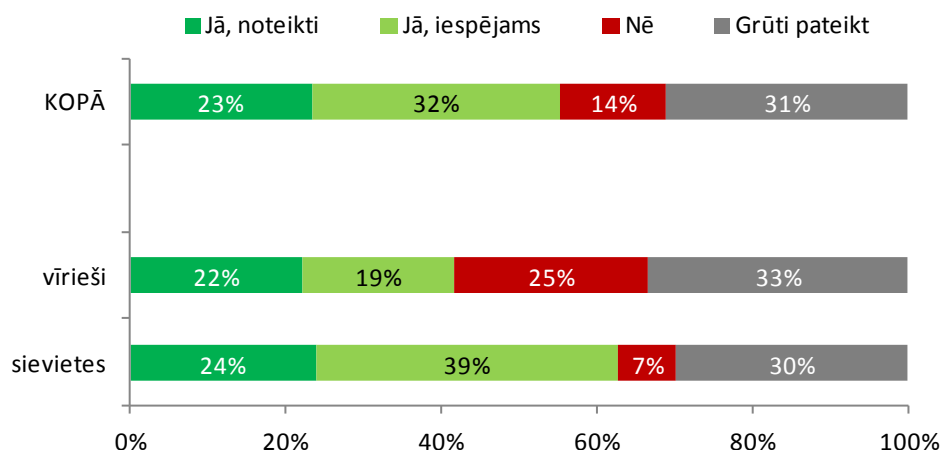
Pētījums neparāda, ka šo 8 darbinieku gadījumā vienlaikus paaugstinātos apmierinātība ar darbu, ja salīdzina ar pārējo eksperimentālo grupu – drīzāk pretēji (tomēr šajā pētījuma stadijā un no 8 pētījuma dalībnieku atbildēm tik fundamentālus secinājumus vēl neizdarīsim), taču šobrīd secināms, ka pētījumā iesaistītās personas nereti var būt uz izdegšanas robežas, jo tām vienlaikus nepieciešams izdarīt ļoti daudz gan mājās, gan darbā, tāpēc pakalpojuma pamatmērķis viņu izpratnē ir slodzi mazināt, gūt zināmu atelpu, nevis pārdalīt pakalpojuma rezultātā iegūtos laika resursus par labu darbam. Tieši šīs slodzes mazināšanas iespēja paaugstina gan apmierinātību ar darbu, gan dzīvi vispār. Tādējādi darba devēja interese šajā gadījumā drīzāk saistāma ar to, ka apmierinātāks darbinieks labprātāk vēlēsies saglabāt esošo darbavietu.

Lai noskaidrotu, kādā mērā pakalpojums būtu relevantants kontroles grupai, tās pārstāvjiem tika vaicāts, vai viņi izmantotu pakalpojumu hipotētiskā situācijā, ja viņiem tas būtu pieejams. Vairums (sk.4.11.attēlu) atbildēja apstiprinoši, tiesa pilnīgi pārliecināti par to bija 23% no kontroles grupas, bet 32% „jā” teica vienīgi pieļāvuma formā.

Attēlā varam novērot, ka atšķiras divu atbilžu izvēle atkarībā no tā, vai atbildes sniedzis vīrietis vai sniegusi sieviete – ja vīrieši daudz biežāk sacījuši „nē”, tad sievietes – „jā,”

iespējams". Tāpat sievietes norādījušas lielāku stundu skaitu, kādu tām pakalpojums varētu būt nepieciešams un vispār biežāk sniegušas konkrētu atbildi uz šo jautājumu (sk.4.2.tabulu).

4.11.attēls. Kontroles grupas dalībnieku (n=103) atbildes pirmās fāzes beigās uz jautājumu, vai, ja viņiem būtu pieejams tāds pakalpojums kā eksperimentālajai grupai, viņi to pēdējo 4 mēnešu laikā būtu izmantojuši

4.2.tabula. Kontroles grupas dalībnieku, kas norādījuši, ka viņiem varētu būt nepieciešams pakalpojums, nosauktais pakalpojuma apjoms (stundās mēnesī), kāds viņiem varētu būt nepieciešams (max = 80)

Kontroles grupas pārstāvju kategorija		Vidējais stundu skaits, kāds būtu mēnesī nepieciešams	Personu skaits, kas nosauca konkrētu stundu skaitu	Personu skaits, kas stundu skaitu nenosauca
Pakalpojums noteikti nepieciešams	sievietes	41,5	12	4
	vīrieši	39,5	4	4
Pakalpojums, iespējams, nepieciešams	sievietes	24,9	14	12
	vīrieši	15,5	2	5

No tā varam izdarīt trīs secinājumus:

- pakalpojuma sniegto ieguvumu, nezinot detaļas, kā arī bez pazīstama cilvēka informācijas par to, kādus ieguvumus tas sniedz, uzreiz novērtēt ir problemātiski (kas arī bija viena no problēmām, kāpēc eksperimentālās grupas rekrutācija izrādījās tik sarežģīta);
- kontroles grupas nosauktos iespējamajos pakalpojuma izmantošanas apjomus nav nozīmēs izvērtēt pārāk nopietni, jo pētījuma dalībniekiem nebija ne pietiekamas informācijas, ne motivācijas, lai veiktu kādus aprēķinus, tomēr ir jūtama tendence, ka daļa kontroles grupas dalībnieku uz pakalpojumu skatās drīzāk kā uz risinājumu ārkārtas situācijās, jo viņiem ir nodrošināts risinājums, kā bērnu pieskatīšana tiek organizēta ikdienā;
- tā kā sievietes, kas strādā nestandarta darba laiku, ir ciešāk saistītas ar bērnu aprūpi, nekā vīrieši, kas strādā nestandarta darba laiku, viņas pakalpojuma sniegto eventuālo ieguvumu spēj novērtēt adekvātāk un personiskāk (jo pakalpojumu biežāk uztver kā atvieglojumu sev, kamēr vīrieši – kā atvieglojumu dzīvesbiedrei).

5. ĢIMENES UN DARBA DZĪVES SASKAŅOŠANA

5.1. Ģimenes un darba dzīves saskaņošanas prakses

Ģimenes un darba dzīves saskaņošanas prakšu mērīšanai un klasificēšanai eksperimenta ietvaros ir izmantots DECS⁴⁴ tests, kas izstrādāts pagājušā gadsimta 90.gadu sākumā ASV, ietver 58 apgalvojumus un ir piemērots situācijām, kad ģimenē abi dzīvesbiedri strādā algotu darbu. Testa apgalvojumi raksturo veidus, kā tikt galā ar ģimenes vajadzībām un situācijām. Visiem testa apgalvojumiem ir vienāds svars, un tie mērīti skalā no 1 (pilnībā neatbilst) līdz 5 (pilnībā atbilst).

Uzsākot testa adaptāciju vēl pirms pētījuma, tika izvērtētas testa autoru piedāvātās skalas – tas ir, kāpēc tas vai cits apgalvojums nonācis vienā skalā, nevis citā, un ko tieši mēra katra no testā iekļautajām skalām. Uzdevumu sarežģīja fakts, ka skalas veidotas, izmantojot faktoranalīzi, kur pētnieka pieredze kalpojusi kā moderators starp statistikas programmas izdruku un pētniecisko loģiku, balstoties izpratnē par problemātiku, kāda pastāvēja testa izstrādes vietā un laikā. Adaptācijas gaitā tika konstatēts, ka neviena no autoru piedāvātajām skalām mūsdienu Latvijas situācijā nefunkcionē – tikai vienā no gadījumiem Kronbaha alfas vērtība pārsniedza 0,6, kas ir diskutabls rezultāts no skalas izmantojamības viedokļa (neliecina par atbilstību, bet nav arī nepieņemama), bet visos citos bija ievērojami zem pieļaujamā līmeņa. Mēģinājumi skalas uzlabot jau testa adaptācijas posmā rezultātu nesniedza – atsevišķu apgalvojumu izņemšana no skalām Kronbaha alfas vērtību vai nu pazemināja vai arī nepietiekami paaugstināja.

Tomēr testa kopējā uzbūve (neveicot dalījumu oriģinālā piedāvātajās skalās) liecināja par to, ka tas kā viens veselums funkcionē – aplūkojot visus apgalvojumus kopā, Kronbaha alfas vērtība pārsniedza 0,7, kas parasti tiek pieņemta kā kritiskā vērtība. Šajā situācijā tika nolemts testu iekļaut pētījuma instrumentārijā, taču tā šķelšanu Latvijas situācijai atbilstošās skalās veikt ar faktoranalīzes palīdzību, balstoties jau mūsu pašu ievāktajos datos, un atstāt uz laiku, kad būs pieejamas pētījuma dalībnieku sniegtās atbildes.

Pēc tam, kad tika iegūti pirmie testa rezultāti (par fāzes sākumu), testa šķelšanu skalās apgrūtināja nelielais dalībnieku skaits, jo tas ir piemērojams tikai tiem pētījuma dalībniekiem, kuru dzīvesbiedri strādā – respektīvi, uz vecākiem, kas audzina bērnus vieni, un ģimenēm, kur viens no dzīvesbiedriem algotu darbu nestrādā, tas nav attiecināms.

Rezultāti tika pakļauti faktoranalīzei, pēc tam skalas modificējot manuāli un cenšoties panākt, lai tās būtu saprotamas, loģiski skaidrojamas (nevis mehāniskas datora izveidotas). Katras skalas viendabība šajā procesā tika pārbaudīta ar Kronbaha alfas palīdzību, nepieciešamības gadījumā veicot korekcijas, lai no vienas puses nodrošinātu iespējami augstu alfas vērtību, bet no otras – skalas saprotamību, pētāmā fenomena skaidru identificējamību.

⁴⁴ Dual Employed Coping Scale (Instruments for Couples) [DECS]. (1991). Skinner, D. A.; McCubbin, H. I. // In: Fischer, J.; Corcoran, K. J. (2007). Measures for clinical practice and research: A sourcebook. (4th ed.). NY: Oxford University Pr. Vol. 1, pages: 90–94.

Rezultātā pētnieki 57 no testā iekļautajiem apgalvojumiem apvienoja 10 skalās, kuru gadījumā Kronbaha alfas vērtība bija robežās no 0,612 (atbilstība diskutabla) līdz 0,827 (laba atbilstība). Viens no apgalvojumiem skalās netika iekļauts, jo jebkurā no skalām tas ievērojami pazemināja Kronbaha alfas vērtību. Pētnieki pieļāva, ka tālākajās pētījuma stadijās, iegūstot apjomīgāku materiālu analīzei, testa dalījumu skalās iespējams modificēt.

Šobrīd, kad ir iegūti pirmās fāzes noslēguma dati, konstatēts, ka daļu no skalām nepieciešams modificēt, jo ar jaunajiem datiem tās funkcionē sliktāk, respektīvi, uzrāda zemāku Kronbaha alfas vērtību. 10 jau minēto skalu izvērtējums sniegts pielikumā (P3 tabula), norādot gan Kronbaha alfas vērtības skalām kopumā, gan to, kā tās mainās, izņemot katru no apgalvojumiem vai skatot atsevišķi tikai eksperimentālās grupas, tikai kontroles grupas, tikai fāzes sākumā saņemtās un tikai fāzes beigās saņemtās atbildes.

Pētnieki veica skalu pārdali, kā rezultātā izveidotas 7 skalas (no tām 4 neatšķiras no iepriekš izmantotajām), bet 4 apgalvojumi atstāti ārpus tām, jo netika rasta iespēja tos izmantot tā, lai tie sniegtu pievienoto vērtību testam. Skalu vispārējs raksturojums sniegts 5.1.tabulā. Skalu secība ir sniegta atkarībā no to viendabības, respektīvi, jo mazāks ir skalas numurs, jo viendabīgāka (ar augstāku Kronbaha alfas vērtību) tā ir.

5.1.tabula. Skalu saīsinātie apzīmējumi

Nr.	Skalas raksturojums	Saīsināts apzīmējums
1	Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana, cenšoties nodrošināt to norisi un atbilstību ekspektācijām	Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana
2	Darbs kā vērtība (godprātīga attieksme pret darbu, tās ieaudzinašana bērnos, līdzvērtīga pienākumu sadale ģimenē)	Darbs kā vērtība
3	Fiksēta pienākumu sadale dzīvesbiedru starpā	Fiksēta pienākumu sadale
4	Ģimenes vajadzību prioritizēšana, vienlaikus izprotot abu dzīvesbiedru strādāšanas ieguvums, un procesu efektīvizēšana, lai spētu visu apvienot	Ģimenes vajadzību prioritizēšana
5	Sociālo standartu pazemināšana un normu ignorēšana, lai tiktu galā ar ģimenes un darba dzīvi	Standartu pazemināšana un normu ignorēšana
6	Palīdzības vai emocionālā atbalsta meklēšana ārpus ģimenes	Atbalsta meklēšana ārpus ģimenes
7	Centieni balansēt darbu un ģimenes dzīvi, cīnoties ar grūtībām	Balansēšana, cīnoties ar grūtībām

Apgalvojumu sadalījums starp skalām, kā arī detalizēta informācija par skalas viendabību (Kronbaha alfas vērtības skalām kopumā un informācija, kā tās mainās, izņemot katru no apgalvojumiem vai skatot atsevišķi tikai eksperimentālās grupas, tikai kontroles grupas, tikai fāzes sākumā saņemtās un tikai fāzes beigās saņemtās atbildes) atspoguļota 5.2.tabulā. Jaunizveidoto skalu Kronbaha alfas vērtības ir robežās no 0,637 (akceptējama) līdz 0,839 (labi).

1.skala „**Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana**” mēra, vai sastopamas rīcības, kas balstās pastāvīgā plānošanā, ieviešot rutīnu ģimenes attiecībās, kā arī pārplānošanās, kas ievieš korekcijas, ja plāni tiek traucēti. Risinājums, kā ģimenes dzīve tiek pieskaņota darba dzīvei, balstās tieši detalizētā un regulārā plānošanā.

4.skala „**Ģimenes vajadzību prioritizēšana**” mēra rīcības, kas ģimeni nostāda pirmajā vietā, pakārtojot darba attiecības tai. Vienlaikus augstai ģimenes vajadzību prioritātei fokuss ir arī uz

augstāku efektivitāti – tas tiek attiecināts kā uz ģimenes, tā darba dzīves organizēšanu, jo ir skaidrs, ka, lai arī darbs sniedz noteiktus ieguvumus, tas ir jāatdala no ģimenes dzīves.

7.skala „**Balansēšana, cīnoties ar grūtībām**”, raksturo zināmu „cīņu ar vējdziņām” – tā ietver uzstādījumu, ka nepieciešams būt uzdevumu augstumos mājās un ģimenē, ilgtermiņa plānošanu lietām, kuras plānot ir problemātiski, kā arī procesu, kas šajā cīņā traucē (sociālo aktivitāšu), atbīdīšanu malā. Šobrīd augsti novērtējumi skalā tiek uztverti kā risks psiholoģiskajiem traucējumiem, piemēram, emocionālajai izdegšanai, depresijai, jo ietver pārāk augstus un ilgtermiņā ar psiholoģisko labklājību grūti savienojamus uzstādījumus.

Raksturīgi, ka šī skala ir daudz viendabīgāka kontroles grupas atbildēs (Kronbaha alfas vērtība ir 0,675), kamēr eksperimentālās grupas atsevišķi ņemtās atbildēs vērtība noslīd līdz 0,590, kas ir neakceptējami zemi, tomēr pagaidām no skalas neatsakāmies, jo tās kopējā alfas vērtība ir akceptējama.

2.skalas „**Darbs kā vērtība**” pamatā ir darba kā integrālas ģimenes dzīves sastāvdaļas pozicionēšana. Pēc šādas loģikas ģimenes un darba dzīves saskaņošana īsti nav nepieciešama, jo savādāk kā godprātīgi strādāt – gan ģimenē, gan darbavietā – vienkārši nevar. Tas ietver arī godīgu pienākumu sadali ģimenē un līdzīgas vērtību sistēmas ieaudzīnāšanu bērnos.

Tā kā tika pieņemts lēmums vienu no iepriekš izveidotajām skalām „Bērnu radināšana pie darba un patstāvības” integrēt skalā „Darbs kā vērtība”, kas radīja jaunu skalu ar augstāku Kronbaha alfas vērtību (vispirmām kārtām pateicoties kontroles grupas sniegto atbilžu loģikai), tā vairs nepastāv kā atsevišķa vienība. Tomēr tieši skalā „Bērnu radināšana pie darba un patstāvības” tika konstatētās statistiski būtiskas izmaiņas, salīdzinot situāciju fāzes sākumā un beigās. Līdz ar to šī skala vairākās turpmākā teksta vietās apskatīta atsevišķi kā skalas „Darbs kā vērtība” apakšskalā.

6.skala „**Atbalsta meklēšana ārpus ģimenes**” galvenokārt ietver emocionālo atbalstu, tomēr runa var būt arī par meklējumiem pēc finansiāla atbalsta vai palīdzības bērnu pieskatīšanā. Pētniekiem bija vēlme emocionālo atbalstu no praktiskā nodalīt, tomēr tas būtu pretrunā ar pētījuma dalībnieku (vispirmām kārtām kontroles grupas) sniegto atbilžu loģiku.

Visas piecas nupat aprakstītās skalas savā starpā korelē (sk. 5.3.tabulu), bet pirmās četras korelē ļoti cieši. Līdz ar to nav iespējams runāt par to, ka kāds no apskatītajiem darba un ģimenes dzīves saskaņošanas veidiem būtu citu veidu izslēdzošs – tie savstarpēji integrējas viens otrā, tieši tāpēc arī ir iespējams viegli pārgrupēt skalas, izveidojot atkal jaunas. Pētnieki šajā procesā cenšas identificēt tipiskos rīcību veidus, lai arī praktiski nebūs situācijas, kad kādam indivīdam būtu izteikti raksturīga, piemēram, ģimenes dzīves prioritizēšana, taču vispār nebūtu raksturīgs darbs kā vērtība, lai arī šķietami abas skalas ietver pretējus situācijas risinājumus un pat atšķirīgas motivācijas. Divas citas skalas ir savrup no apskatītajām piecām – tās korelē tikai ar dažām, turklāt korelācijas koeficienti nav augsti (sk. 5.3.tabulu).

3.skala „**Fiksēta pienākumu sadale**” liecina par skaidru (dzimumu) lomu dalījumu ģimenē, kas lielākoties var nozīmēt shēmu, ka vīrietis uztur ģimeni, bet sieviete atbild par mājsaimniecības darbiem un bērniem. Šī skala uz visu pārējo fona izceļas ar zemāku relevanci (tās apgalvojumus izvēlas retāk), bet tad, ja izvēlas, ja šāds pienākumu sadalīšanas modelis konkrētajai ģimenei ir raksturīgs, tad izvēlas to kā vienotu kopumu.

Arī 5.skala „Standartu pazemināšana un normu ignorēšana” atrodas no citām savrup. Tā liecina par situāciju, kad cilvēks ar ģimenes un darba dzīves saskaņošanu netiek galā tādā kvalitātē, kādā vēlētos, līdz ar to izvēlas, no kā atteikties. Raksturīgas tai ir skalas, ar kurām šī skala tomēr korelē:

- visciešākā ir korelācija ar skalu „Fiksēta pienākumu sadale”, kas visdrīzāk liecina par to, ka fiksētā pienākumu sadale vienam vai abiem dzīvesbiedriem uzliek nepanesamu nastu, t.i., vīrietis netiek galā ar nepieciešamību uzturēt ģimeni, sieviete netiek galā ar mājas pienākumiem un bērniem, iespējams arī, ka galā netiek ne viens, ne otrs;
- ir korelācija ar skalu „Ģimenes vajadzību prioritizēšana”, kas liecina, ka mērķa vektors – nodrošināt ģimenes vajadzības – nemainās, mainās pakāpe, kādā šīs vajadzības realizēt, ja reiz nav iespējams realizēt vēlamajā mērā;
- mazāk būtiska korelācija ir arī ar skalu „Balansēšana, cīnoties ar grūtībām”, jo runa abos gadījumos ir par līdzīgām lietām – par pārlieku augstu slodzi. Taču ja vienā gadījumā cilvēks šo pārslogu cenšas risināt, savus uzstādījumus, standartus pazeminot, tad otrā tiek meklēti situatīvi risinājumi, kopumā paliekot pie pārliecības, ka slogs jānes tālāk.

Iepriekš tika izveidota arī skala „Ārējas palīdzības apmaksāšana ikdienas darbu veikšanai”, kas uzrādīja Kronbaha alfas vērtību 0,612 (sk.5.2.tabulu), kas ir uz neakceptējamības robežas. Tika sagaidīts, ka skala otrā mērījuma rezultātā kļūs viendabīgāka, tomēr notika pretējais – fāzes beigās iegūtie rezultāti deva alfas vērtību 0,554, kas nav akceptējama. Iemeslus pētnieki aptuveni nojauš, un tie saistīti ar eksperimentālās intervences uztveri eksperimentālajā grupā. Skalā bija šādi apgalvojumi, kas raksturo veidus, kā tikt galā ar ģimenes vajadzībām un situācijām:

- Algojot kādu, kas palīdz mums mājāsaimniecības darbos
- Bieži ēdot ārpus mājas
- Algojot kādu, kas palīdz pieskatīt bērnus
- Maksājot citiem par lietām vai darbiem, ko es varētu paveikt pats

Trešais no apgalvojumiem cieši saistās ar projekta ietvaros saņemto pakalpojumu, un var atšķirties interpretācijas, kā šādā gadījumā atbildēt uz apgalvojumu – vai pakalpojuma saņemšanu pirmajā fāzē var interpretēt kā „maksāšanu”, t.sk., ņemot vērā, ka ir cilvēki, kas auklei piemaksā, un ir tādi, kam aukle ir ģimenes loceklis. Līdz ar to varam novērot, ka eksperimentālajā grupā Kronbaha alfas vērtība ir 0,514, kamēr, attiecinot to tikai uz kontroles grupu, varētu runāt par akceptējamu skalu ar alfas vērtību 0,627. Arī trešā apgalvojuma izņemšana no skalas alfas vērtību nepaaugstina.

Līdz ar to tika pieņemts lēmums skalu pētījumā neizmantot – ņemot vērā problēmas cēloņus, ir maz cerību, ka turpmākajā projekta gaitā šīs skalas Kronbaha alfas vērtības eksperimentālajā grupā varētu pieaugt vismaz līdz 0,6, kas ir mūsu noteiktā robeža. Savukārt centieni pārdalīt skalas apgalvojumus citām skalām panākumus nedeva – katrā no situācijām skalas pēc šādām manipulācijām kļuva mazāk viendabīgas.

5.2.tabula. Uz DECS testa bāzes pētījuma vajadzībām konstruētās skalas un toKronbaha alfas vērtības⁴⁵

Nr.	Skalas raksturojums	Ietvertie apgalvojumi <i>Es tieku galā ar mūsu ģimenes vajadzībām un situācijām šādā veidā:</i>	Kronbaha alfas vērtība:					
			Kopējā	Ja apgalvojumu no skalas izņemtu	Fāzes sākumā	Fāzes beigās	Eksperimentālā grupa	Kontroles grupa
1	Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana, cenšoties nodrošināt to norisi un atbilstību ekspektācijām	T2_7 Apņemoties veikt noteiktus mājas uzkopšanas darbus katru nedēļu vienā un tajā pašā laikā	0,839	0,835	0,827	0,851	0,832	0,845
		T2_17 Iepazīņojot, ka dažādas aktivitātes ģimenē katru dienu vai nedēļu norit zināmā laikā		0,807				
		T2_25 Iepazīņojot laiku, ko pavadīt divatā ar savu dzīvesbiedru		0,822				
		T2_34 Iepazīņojot laiku stresa mazināšanai (skriešana, vingrošana, meditācija u.tml.)		0,825				
		T2_43 Savlaicīgi plānojot veicamos uzdevumus (piemēram, kurš dodas iepirkties, kurš ved bērnus pie daktera u.c.)		0,831				
		T2_44 Pieturoties pie noteikta grafika attiecībā uz darba un ģimenes aktivitātēm		0,814				
		T2_55 Bieži pārrunājot ar visiem ģimenes locekļiem mūsu laika plānus, vajadzības un pienākumus		0,827				
		T2_56 Rūpējoties par veselību (pareiza ēšana, fiziskās aktivitātes u.c.)		0,817				
		T2_57 Meklējot dažādus stimulus un aktivitātes, lai dzīve būtu interesantāka		0,818				

⁴⁵ Ar sarkanu iezīmētas Kronbaha alfas vērtības, kuras ir vai nu nepieļaujami zemas vai arī attiecas uz kādu apgalvojumu, kuru no skalas izņemot, vērtība paaugstinātos.

Nr.	Skalas raksturojums	Ietvertie apgalvojumi <i>Es tieku galā ar mūsu ģimenes vajadzībām un situācijām šādā veidā:</i>	Kronbaha alfas vērtība:					
			Kopējā	Ja apgalvojumu no skalas izņemtu	Fāzes sākumā	Fāzes beigās	Eksperimentālā grupa	Kontroles grupa
2	Darbs kā vērtība (godprātīga attieksme pret darbu, tās ieaudzināšana bērnos, līdzvērtīga pienākumu sadale ģimenē)	T2_4 Vienojoties par godīgu mājas darbu sadalījumu visiem ģimenes locekļiem	0,764	0,741	0,763	0,768	0,725	0,801
		T2_9 Uzskatot, ka mana strādāšana mani ir padarījusi par labāku vecāku, nekā es būtu, ja nestrādātu		0,747				
		T2_16 Saskatot tajā, ka mēs abi strādājam, pozitīvo un nepievēršot uzmanību grūtībām		0,739				
		T2_19 Uzskatot, ka mana strādāšana mani ir padarījusi par labāku dzīvesbiedru		0,729				
		T2_22 Aizvietojot vienam otru mājsaimniecības darbos, kad dzīvesbiedram ir papildus noslodze darbā		0,763				
		T2_32 Uzskatot, ka, abiem strādājot, mēs esam labs paraugs mūsu bērniem		0,733				
		T2_49 Uzskatot, ka darbs palīdz man attīstīties kā personībai		0,747				
		T2_11 Iesaistot mājas darbu veikšanā bērnus		0,754				
		T2_36 Mudinot bērnus palīdzēt citu citam (piemēram, mājas darbos, pavadot vienam otru uz dažādiem pasākumiem u.tml.)		0,751				
		T2_53 Mudinot bērnus būt patstāvīgiem, kad apstākļi tam ir piemēroti		0,743				
2a	Bērnu radināšana pie darba un patstāvības (2.skalas apakšskala)	T2_11 Iesaistot mājas darbu veikšanā bērnus	0,707	0,659	0,679	0,740	0,681	0,722
		T2_36 Mudinot bērnus palīdzēt citu citam (piemēram, mājas darbos, pavadot vienam otru uz dažādiem pasākumiem u.tml.)		0,539				
		T2_53 Mudinot bērnus būt patstāvīgiem, kad apstākļi tam ir piemēroti		0,640				
3	Fiksēta pienākumu sadale dzīvesbiedru starpā	T2_31 Nosakot vienu dzīvesbiedru par galveno atbildīgo bērnu audzināšanas jautājumos	0,709	0,648	0,684	0,734	0,718	0,708
		T2_33 Nosakot vienu dzīvesbiedru par galveno atbildīgo mājsaimniecības jautājumos		0,614				
		T2_47 Nosakot vienu dzīvesbiedru, kurš parasti paliek mājās, kad bērni slimo		0,644				
		T2_48 Nosakot vienu dzīvesbiedru kā galveno ģimenes uzturētāju		0,679				

Nr.	Skalas raksturojums	Ietvertie apgalvojumi <i>Es tieku galā ar mūsu ģimenes vajadzībām un situācijām šādā veidā:</i>	Kronbaha alfas vērtība:					
			Kopējā	Ja apgalvojumu no skalas izņemtu	Fāzes sākumā	Fāzes beigās	Eksperimentālā grupa	Kontroles grupa
4	Ģimenes vajadzību prioritizēšana, vienlaikus izprotot abu dzīvesbiedru strādāšanas ieguvums, un procesu efektivizēšana, lai spētu visu apvienot	T2_1 Darbojoties efektīvāk, lietderīgāk izmantojot laiku mājās	0,702	0,689	0,693	0,713	0,701	0,703
		T2_2 Lietojot mūsdienīgu sadzīves tehniku, kas man palīdz tikt galā ar mājas darbiem		0,696				
		T2_3 Daudz iegūstot finansiāli no tā, ka abi ar dzīvesbiedru strādājam		0,675				
		T2_14 Ieplānojot kopējo ģimenes laiku – aktivitātes, kurās mēs visi darītu kaut ko kopā		0,681				
		T2_23 Atstājot darbu un darba problēmas darbavietā		0,694				
		T2_26 Izmainot savu darba grafiku (piemēram, samazinot darbā pavadītās stundas vai strādājot citā laikā)		0,677				
		T2_28 Katru reizi, kad saslimst bērns, vienojoties ar dzīvesbiedru, kurš šoreiz paliks mājās pie saslimušā bērna		0,703				
		T2_29 Pakārtojot pārmaiņas darbā ģimenes vajadzībām (piemēram, izmaiņas darba grafikā, paaugstinājumu)		0,656				
		T2_39 Efektīvāk izmantojot laiku darbā		0,667				
		T2_42 Ticot tam, ka ar laiku mūsu dzīve kļūs vienkāršāka		0,686				
		T2_50 Saskatot vairāk priekšrocību, nekā trūkumu, tajā, ka mēs abi strādājam		0,689				
		T2_51 Samazinot savu iesaisti darbā, lai varētu vairāk laika pavadīt ar ģimeni		0,689				
		T2_58 Ierobežojot savu iesaisti darbā – sākot „nē” kādām lietām, ko es varētu uzņemties		0,699				

Nr.	Skalas raksturojums	Ietvertie apgalvojumi <i>Es tieku galā ar mūsu ģimenes vajadzībām un situācijām šādā veidā:</i>	Kronbaha alfas vērtība:					
			Kopējā	Ja apgalvojumu no skalas izņemtu	Fāzes sākumā	Fāzes beigās	Eksperimentālā grupa	Kontroles grupa
5	Sociālo standartu pazemināšana un normu ignorēšana, lai tiktu galā ar ģimenes un darba dzīvi	T2_5 Iztiēkot ar mazāk miega, nekā es gribētu ideālā variantā	0,688	0,646	0,708	0,663	0,706	0,671
		T2_6 Ignorējot citu cilvēku viedokļus, kā mums būtu jārikojas kā vīrietim un sievietei (piemēram, sievietēm nevajadzētu strādāt algotu darbu; vīriešiem nevajadzētu uzņemt māju)		0,659				
		T2_8 Pērkot ātri pagatavojamu pārtiku		0,689				
		T2_10 Atstājot kādus no mājas darbiem nepadarītus, lai arī es gribētu, ka tie būtu paveikti		0,646				
		T2_12 Ignorējot citu cilvēku nosodošo attieksmi pret vecākiem, kas abi strādā ārpus mājas		0,661				
		T2_46 Samazinot ar ģimeni nesaistītu aktivitāšu skaitu, kurās mani varētu iesaistīt		0,661				
		T2_52 Pazeminot standartu tam, cik labi ir jābūt padarītiem mājas darbiem		0,654				
		T2_54 Atsakoties no noteiktām aktivitātēm (piemēram, ciemiņu uzņemšana, pasākumi ārpus mājas)		0,647				
6	Palīdzības vai emocionālā atbalsta meklēšana ārpus ģimenes	T2_13 Uzturot draudzīgas attiecības ar citām ģimenēm, kurās abi vecāki strādā	0,664	0,641	0,658	0,674	0,604	0,706
		T2_21 Paļaujoties uz radnieku emocionālo atbalstu		0,600				
		T2_24 Uzturot draudzīgas attiecības ar darbabiedriem, kuriem es varu pastāstīt, kā jūtos		0,613				
		T2_27 Paļaujoties uz radnieku finansiālo palīdzību, kad tāda ir nepieciešama		0,658				
		T2_30 Paļaujoties uz radnieku palīdzību bērnu aprūpē		0,606				
		T2_40 Uzturot attiecības ar labiem draugiem, kuriem es stāstu, kā jūtos		0,614				

Nr.	Skalas raksturojums	Ietvertie apgalvojumi <i>Es tieku galā ar mūsu ģimenes vajadzībām un situācijām šādā veidā:</i>	Kronbaha alfas vērtība:					
			Kopējā	Ja apgalvojumu no skalas izņemtu	Fāzes sākumā	Fāzes beigās	Eksperimentālā grupa	Kontroles grupa
7	Centieni balansēt darbu un ģimenes dzīvi, cīnoties ar grūtībām	T2_37 Cenšoties būt gana elastīgam, lai tiktu galā ar īpašām situācijām un vajadzībām (piemēram, bērna dalība skolas koncertā u.c.)	0,637	0,545	0,650	0,619	0,590	0,675
		T2_38 Plānojot ilgtermiņā, lai nozīmīgas pārmaiņas mājas dzīvē (piemēram, dzīvesvietas maiņa, bērna piedzimšana) netraucētu mūsu darbam		0,545				
		T2_41 Uzņemot mūsu mājā tikai tuvus draugus		0,603				
		T2_45 Uzskatot, ka man jābūt uzdevumu augstumos gan darbā, gan ģimenē		0,573				
X	(skalās neiekļaujas) Ārējas palīdzības apmaksāšana ikdienas darbu veikšanai	T2_15 Algojot kādu, kas palīdz mums mājāsaimniecības darbos	0,585	0,432	0,612	0,554	0,514	0,627
		T2_18 Bieži ēdot ārpus mājas		0,581				
		T2_20 Algojot kādu, kas palīdz pieskatīt bērnus		0,534				
		T2_35 Maksājot citiem par lietām vai darbiem, ko es varētu paveikt pats		0,497				

5.3.tabula. Skalu savstarpējās korelācijas matrica (Pīrsona korelācijas koeficienta vērtības⁴⁶)

	Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana	Balansēšana, cīnoties ar grūtībām	Darbs kā vērtība	Ģimenes vajadzību prioritārizēšana	Atbalsta meklēšana ārpus ģimenes	Fiksēta pienākumu sadale	Standartu pazemināšana un normu ignorēšana
Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana		0,532	0,528	0,521	0,296	0,143	-0,088
Balansēšana, cīnoties ar grūtībām	0,532		0,510	0,528	0,267	0,030	0,110
Darbs kā vērtība	0,528	0,510		0,535	0,227	0,031	0,016
Ģimenes vajadzību prioritārizēšana	0,521	0,528	0,535		0,385	0,068	0,154
Atbalsta meklēšana ārpus ģimenes	0,296	0,267	0,227	0,385		0,132	0,106
Fiksēta pienākumu sadale	0,143	0,030	0,031	0,068	0,132		0,193
Standartu pazemināšana un normu ignorēšana	-0,088	0,110	0,016	0,154	0,106	0,193	

Šeit piedāvātās skalas joprojām nav galīgas – tālākajās pētījuma fāzēs joprojām var tikt precizēti skalu nosaukumi un saturs, tomēr tās uzskatāmas par ievērojami pabeigtākām, nekā skalas, kuras tika radītas, balstoties fāzes sākuma datus.

Mēs joprojām apzināti nerēķinām testa kopējo vērtību, jo, mūsaprāt, tā nesniedz interpretējamu informāciju – testā ir gan skalas, kas norāda uz cīņu ar situāciju, grūtībām, kas īstu, taustāmu rezultātu nesniedz, gan tādas, kas liecina par iedibinātu sabalansētu kārtību uz tiem vai citiem principiem. Tādējādi, mūsaprāt, ne visās skalās augsta vērtība norāda uz veiksmīgu darba un ģimenes dzīves saskaņošanu, tāpēc mehāniska to rezultātu summēšana varētu pat absorbēt konstatētās atšķirības. Respektīvi, nav pārliecības, kā testa kopējo vērtību interpretēt – tā diez vai vienkārši liecina par veiksmīgu ģimenes un darba dzīves saskaņošanu (kā tas, piemēram, ir ar JSS testu, kurā augsta kopējā vērtība liecina par augstu apmierinātību ar darbu).

Būtiska problēma, strādājot ar DECS testu, joprojām ir tajā, ka skalas veidotas, balstoties tajā pašā datu masīvā, kurš tālāk analizēts, bet skalu izveides pamatnosacījums ir to viendabība, ievērojamas atšķirības dažādu pētījumā iesaistīto grupu (tai skaitā eksperimentālās un kontroles grupas) starpā automātiski pazemina Kronbaha alfas vērtību un skalas uzticamību. Tomēr, balansējot abus faktorus – skalas viendabību un nepieciešamību konstatēt atšķirības, ja tādas parādītos – iespējams sekot procesu izmaiņai. Līdz ar to, ja pētījuma gaitā turpinās pazemināties kādas atsevišķas skalas Kronbaha alfas vērtība, tai skaitā zem kritiskās, tas var arī nekalpot par pamatu skalas izslēgšanai, ja pētnieki spēs skaidrot notikušās izmaiņas. Skala

⁴⁶ Korelācijas, kuras ir statistiski nozīmīgas, ja nozīmības līmeni izvēlas 1%, iezīmētas ar zaļu. Mazāk nozīmīgas korelācijas – ar p-vērtību zem 5% nozīmīguma līmeņa – iezīmētas ar dzeltenu. Gadījumos, kur p-vērtība ir lielāka nekā 5% nozīmīguma līmenis, tabulas lauki nav iekrāsoti. Aprēķini veikti, balstoties visu aizpildīto testu datus, t.i., kā līdzvērtīgus pieņemot gan fāzes sākumā (tai skaitā to projekta dalībnieku testus, kuri fāzi nepabeidza), gan beigās aizpildītos testus.

„Ārējas palīdzības apmaksāšana ikdienas darbu veikšanai” tika izslēgta ne tikai tās neviendabības dēļ, bet arī tāpēc, ka tās saglabāšana pētniekiem nesniedz pievienoto vērtību – to, ka eksperimentālā grupa saņem pakalpojumu, bet kontroles grupa nesaņem, pētnieki zina arī bez šīs skalas.

Tagad pievērsīsimies testa rezultātu interpretācijai, izmantojot tikko aprakstītās skalas. Rezultāti sniegti 5.1.attēlā. Eksperimentālās un kontroles grupas atbildes skalās savā starpā atšķiras nenozīmīgi, turklāt to nevar skaidrot vienīgi ar skalu viendabības principu (tai skaitā viendabības starp eksperimentālo un kontroles grupu), kas izmantots to konstruēšanā – īstenībā jau nozīmīgu atšķirību starp eksperimentālo un kontroles grupu sniegtajās atbildēs vispār ir maz – arī tad, ja mēs izmantojam nevis skalas, bet atsevišķus jautājumus. Tādas atšķirības kā, piemēram, JSS testā starp eksperimentālo un kontroles grupu novērot nav iespējams principā.

Kopējās tendences ir tādas, ka zemu relevanci kopumā (taču daļai projekta dalībnieku skala ir visnotaļ relevanta) uzrāda skala „Fiksēta pienākumu sadale” jeb, citiem vārdiem, fiksētas (dzimumu) lomas ģimenē. Visas pārējās skalas daudz precīzāk raksturo gan eksperimentālo, gan kontroles grupu. Uz kopējā fona mazliet izceļas skala „Balansēšana, cīnoties ar grūtībām”, ko iepriekš raksturojām kā centienus cīnīties „ar vējdzirnavām”. Tiesa, interpretējot to, ka tieši abas nupat minētās skalas uz kopējā fona izceļas visvairāk, nedrīkst ignorēt faktu, ka tās ir vienīgās divas, kas sastāv tikai no 4 apgalvojumiem – respektīvi, tām arī ir augstāka iespēja sasniegt ekstrēmākas vērtības, kamēr skalās ar lielāku apgalvojumu skaitu šīs ekstrēmās vērtības savstarpēji vairāk absorbējas.

Līdz ar to jāpievērš uzmanība arī tam, ka skalā „Sociālo standartu pazemināšana un normu ignorēšana” kopējās vērtības ir zemākas, nekā lielākajā daļā testa. Skalā ir 8 apgalvojumi. Konfrontējot to ar „Balansēšanu, cīnoties ar grūtībām”, secināms, ka kopējā tendence ir nepadoties, standartu nepazemināt, cīnīties ar grūtībām, riskējot ar tām problēmām, kas izriet no standartiem un vēlmēm, ko nav iespējams ievērot un realizēt ekspektācijām atbilstošā mērā. Tas rada iekšēju spriedzi.

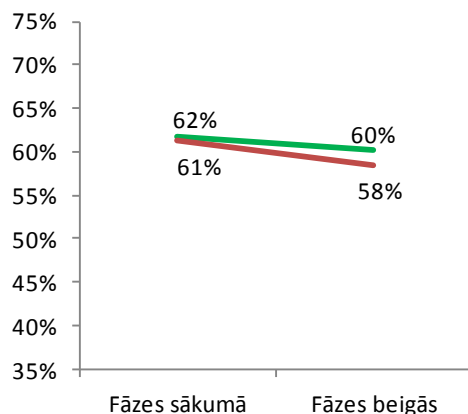
Statistiski būtiskas atšķirības starp eksperimentālo un kontroles grupu, salīdzinot mērījuma rezultātus fāzes sākumā un beigās, varam konstatēt tikai divu skalu gadījumos, precīzāk, vienas skalas un vienas apakšskalas gadījumā – abas šīs situācijas 5.1.attēlā atspoguļotas ar bultām:

- sarkanā norāda uz atšķirībām vismaz pie 95% ticamības līmeņa, bet oranžā – uz atšķirībām pie 90% ticamības līmeņa;
- bulta fāzes sākumā liecina par statistiski nozīmīgu atšķirību samazināšanos starp eksperimentālo un kontroles grupu, savukārt bulta fāzes beigās – par to pieaugumu.

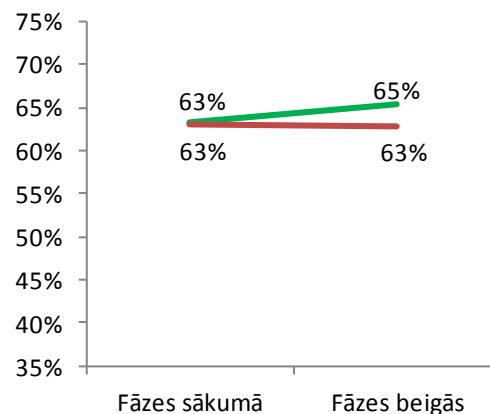
Atšķirību izmaiņas apakšskalā „**Bērnu radināšana pie darba un patstāvības**”, iespējams, saistāma ar bērnu vecumu izmaiņām, jo eksperimentālajā grupā fāzes sākumā bija vairāk zīdaiņu, tādējādi sākumā atšķirībās starp eksperimentālo un kontroles grupu šajā skalā bija lielākas, taču šobrīd, bērniem augot, izlīdzinās.

5.1.attēls. Darba un ģimenes dzīves saskaņošanas veidu atbilstības pakāpe (procentos no maksimāli iespējamajiem rādītājiem), salīdzinot eksperimentālo (n=77) un kontroles (n=72) grupu (tikai ģimenes, kur abi dzīvesbiedri strādā algotu darbu)

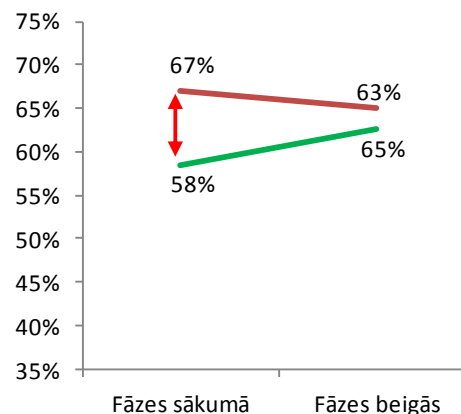
1. Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana

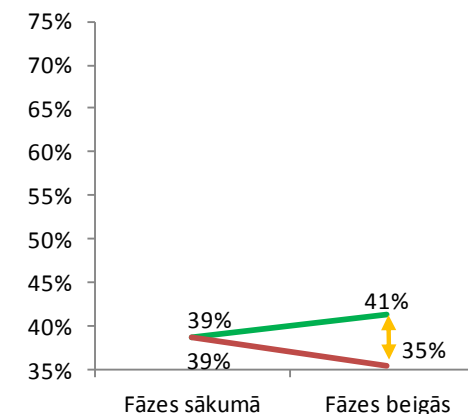
2. Darbs kā vērtība

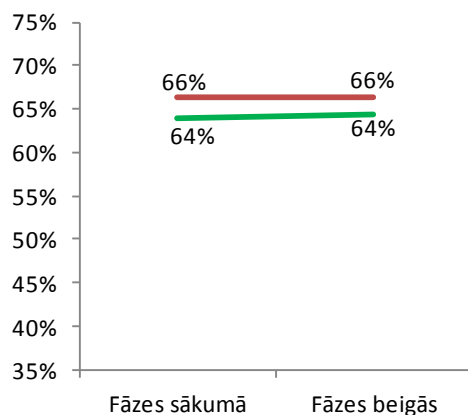
2a. Bērnu radināšana pie darba un patstāvības (2.skalas apakšskala)

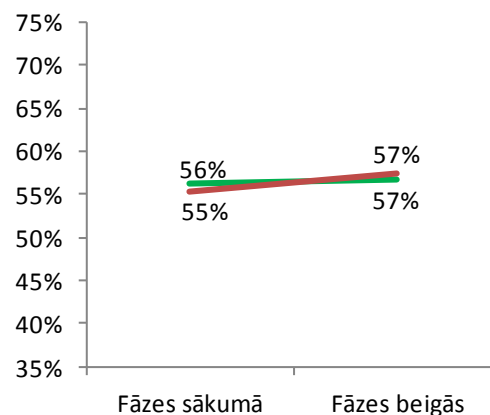
3. Fiksēta pienākumu sadale

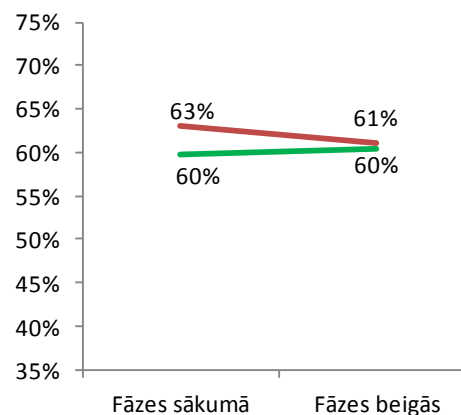
4. Ģimenes vajadzību prioritizēšana

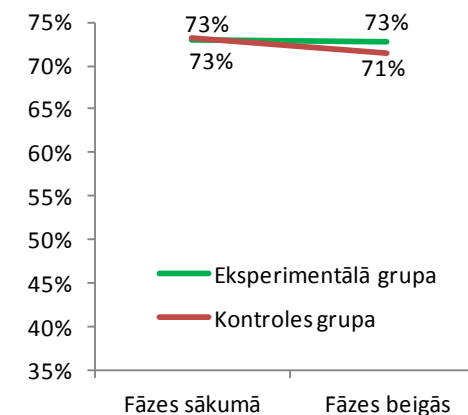
5. Standartu pazemināšana un normu ignorēšana

6. Atbalsta meklēšana ārpus ģimenes

7. Balansēšana, cīnoties ar grūtībām

— Eksperimentālā grupa
— Kontroles grupa

Skatot apakšskalas jautājumus individuāli, varam konstatēt, ka statistiski būtiskas atšķirības novērojamas divu apgalvojumu novērtējumu izmaiņās – konkrēti tie ir šādi veidi, kā tikt galā ar ģimenes vajadzībām un situācijām:

- Iesaistot mājas darbu veikšanā bērnus;
- Mudinot bērnus palīdzēt citu citam (piemēram, mājas darbos, pavadot vienam otru uz dažādiem pasākumiem u.tml.),

Abos gadījumos eksperimentālajai grupai fāzes beigās norādot uz augstāku atbilstību nekā sākumā, bet kontroles grupai – uz zemāku. Bērnu vecuma izmaiņas šeit saglabājas kā vienīgais ticamais skaidrojums, jo alternatīvais, kas tika minēts, analizējot fāzes sākuma rezultātus⁴⁷ – ka atšķirības izriet no objektīvas nepieciešamības kontroles grupā bērnu vairāk iesaistīt mājas darbos un mudināt būt patstāvīgiem – noved pie absurda tālākā pieņēmuma – ka eksperimenta gaitā šāda vajadzība eksperimentālajai grupai, kas saņem pakalpojumu, pieaugusi, bet kontroles grupai, kas to nesaņem – samazinājusies. Nekas pētījuma rezultātos par šādu notikumu pavērsienu neliecina.

Runājot par otru skalu, kurā konstatētas statistiski būtiskas izmaiņas, salīdzinot eksperimentālo un kontroles grupu – skalu „**Fiksēta pienākumu sadale**” – konstatējams, ka atšķirības skalas kopējās vērtībās vispirmām kārtām izriet no atšķirībām vienā no apgalvojumiem, t.i.,:

- Nosakot vienu dzīvesbiedru kā galveno ģimenes uzturētāju,

tomēr arī visos pārējos skalas apgalvojumos, t.i.,:

- Nosakot vienu dzīvesbiedru par galveno atbildīgo māsaimniecības jautājumos;
- Nosakot vienu dzīvesbiedru par galveno atbildīgo bērnu audzināšanas jautājumos;
- Nosakot vienu dzīvesbiedru, kurš parasti paliek mājās, kad bērni slimo,

pieaudzis piekrītošu atbilžu īpatsvars eksperimentālajā grupā, un, lai arī pieaugums katra individuāla apgalvojuma līmenī nav statistiski būtisks, tas tomēr summāri veicina pieauguma veidošanos visā skalā.

Vienkāršākais skaidrojums, kas būtu rodams šīm atšķirībām, ir tāds, ka projekta piedāvātais pakalpojums vīriešiem veicina viņu nodarbinātību un tādējādi daļā ģimeņu noved pie fiksētas lomu sadales, respektīvi, aukles pakalpojumu izmantošana mazina vīriešu līdzdalību bērnu aprūpē. Tomēr, sašķeļot eksperimentālo grupu pa dzimumiem un meklējot, vai neparādīsies statistiski nozīmīgas atšķirības, kas šādu hipotēzi apstiprinātu, konstatējam, ka pārlicinoši tā neapstiprinās. Rādītāju pieaugums skalā eksperimentālajā grupā tiešām vairāk ir uz vīriešu rēķina, tomēr atšķirībās – vismaz pagaidām, t.i., pirmās fāzes beigās – nav statistiski būtiskas, turklāt arī sievietes eksperimentālajā grupā uz šīs skalas apgalvojumiem fāzes beigās sniegušas piekrītošākas atbildes, nekā tas bija novērojams fāzes sākumā.

⁴⁷ Skatīt: Iekšējais ziņojums par eksperimenta pirmās fāzes rezultātiem. Projekta „Elastīga bērnu uzraudzības pakalpojuma nodrošināšana darbiniekiem, kas strādā nestandarta darba laiku” pētījuma veikšana. SIA „Projektu un kvalitātes vadība”, 2017.

Pārējās skalās statistiski būtiskas pieauguma atšķirības netika konstatētas, tomēr tās tika fiksētas atsevišķos skalu apgalvojumos, ko tās skalas, kuras sastāv no lielāka skaita atsevišķo apgalvojumu, viegli spēja absorbēt.

Skalā „**Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana**” ir divi apgalvojumi, kas šādi savstarpēji izteikti pretdarbojas:

- statistiski būtiski mazinājies piekrītošo atbilžu īpatsvars eksperimentālajā grupā uz apgalvojumu „*Pieturoties pie noteikta grafika attiecībā uz darba un ģimenes aktivitātēm*”, kamēr kontroles grupā gandrīz nekas nav mainījies;
- statistiski būtiski mazinājies piekrītošo atbilžu īpatsvars kontroles grupā uz apgalvojumu „*Bieži pārrunājot ar visiem ģimenes locekļiem mūsu laika plānus, vajadzības un pienākumus*”, kamēr eksperimentālajā grupā gandrīz nekas nav mainījies.

Pirmais no šiem apgalvojumiem vērsts uz iespēju robežās stabilizētiem grafikiem, plāniem, bet otrais – uz korekcijām šādos plānos. Tādējādi vienīgais, ko no šī var skaidri secināti, ir, ka eksperimentālās grupas dzīve fāzes gaitā kļuvusi mazāk paredzama, bet kontroles grupas – vairāk. Dziļāku analīzi, kādi tam varētu būt cēloņi, šobrīd piedāvāt nevaram.

Skalā „**Darbs kā vērtība**” statistiski nozīmīgas pieauguma atšķirības novērojam vienā apgalvojumā – „*Uzskatot, ka darbs palīdz man attīstīties kā personībai*”. Eksperimentālā grupa, salīdzinot ar kontroles grupu, fāzes beigās ir vairāk gatava šādam formulējumam piekrist. Tomēr citi skalas apgalvojumi viennozīmīgi vērtējamās tendences, kas norādītu un atšķirībā eksperimentālās un kontroles grupas starpā, neparāda.

Savukārt skalā „**Ģimenes vajadzību prioritizēšana**” vairāku apgalvojumu salīdzinājums fāzes sākumā un fāzes beigās noved pie statistiski nozīmīgu atšķirību konstatācijas eksperimentālās un kontroles grupas starpā. Konkrēti:

- Apgalvojumam „*Saskatot vairāk priekšrocību, nekā trūkumu, tajā, ka mēs abi strādājam*”⁴⁸ novērojams apstiprinošo novērtējumu pieaugums eksperimentālajā grupā un samazinājums kontroles grupā;
- Apgalvojumam „*Efektīvāk izmantojot laiku darbā*” novērojams apstiprinošo novērtējumu pieaugums kontroles grupā un samazinājums eksperimentālajā grupā⁴⁹;
- Apgalvojumam „*Izmainot savu darba grafiku (piemēram, samazinot darbā pavadītās stundas vai strādājot citā laikā)*” novērojams apstiprinošo novērtējumu ievērojams samazinājums kontroles grupā, eksperimentālās grupas novērtējumiem būtiski nemainoties.

⁴⁸ Pats apgalvojums gan ir pretrunā ar skalas saīsināto nosaukumu, tomēr tas jāvērtē pilnā nosaukuma „**Ģimenes vajadzību prioritizēšana, vienlaikus izprotot abu dzīvesbiedru strādāšanas ieguvumus, un procesu efektīvizēšana, lai spētu visu apvienot**” kontekstā, kurš ietver norādi, ka abu dzīvesbiedru strādāšana sniedz ieguvumus.

⁴⁹ Šeit ir grūti sniegt viennozīmīgu novērtējumu, jo apstiprinošo novērtējumu samazinājums no eksperimentālās grupas puses var nozīmēt gan neproduktīvāku darbu, gan izvairīšanos iegūt papildus laika resursus savām vajadzībām uz darba devēja rēķina.

Tomēr uz šīs bāzes problemātiski izveidot vienotu ainu, kā notiekošo skaidrot – līdz ar to jau arī skalas ietvaros, kam šie apgalvojumi pieder, statistiski būtiskas izmaiņas nav novērojamas.

Vēl statistiski būtiskas atšķirības novērojamas skalas **„Atbalsta meklēšana ārpus ģimenes”** apgalvojuma *„Uzturot draudzīgas attiecības ar darbabiedriem, kuriem es varu pastāstīt, kā jūtos”* novērtējuma izmaiņās – eksperimentālā grupa fāzes beigās uz šo apgalvojumu biežāk kā sākumā sniegusi apstiprinošas atbildes, bet kontroles grupa – retāk. Arī šajā gadījumā viennozīmīgu skaidrojumu šobrīd piedāvāt nespējam.

Visbeidzot jānorāda, ka ir viens apgalvojums, kur atbildes eksperimentālajā grupā mainījušās vairāk nekā citur – tas ir apgalvojums *„Algojot kādu, kas palīdz pieskatīt bērnus”*, un šajā gadījumā cēloņi ir skaidri, jo apgalvojums daļēji saskan ar pakalpojuma saturu (bet vārds „algojot” daļai projekta dalībnieku var nešķist būtisks, savukārt citi tiešām var auklei piemaksāt par papildus darbu). Turklāt kontroles grupa apgalvojumam piekrīt mazākā mērā, nekā projekta sākumā (ko viegli var sasaistīt ar faktu, ka daži bērni ieguvuši vietas bērnudārzos, tādējādi aukles pakalpojumu vairs nav nepieciešami). Līdz ar to izveidojušās atšķirības, kas no vienas puses padara neizmantojamu agrāk izveidoto skalu **„Ārējas palīdzības apmaksāšana ikdienas darbu veikšanai”**, bet no otras nesniedz vērā ņemamu ieguvumu, jo pētnieku rīcībā ir arī efektīvāki un objektīvāki veidi, kā mērīt pakalpojuma izmantošanu par šo testa apgalvojumu.

5.2. Apmierinātība ar dzīvi

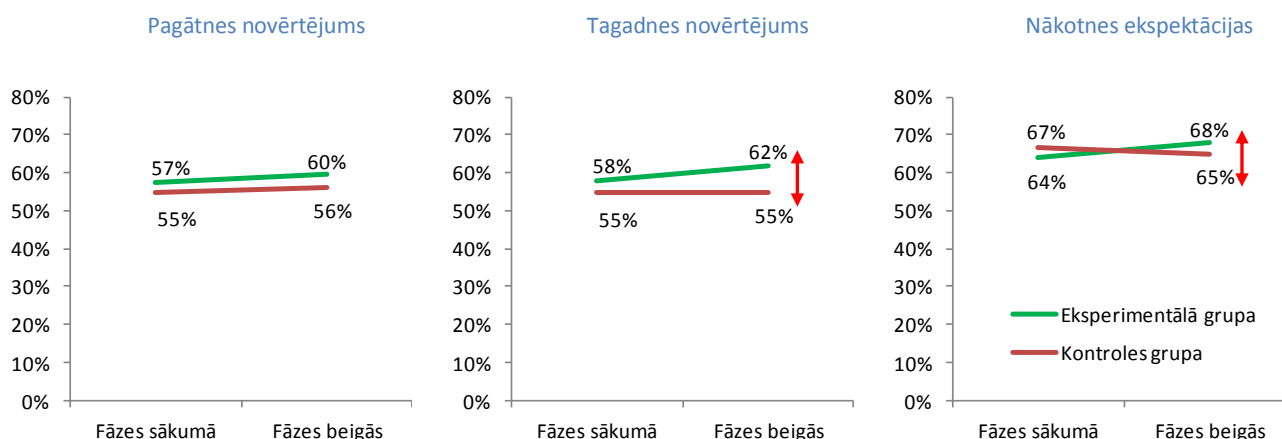
Kopējā apmierinātība ar dzīvi tika mērīta, izmantojot TSWLS⁵⁰ testu, kurš sniedz iespēju iegūt šādus mainīgos:

- pagātnes novērtējumu;
- tagadnes novērtējumu;
- nākotnes ekspektācijas.

Testā ir 15 jautājumi, no kuriem pirmie pieci attiecas uz pagātņi, nākamie pieci – uz tagadni, bet pēdējie pieci – uz nākotni. Tiek izmantota 7 punktu skala, visi apgalvojumi ir pozitīvi vērsti (t.i., neviena skala neietver negatīvus apgalvojumus), un visiem apgalvojumiem ir vienāds svars.

Salīdzinot eksperimentālās un kontroles grupas dalībnieku atbildes projekta sākumā, statistiski būtiskas atšķirības nekonstatējām, taču fāzes beigās tagadnes novērtējumā tādas ir parādījušās – eksperimentālā grupa, pēc atbildēm spriežot, pašreizējo situāciju vērtē optimistiskāk⁵¹ (sk.5.1.attēlu).

5.1.attēls. Pagātnes novērtējuma, tagadnes novērtējuma un nākotnes ekspektāciju (procentos no maksimāli iespējamajiem rādītājiem) izmaiņas pirmās fāzes gaitā, salīdzinot eksperimentālo (n=121) un kontroles (n=103) grupu

Savukārt, novērtējot pieauguma atšķirības, būtiskas izmaiņas pret fāzes sākumu konstatējamas gan tagadnes, gan nākotnes novērtējumā⁵² – abos gadījumos pieaudzis eksperimentālās grupas optimisms, bet mazinājies – kontroles grupas. Paralēli tam līdzīgas izmaiņas konstatējamas arī vecumu griezumā – pieaudzis gados vecāko projekta dalībnieku

⁵⁰ William Pavot, Ed Diener & Eunkook Suh. The Temporal Satisfaction With Life Scale. Journal of Personality Assessment. Volume 70, Issue 2, 1998. <https://woc.uc.pt/fcdef/getFile.do?tipo=6&id=962>

⁵¹ t-testa nulles hipotēze par rādītāju vienādību eksperimentālā un kontroles grupā neapstiprinās pie 95% ticamības līmeņa, t.i., starpība ir statistiski nozīmīga.

⁵² t-testa nulles hipotēze par rādītāju vienādību eksperimentālā un kontroles grupā abos gadījumos neapstiprinās pie 95% ticamības līmeņa, t.i., starpības ir statistiski nozīmīgas.

optimisms, bet mazinājies – jaunāko⁵³ (neskatoties uz to, ka kontroles grupas vidējais vecums ir nedaudz augstāks, nekā eksperimentālās).

5.4.tabula. Pārējo testu skalas un šo skalu apgalvojumi, kas 1.fāzes beigās visciešāk saistās⁵⁴ ar augstām vērtībām TSWLS testa skalā „Tagadne”

Saistītā skala	Pārsona korelācijas koeficients	Skalas apgalvojumi, kas ar augstām vērtībām tagadnes novērtējumā korelē visciešāk	Pārsona korelācijas koeficients
JSS. Atalgojums	0,465	Uzskatu, ka par savu darbu saņemu atbilstošu atalgojumu	0,377
		Esmu apmierināts ar iespējām iegūt algas paaugstinājumu	0,371
		Man algas pielikumu nav, vai arī tie ir pārāk niecīgi vai reti	-0,353
		Kad iedomājos par savu algu, jūtos nenovērtēts šajā uzņēmumā	-0,333
JSS. Atzinība par labu darbu	0,402	Nejūtu, ka manas pūles tiktu pietiekami novērtētas	-0,353
		Par labu darbu es saņemu atbilstošu atzinību (piemēram, pateicību, uzslavu)	0,312
		Nejūtu, ka darbs, ko daru, tiktu novērtēts	-0,300
		Šeit strādājošie nesaņem vai ļoti reti saņem atzinību par savu darbu (piemēram, prēmijas, bonusus, apbalvojumus)	-0,280
FTRI. Dzīvesbiedru ieradumi (atbilstība iespējami augsta)	0,378	Vienu vai vairākas reizes nedēļā mēs abi dodamies izklaidēties ārpus mājas.	0,364
		Mēs diezgan bieži pavadām brīvo laiku viens ar otru	0,290
		Mums ir kāds kopīgs hobijs vai abiem kopīgas sporta aktivitātes	0,288
FTRI. Darbadienu un brīvā laika ieradumi (atbilstība iespējami augsta)	0,334	Ģimene katru nedēļu kaut kur kopā iziet	0,245
		Man vai manam dzīvesbiedram katru dienu ir kāds brīdis, lai vienkārši aprunātos ar bērniem	0,232
		Ģimenei katru nedēļu ir īpašs ģimenes laiks, kad visi ir mājās un kaut ko dara kopā	0,230
		Es vai mans dzīvesbiedrs gandrīz katru dienu lasām priekšā bērniem	0,211
		Kādam no strādājošajiem dzīvesbiedriem pirms vai pēc darba ir noteikts laiks, ko viņi velta spēlēm ar bērniem	0,191
		Kāds no strādājošajiem dzīvesbiedriem gandrīz katru dienu kādu laiku pieskata bērnus	0,176
		Bērni/pusaudži ik dienu pavada laiku ar draugiem	0,176

⁵³ Nulles hipotēze neapstiprinās pie 95% ticamības līmeņa.

⁵⁴ Tabulā atspoguļotās korelācijas ir statistiski nozīmīgas, par nozīmības līmeni izvēloties 1%. Taču tabulā nav atspoguļotas visas korelācijas, kas šādā nozīmības līmenī ir statistiski būtiskas pret skalas „Tagadne” vērtībām, bet tikai tās, kur sasniegtas augstākās Pārsona korelācijas koeficienta vērtības skalu līmenī. Detalizētāka informācija par skalu savstarpējiem korelācijas koeficientiem pieejama pielikuma tabulās P4–P6.

Vērtējot šos rezultātus, jāņem vērā, ka apmierinātība ar dzīvi ir komplekss fenomens, to neraksturo tikai ģimenes un darba dzīves saskaņošana vai līdzdalība projektā, līdz ar to tas nevar kalpot kā primārs indikators eksperimenta veiksmes vai neveiksmes pamatojumā, bet vienīgi kā fona indikators, daudz nozīmīgāku lomu spēlējot DECS testam un citiem rādītājiem. Tomēr tas, ka eksperimentālās grupas noskaņojums, salīdzinot ar kontroles grupu, fāzes noslēgumā ir uzlabojies, gan vērtējot kopējo apmierinātību ar dzīvi, gan arī apmierinātību ar darbu (JSS testa rezultāti), šajā mērījumā ir konstatējams.

Lai konstatētu, kādā mērā apmierinātība ar dzīvi saistāma ar pārējiem šajā pētījumā apskatāmajiem fenomeniem, veicām korelāciju analīzi starp visu testu skalām, noskaidrojot, kuri tieši no mūsu pētījumā apskatītajiem fenomeniem visprecīzāk raksturo apmierinātību ar dzīvi un tās izmaiņas. Sākotnēji tika identificētas tās skalas, kas visciešāk saistās (iegūstam visaugstākās Pīrsona korelācijas koeficienta vērtības) ar tagadnes novērtējumu, bet pēc tam atsevišķi apskatīta šo skalu apgalvojumu sasitība ar tagadnes novērtējumu. Rezultāti atspoguļoti 5.4 un 5.5.tabulās. Pirmā no tabulām raksturo situāciju statistiski (t.i., sakarības starp skalās uzrādītajām vērtībām mērījumā posma beigās), bet otrā dinamiski (t.i., sakarības starp pieauguma atšķirībām – kuru skalu vērtību izmaiņas ietekmē apmierinātības ar dzīvi izmaiņas).

5.5.tabula. Pārējo testu skalas un šo skalu apgalvojumi, kuru izmaiņas visciešāk saistās⁵⁵ ar augstām vērtībām TSWLS testa skalā „Tagadne”

Saistītā skala	Pīrsona korelācijas koeficients	Skalas apgalvojumi, kuru izmaiņas ar vērtību pieaugumu tagadnes novērtējumā korelē visciešāk	Pīrsona korelācijas koeficients
FTRI. Dzīvesbiedru ieradumi <i>(starpība starp vēlamo un esošo iespējami samazinājusies)</i>	0,317	Vienu vai vairākas reizes nedēļā mēs abi dodamies izklaidēties ārpus mājas.	0,282
		Mums ir kāds kopīgs hobijs vai abiem kopīgas sporta aktivitātes	0,246
FTRI. Darbadienu un brīvā laika ieradumi <i>(starpība starp vēlamo un esošo iespējami samazinājusies)</i>	0,313	Man vai manam dzīvesbiedram katru dienu ir kāds brīdis, lai vienkārši aprunātos ar bērniem	0,220
		Ģimene katru nedēļu kaut kur kopā iziet	0,212
		Bērni iet gulēt vienā un tajā pašā laikā gandrīz katru vakaru	0,177
JSS. Atzinība par labu darbu	0,245	Par labu darbu es saņemu atbilstošu atzinību (piemēram, pateicību, uzslavu)	0,315

⁵⁵ Tabulā atspoguļotās korelācijas ir statistiski nozīmīgas, par nozīmības līmeni izvēloties 1%. Taču tabulā nav atspoguļotas visas korelācijas, kas šādā nozīmības līmenī ir statistiski būtiskas pret skalas „Tagadne” vērtību izmaiņām, bet tikai tās, kur sasniegtas augstākās Pīrsona korelācijas koeficienta vērtības skalu līmenī. Detalizētāka informācija par skalu savstarpējiem korelācijas koeficientiem pieejama pielikuma tabulās P7–P9.

Situācijās, kad augsta korelācija ir gan ar FTRI skalas esošās situācijas izmaiņām, gan ar starpības izmaiņām starp esošo un vēlamo, atspoguļots rādītājs, kur korelācija no abiem gadījumiem ir augstāka. Piemēram, dzīvesbiedru ieradumu gadījumā starpības starp vēlamo un esošo izmaiņām ar skalas „Tagadne” novērtējuma izmaiņām Pīrsona korelācijas koeficients ir 0,317, bet esošās situācijas izmaiņām ar skalas „Tagadne” novērtējuma izmaiņām – tikai 0,287. Tādējādi atspoguļots tikai pirmais. Līdzīga situācija ir ar darbadienu un brīvā laika ieradumu skalu.

Apskatījām šajā gadījumā skalu „Tagadne”, jo pagātnes un nākotnes novērtējumi vispirmām kārtām, kā rāda korelācijas koeficienti, izriet no tagadnes novērtējuma – korelācijas ar citiem faktoriem tiem ir mazāk nozīmīgas un parasti pastarpinātas.

Kā varam konstatēt, faktori, kas ietekmē apmierinātību ar dzīvi, ir gan tādi, kas raksturo situāciju darbā, gan tādi, kas raksturo situāciju ģimenē. Tomēr, vērtējot situāciju statistiski, augstākie korelācijas koeficienti tagadnes novērtējumam ir ar apmierinātību ar darbu – visaugstākā sakarība ir apmierinātībai ar atalgojumu darbavietā, mazliet zemāka – atzinības saņemšanai par labi padarītu darbu (sk. 5.4.tabulu). Taču nozīme ir arī tam, lai varētu veiksmīgi tikt galā ar mājas rūpēm un atliktu arī brīvais laiks, ko pavadīt ar dzīvesbiedru. Optimāla ir situācija, ja izdodas darba un ģimenes dzīvi nevis saskaņot, bet drīzāk integrēt (ar to saprotot gan augstu pienākuma apziņu, gan arī godīgu attieksmi pret pienākumu sadali, tai skaitā ģimenes iekšienē).

Ja no statistiskajiem apmierinātību ietekmējošajiem faktoriem pievēršamies dinamiskākiem, tad akcents pārvietojas no nodarbinātības sfēras uz ģimeni. Apmierinātības ar dzīvi pieaugums (sk. 5.5.tabulu) ciešāk nekā ar darbu saistās ar to, ka ir radusies iespēja vairāk laika pavadīt ar dzīvesbiedru, aprunāties ar bērniem (lai arī runa ir par bērnu pieskatīšanas pakalpojumu) u.tml. Tas var būt uzskatāms par projekta ietekmē novērojamo fenomenu, ka statistiskie faktori vairāk saistās ar darbu, bet dinamiskie – ar ģimeni, jo projekts ir vērsts tieši uz izmaiņu veicināšanu ģimenes situācijā.

Tādējādi šī pakalpojuma galvenais ieguvums, kā konstatējams šobrīd, varētu būt mazāk steidzīgs un mazāk stresa pilnu režīms, turklāt, kā pētnieki konstatēja (sk. FTRI un JSS kopējo vērtību korelācijas koeficientu P9.tabulā), pastāv arī tāda saistība, ka, rodot iespēju vairāk laika veltīt ģimenei, pieaug un apmierinātība ar darbu – vismaz īstermiņā.

Šis ieguvums, kā jau tika norādīts 4.1.nodaļā, ir nestandarta darba laikā nodarbināto sieviešu atslogošana no daļas mājas pienākumu, tomēr vīriešus tas skar daudz mazāk, ja viņi pirms tam bērnu pieskatīšanā bijuši mazāk iesaistīti. Iegūto laiku sievietes labprāt pavadā ar dzīvesbiedru, kā rezultātā savukārt samazinās nepieciešamība pēc laika, kas tiek pavadīts kopā ar dzīvesbiedru (un hipotētiski var parādīties pat riski, ka lielāks kopā pavadītais laiks kļūst par apgrūtinājumu un rada problēmas attiecībās – tas jau atkarīgs no konkrētā pāra).

Tikai trešais faktors, kas, situāciju vērtējot dinamiski, uzrādīja sasaisti ar apmierinātību ar dzīvi, ir atzinības saņemšana par labu darbu (turklāt, kā varam novērot 5.5.tabulā, izmaiņas vienā atsevišķi ņemtā skalas apgalvojumā „Par labu darbu es saņemu atbilstošu atzinību (piemēram, pateicību, uzslavu)” ar izmaiņām tagadnes novērtējumā korelē aptuveni tikpat cieši kā starpības mazināšanās starp vēlamu un esošo abās ar ģimenes dzīvi saistītajās skalās). No pieejamās informācijas gan nav secināms, par kādu tieši atzinību ir runa (visticamāk, ka par dažādu). Taču, izsakot atzinību, kas, kā redzam, ir nozīmīgs faktors, lai uzlabotu apmierinātību ar darbu īstermiņā, darba devējiem būtiski neaizmirst, ka no statistiskajām (varētu pat sacīt pamata) vērtībām, kas, kā konstatējam, ietekmē apmierinātību ar dzīvi, pirmajā vietā tomēr bija atalgojums.

SECINĀJUMI

Izmaiņas attiecībā uz apmierinātību ar dzīvi kopumā

- Salīdzinot eksperimentālās un kontroles grupas dalībnieku atbildes projekta sākumā, statistiski būtiskas atšķirības nebija konstatējamas, taču fāzes beigās tagadnes novērtējumā tādas ir parādījušās – eksperimentālā grupa, pēc atbildēm spriežot, pašreizējo situāciju vērtē pozitīvāk. Tādējādi pakalpojuma rezultātā ir uzlabojusies subjektīvā dzīves kvalitāte.
- Galvenais pakalpojuma ieguvums, kas konstatējams šobrīd un no kā izriet subjektīvā dzīves kvalitātes novērtējuma uzlabojums eksperimentālajā grupā, ir mazāk steidzīgs un mazāk stresa pilns režīms nestandarta darba laiku strādājošajiem.
- Novērtējot pieauguma atšķirības, būtiskas izmaiņas pret fāzes sākumu konstatējamas arī nākotnes novērtējumā – gan attiecībā uz tagadni, gan nākotni pieaudzis eksperimentālās grupas optimisms, bet mazinājies – kontroles grupas. Kopumā nākotnes ekspektācijas vērtējamas kā izrietošas no tagadnes novērtējuma, respektīvi, ja eksperimentālā grupa uz tagadni raugās pozitīvāk, tad arī uz nākotni optimistiskāk.

Izmaiņas attiecībā uz apmierinātību ar darbu

- Kopējā apmierinātība ar darbu ir mazinājusies abām grupām, ko šobrīd iespējams skaidrot tikai hipotētiskā līmenī – pieņemot, piemēram, ka tas saistās ar kopēju prasību līmeņa pieaugumu darba ņēmēju vidū, kas izriet no bezdarba līmeņa mazināšanās⁵⁶.
- Tomēr kontroles grupas neapmierinātība ar darbu augusi būtiski vairāk, kas norāda, ka ir iespējams runāt par pozitīvu eksperimenta ietvaros sniegtā pakalpojuma ietekmi uz vecāku ar bērniem, kuri strādā nestandarta darbalaiku, pašsajūtu.
- Darbaspēka mainība eksperimentālās grupas dalībnieku vidū pirmās fāzes gaitā ir zemāka, kā tas arī tika sagaidīts. Taču šobrīd nav konstatējamas tādas izmaiņas anketā iekļautajos objektīvajos (jeb *hard*) indikatoros, kas liecinātu par eksperimenta pozitīvu ietekmi uz eksperimentālās grupas darbinieku prombūtni savas vai bērnu slimības dēļ.
- Nav konstatējamas izmaiņas apmierinātības ar darbu testa (JSS) indikatorā, kas mēra apmierinātību ar uzņēmumā sniegtajiem papildus labumiem, lai arī pirmās fāzes laikā eksperimentālā grupa saņēmusi bērnu pieskatīšanas pakalpojumus. Kā ticamākais cēlonis jāmin šo parādību vāja sasaiste pētījuma dalībnieku izpratnē, neasociējot papildus labumu paketi ar to, ar ko to asociē darba devēji, pētnieki vai personas, kas strādā projektā. Jānorāda, ka bieži vien šos papildus labumus uztver kā pašsaprotamus – vismaz līdz brīdim, kamēr nesaskaras ar situāciju, kad tie varētu vairs nepienākties (mainot vai atstājot darbu u.tml.). Šim aspektam nepieciešams pievērst vērību nākamo pakalpojuma fāžu kontekstā, kad eksperimentālās grupas dalībniekiem un/vai viņu darba devējiem būs nepieciešamība rēķināties ar līdzmaksājumu.
- Pētījums neparāda, ka papildus strādāšana projekta rezultātā pozitīvi ietekmētu apmierinātību ar darbu, tai skaitā apmierinātību ar atalgojumu.
- No iegūtajiem datiem izriet, ka darba devēja interese attiecībā uz pakalpojumu drīzāk saistāma ar to, ka apmierinātāks darbinieks labprātāk vēlēties saglabāt esošo darbavietu; pakalpojuma rezultātā iegūtā laika izmantošana nevis atpūtai un ģimenes dzīvei, bet darbam, apmierinātību ar darbu neveicina, bet var palielināt darba pamešanas riskus.

⁵⁶ Padziļinātai kompilācijai ar datiem no ārējiem avotiem šā ziņojuma kontekstā nav jēgas, jo tie jebkurā gadījumā balstīsies vienīgi pieņēmumos, ko mums šobrīd nav iespējams pārbaudīt. Ja arī nākamo mērījumu dati norādīs uz skaidru tendenci, tad sniegsim plašāku skaidrojumu.

Izmaiņas attiecībā uz ģimenes ikdienas dzīves organizāciju

- Ja pirms projekta bērnu pieskatīšanas prakses eksperimentālajā grupā bija daudzveidīgākas nekā kontroles grupā, kas liecināja par centieniem kombinēt pieejamos resursus, lai nodrošinātu rezultātu, un prasmēm dažādos resursus izmantot, tad šobrīd eksperimentālās un kontroles grupas situācija būtiski satuvojusies un eksperimentālās grupas izvēles kļuvušas vienveidīgākas, respektīvi, dzīve rutinizētāka.
- Dzīvesbiedru ieradumi bija viens no faktoriem, kur atšķirības starp esošo un vēlamo ir gan eksperimentālajai, gan kontroles grupai bija vislielākās. Tomēr eksperimentālajai grupai tās, projektu uzsākot bija lielākas, tādējādi tika secināts, ka eksperimentālā grupa izteiktāk atrodas situācijā, kad tai ir nepieciešama ārēja palīdzība situācijas risināšanā, tai skaitā attiecībā uz laika resursu pieejamību un sabalansēšanu, lai ģimene varētu kopā pavadīt laiku. Fāzes beigās varam novērot dinamiku, kuras vektori eksperimentālajai un kontroles grupai ir atšķirīgi – eksperimentālajai grupai atšķirības mazinās, bet kontroles pieaug – tas uzskatāmi liecina par eksperimentālās intervences ietekmi.
- Visradikālākās pārmaiņas pirmās fāzes gaitā ir konstatējamās attiecībā uz reģistrētu aukļu pakalpojuma izmantošanu eksperimentālajā grupā (pirms projekta tikai ceturktā daļa eksperimentālās grupas dalībnieku izmantoja reģistrētu aukļu pakalpojumus). Tātad tas liecina, ka viens no projekta nolūkiem – mazināt neregistrētu aukļu izmantošanu – ir sasniedzis mērķi, jo bieži vien tas noticis uz statusa iegūšanas izmaiņu rēķina, respektīvi, līdzšinējiem bērnu pieskatītājiem reģistrējoties (pirms projekta 28% no eksperimentālās grupas izmantoja neregistrētu aukļu pakalpojumus).
- Atsevišķos gadījumos dati liecina par nedrošām bērnu pieskatīšanas formām vai pat nepieskatīšanu vispār, turklāt biežāk tas ir noticis kontroles grupā. Secināms, ka eksperimentālajā grupā pakalpojuma izmantošanas iespējas ir sekmējušas bērnu drošību un ļāvušas labāk vecākiem ievērot pienākumus attiecībā uz bērnu neatstāšanu bez uzraudzības.
- Secinājumi un tendences attiecībā uz bērnu audzināšanas prasmju novērtējumu un jautājumā par optimālo bērnu skaitu, būs datus pamatojamas tikai jau esošajiem datiem pievienojot nākamo eksperimenta fāžu rezultātus.

Izmaiņas attiecībā uz ģimenes un darba dzīves saskaņošanas iespējām un darba un ģimenes dzīves līdzsvaru

- Kā viens no projekta ieguvumiem vērtējams tas, ka pakalpojums atslogojis nestandarta darba laikā strādājošās sievietes, paaugstinot arī viņu apmierinātību ar dzīvi un darbu. Sievietēm ir tendence iegūto laiku pavadīt ar dzīvesbiedru, kas savukārt mazinājis uzrādīto nepieciešamību pēc šāda kopā pavadīta laika (respektīvi, ir runa par deficīta mazināšanos, kas mazina pieprasījumu). Tādējādi konstatējams, ka pakalpojums zināmā mērā ir sekmējis darba un ģimenes dzīves saskaņotību tieši laika un dzīves jomu apmierinātības balansa ziņā.
- Konstatējama saistība, ka, rodot iespēju vairāk laika veltīt ģimenei, pieaug pētījuma dalībnieku apmierinātība ar darbu – vismaz īstermiņā. Tas liecina, ka pastāv pozitīva sakarība starp:
 - darba un ģimenes dzīves līdzsvaru no vienas puses;
 - ieguvumiem darba devējam dēļ darbinieku apmierinātības ar darbu un piesaistes darbavietai no otras.
- Izpēte liecina, ka sievietes, kas strādā nestandarta darba laiku, pakalpojuma sniegto eventuālo ieguvumu spēj novērtēt adekvātāk un personiskāk (jo pakalpojumu biežāk uztver kā atvieglojumu sev, kamēr vīrieši – kā atvieglojumu dzīvesbiedrei).
- Dati norāda uz iezīmēm, ka projekta piedāvātais pakalpojums vīriešiem veicina viņu nodarbinātību un tādējādi daļā ģimeņu noved pie fiksētas lomu sadales, proti, aukles izmantošana mazina vīriešu līdzdalību bērnu aprūpē, bet veicina viņu iesaisti darba tirgū. Var pieņemt, ka tas saistīts ar ģimeņu nepieciešamību un vēlmēm uzlabot dzīves līmeni un materiālo nodrošinātību. Jānorāda, ka vienlaikus tas nes līdzī izdegšanas riskus un var novest pie nesaskaņām ģimenes dzīvē. Tāpat pastāv riski, ka tas mazina apmierinātību ar darbu un var nozīmēt, ka ilgtermiņā šāds modelis neatbildīs arī darba devēja interesēm. Īstermiņā to, iespējams, var kompensēt ar atzinības izteikšanu par labu darbu.

PIELIKUMS

Standartnoviržu tabulas

P1.tabula. JSS testa skalu vidējās vērtības (procentos no maksimāli iespējamajām) un standartnovirzes

	Fāzes beigās						Fāzes sākumā	
	Eksperimentālā grupa		Kontroles grupa		VISI		VISI	
	Vidējais	Standartnovirze	Vidējais	Standartnovirze	Vidējais	Standartnovirze	Vidējais	Standartnovirze
Darba saturs	77%	14%	69%	14%	73%	15%	75%	16%
Tiešais vadītājs	70%	18%	70%	18%	70%	18%	72%	18%
Darba kolēģi	71%	15%	68%	14%	70%	15%	71%	15%
Komunikācija organizācijas iekšienē	67%	17%	62%	14%	65%	16%	67%	16%
Darba noteikumi un procedūras	60%	13%	55%	15%	58%	14%	59%	15%
Atzinība par labu darbu	57%	18%	49%	19%	53%	19%	54%	20%
Monetārie un nemonetārie papildus ieguvumi	57%	16%	45%	17%	52%	18%	52%	19%
Atalgojums	49%	19%	37%	19%	44%	20%	44%	19%
Izaugsmes iespējas	43%	18%	41%	18%	42%	18%	45%	19%

P2.tabula. Optimālais bērnu skaits⁵⁷ eksperimentālajā un kontroles grupā – vidējās vērtības un standartnovirzes mērījumā fāzes sākumā un beigās

	Eksperimentālā grupa		Kontroles grupa	
	Vidējais	Standartnovirze	Vidējais	Standartnovirze
Fāzes sākumā	2,82	1,188	2,66	0,941
Fāzes beigās	2,71	1,035	2,78	1,250

⁵⁷ Atbildes uz jautājumu: „Cik bērnus pavisam (kopā) jūs gribētu labos apstākļos?”

DECS testa adaptācija

P3.tabula. DECS testa rezultāti, piemērojot dalījumu skalās, kas izstrādāts pirmās fāzes sākumā ⁵⁸

Nr.	Skalas raksturojums	Ietvertie apgalvojumi <i>Es tieku galā ar mūsu ģimenes vajadzībām un situācijām šādā veidā:</i>	Kronbaha alfas vērtība:					
			Kopējā	Ja apgalvojumu no skalas izņemtu	Fāzes sākumā	Fāzes beigās	Eksperimentālā grupa	Kontroles grupa
1	Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana, cenšoties nodrošināt to norisi un atbilstību ekspektācijām	T2_7 Apņemoties veikt noteiktus mājas uzkopšanas darbus katru nedēļu vienā un tajā pašā laikā	0,839	0,835	0,827	0,851	0,832	0,845
		T2_17 Ieplānojot, ka dažādas aktivitātes ģimenē katru dienu vai nedēļu norit zināmā laikā		0,807				
		T2_25 Ieplānojot laiku, ko pavadīt divatā ar savu dzīvesbiedru		0,822				
		T2_34 Ieplānojot laiku stresa mazināšanai (skriešana, vingrošana, meditācija u.tml.)		0,825				
		T2_43 Savlaicīgi plānojot veicamos uzdevumus (piemēram, kurš dodas iepirkties, kurš ved bērnus pie daktera u.c.)		0,831				
		T2_44 Pieturoties pie noteikta grafika attiecībā uz darba un ģimenes aktivitātēm		0,814				
		T2_55 Bieži pārrunājot ar visiem ģimenes locekļiem mūsu laika plānus, vajadzības un pienākumus		0,827				
		T2_56 Rūpējoties par veselību (pareiza ēšana, fiziskās aktivitātes u.c.)		0,817				
		T2_57 Meklējot dažādus stimulus un aktivitātes, lai dzīve būtu interesantāka		0,818				

⁵⁸ Ar sarkanu iezīmētas Kronbaha alfas vērtības, kuras ir vai nu nepieļaujami zemas vai arī attiecas uz kādu apgalvojumu, kuru no skalas izņemot, vērtība paaugstinātos. Balstoties šajos rezultātos, izstrādāts jauns dalījums skalās, kas piemērots pētījumā un atspoguļots 5.2.tabulā.

Nr.	Skalas raksturojums	Ietvertie apgalvojumi <i>Es tieku galā ar mūsu ģimenes vajadzībām un situācijām šādā veidā:</i>	Kronbaha alfas vērtība:					
			Kopējā	Ja apgalvojumu no skalas izņemtu	Fāzes sākumā	Fāzes beigās	Eksperimentālā grupa	Kontroles grupa
2	Darba nozīmes apzināšanās un dzīves efektivizēšana, lai spētu visu savienot	T2_1 Darbojoties efektīvāk, lietderīgāk izmantojot laiku mājās	0,726	0,714	0,721	0,733	0,745	0,707
		T2_2 Lietojot mūsdienīgu sadzīves tehniku, kas man palīdz tikt galā ar mājas darbiem		0,714				
		T2_3 Daudz iegūstot finansiāli no tā, ka abi ar dzīvesbiedru strādājam		0,692				
		T2_14 Iepļānojot kopējo ģimenes laiku – aktivitātes, kurās mēs visi darītu kaut ko kopā		0,693				
		T2_16 Saskatot tajā, ka mēs abi strādājam, pozitīvo un nepievēršot uzmanību grūtībām		0,690				
		T2_23 Atstājot darbu un darba problēmas darbavietā		0,726				
		T2_39 Efektīvāk izmantojot laiku darbā		0,690				
		T2_42 Ticot tam, ka ar laiku mūsu dzīve kļūs vienkāršāka		0,724				
		T2_49 Uzskatot, ka darbs palīdz man attīstīties kā personībai		0,697				
		T2_50 Saskatot vairāk priekšrocību, nekā trūkumu, tajā, ka mēs abi strādājam		0,700				
3	Sociālo standartu pazemināšana un normu ignorēšana, lai tiktu galā ar ģimenes un darba dzīvi	T2_5 Izteikot ar mazāk miega, nekā es gribētu ideālā variantā	0,689	0,644	0,721	0,647	0,708	0,671
		T2_6 Ignorējot citu cilvēku viedokļus, kā mums būtu jārikojas kā vīrietim un sievietei (piemēram, sievietēm nevajadzētu strādāt algotu darbu; vīriešiem nevajadzētu uzņemt māju)		0,663				
		T2_10 Atstājot kādus no mājas darbiem nepadarītus, lai arī es gribētu, ka tie būtu paveikti		0,651				
		T2_12 Ignorējot citu cilvēku nosodošo attieksmi pret vecākiem, kas abi strādā ārpus mājas		0,658				
		T2_46 Samazinot ar ģimeni nesaistītu aktivitāšu skaitu, kurās mani varētu iesaistīt		0,659				
		T2_52 Pazeminot standartu tam, cik labi ir jābūt padarītiem mājas darbiem		0,663				
		T2_54 Atsakoties no noteiktām aktivitātēm (piemēram, ciemiņu uzņemšana, pasākumi ārpus mājas)		0,647				

Nr.	Skalas raksturojums	Ietvertie apgalvojumi <i>Es tieku galā ar mūsu ģimenes vajadzībām un situācijām šādā veidā:</i>	Kronbaha alfas vērtība:					
			Kopējā	Ja apgalvojumu no skalas izņemtu	Fāzes sākumā	Fāzes beigās	Eksperimentālā grupa	Kontroles grupa
4	Darba kā vērtības, tikuma, parauga bērniem pozicionēšana, godīga pienākumu sadalīšana ģimenē	T2_4 Vienojoties par godīgu mājas darbu sadalījumu visiem ģimenes locekļiem	0,675	0,613	0,702	0,641	0,653	0,700
		T2_9 Uzskatot, ka mana strādāšana mani ir padarījusi par labāku vecāku, nekā es būtu, ja nestrādātu		0,612				
		T2_19 Uzskatot, ka mana strādāšana mani ir padarījusi par labāku dzīvesbiedru		0,595				
		T2_22 Aizvietojot vienam otru mājsaimniecības darbos, kad dzīvesbiedram ir papildus noslodze darbā		0,657				
		T2_28 Katru reizi, kad saslimst bērns, vienojoties ar dzīvesbiedru, kurš šoreiz paliks mājās pie saslimušā bērna		0,692				
		T2_32 Uzskatot, ka, abiem strādājot, mēs esam labs paraugs mūsu bērniem		0,629				
5	Fiksēta pienākumu sadale dzīvesbiedru starpā	T2_31 Nosakot vienu dzīvesbiedru par galveno atbildīgo bērnu audzināšanas jautājumos	0,709	0,648	0,684	0,734	0,718	0,708
		T2_33 Nosakot vienu dzīvesbiedru par galveno atbildīgo mājsaimniecības jautājumos		0,614				
		T2_47 Nosakot vienu dzīvesbiedru, kurš parasti paliek mājās, kad bērni slimo		0,644				
		T2_48 Nosakot vienu dzīvesbiedru kā galveno ģimenes uzturētāju		0,679				
6	Bērnu radināšana pie darba un patstāvības	T2_11 Iesaistot mājas darbu veikšanā bērnus	0,707	0,659	0,679	0,740	0,681	0,722
		T2_36 Mudinot bērnus palīdzēt citu citam (piemēram, mājas darbos, pavadot vienam otru uz dažādiem pasākumiem u.tml.)		0,539				
		T2_53 Mudinot bērnus būt patstāvīgākiem, kad apstākļi tam ir piemēroti		0,640				

Nr.	Skalas raksturojums	Ietvertie apgalvojumi <i>Es tieku galā ar mūsu ģimenes vajadzībām un situācijām šādā veidā:</i>	Kronbaha alfas vērtība:					
			Kopējā	Ja apgalvojumu no skalas izņemtu	Fāzes sākumā	Fāzes beigās	Eksperimentālā grupa	Kontroles grupa
7	Palīdzības vai emocionālā atbalsta meklēšana ārpus ģimenes	T2_13 Uzturot draudzīgas attiecības ar citām ģimenēm, kurās abi vecāki strādā	0,664	0,641	0,658	0,674	0,604	0,706
		T2_21 Paļaujoties uz radnieku emocionālo atbalstu		0,600				
		T2_24 Uzturot draudzīgas attiecības ar darbabiedriem, kuriem es varu pastāstīt, kā jutos		0,613				
		T2_27 Paļaujoties uz radnieku finansiālo palīdzību, kad tāda ir nepieciešama		0,658				
		T2_30 Paļaujoties uz radnieku palīdzību bērnu aprūpē		0,606				
		T2_40 Uzturot attiecības ar labiem draugiem, kuriem es stāstu, kā jutos		0,614				
8	Centieni balansēt darbu un ģimenes dzīvi par spīti grūtībām	T2_37 Cenšoties būt gana elastīgam, lai tiktu galā ar īpašām situācijām un vajadzībām (piemēram, bērna dalība skolas koncertā u.c.)	0,637	0,545	0,650	0,619	0,590	0,675
		T2_38 Plānojot ilgtermiņā, lai nozīmīgas pārmaiņas mājas dzīvē (piemēram, dzīvesvietas maiņa, bērna piedzimšana) netraucētu mūsu darbam		0,545				
		T2_41 Uzņemot mūsu mājā tikai tuvus draugus		0,603				
		T2_45 Uzskatot, ka man jābūt uzdevumu augstumos gan darbā, gan ģimenē		0,573				
9	Ģimenes dzīves prioritizēšana pār darba dzīvi, samazinot karjeras izaugsmes iespējas	T2_26 Izmainot savu darba grafiku (piemēram, samazinot darbā pavadītās stundas vai strādājot citā laikā)	0,605	0,507	0,614	0,598	0,663	0,538
		T2_29 Pakārtojot pārmaiņas darbā ģimenes vajadzībām (piemēram, izmaiņas darba grafikā, paaugstinājumu)		0,498				
		T2_51 Samazinot savu iesaisti darbā, lai varētu vairāk laika pavadīt ar ģimeni		0,524				
		T2_58 Ierobežojot savu iesaisti darbā – sākot „nē” kādām lietām, ko es varētu uzņemties		0,597				

Nr.	Skalas raksturojums	Ietvertie apgalvojumi	Kronbaha alfas vērtība:					
		<i>Es tieku galā ar mūsu ģimenes vajadzībām un situācijām šādā veidā:</i>	Kopējā	Ja apgalvojumu no skalas izņemtu	Fāzes sākumā	Fāzes beigās	Eksperimentālā grupa	Kontroles grupa
10	Ārējas palīdzības apmaksāšana ikdienas darbu veikšanai	T2_15 Algojot kādu, kas palīdz mums mājsaimniecības darbos	0,585	0,432	0,612	0,554	0,514	0,627
		T2_18 Bieži ēdot ārpus mājas		0,581				
		T2_20 Algojot kādu, kas palīdz pieskatīt bērnus		0,534				
		T2_35 Maksājot citiem par lietām vai darbiem, ko es varētu paveikt pats		0,497				
X	(skalās neiekļaujas)	T2_8 Pērkot ātri pagatavojamu pārtiku						

Mērijumos izmantoto testu skalu savstarpējie korelācijas koeficienti ⁵⁹

P4.tabula. JSS testa skalu korelācijas ar TSWLS, DECS⁶⁰ un FTRI skalām (Pīrsona korelācijas koeficienti) mērijumam fāzes beigās

Mērijuma fāzes beigās rezultātu korelācijas	Atalgojums	Izaugsmes iespējas	Tiešais vadītājs	Monetārie un nemonetārie papildus ieguvumi	Atzinība par labu darbu	Darba noteikumi un procedūras	Darba kolēģi	Darba saturs	Komunikācija organizācijas iekšienē	JSS KOPĀ
Pagātne	0,245	0,245	0,090	0,191	0,273	0,110	0,177	0,270	0,155	0,293
Tagadne	0,465	0,299	0,100	0,302	0,402	0,095	0,096	0,277	0,146	0,375
Nākotne	0,319	0,274	0,216	0,209	0,307	0,129	0,168	0,275	0,303	0,369
Darbadienu un brīvā laika ieradumi (starpība)	-0,165	-0,145	-0,152	-0,041	-0,204	-0,034	-0,125	-0,203	-0,210	-0,213
Dzīvesbiedru ieradumi (starpība)	-0,178	-0,142	-0,093	-0,158	-0,196	0,019	-0,068	-0,129	-0,118	-0,184
Ģimenes ēdienreizes (starpība)	-0,215	-0,190	-0,036	-0,001	-0,085	0,028	-0,076	-0,121	-0,079	-0,134
Ģimenes ieradumi saistībā ar radniekiem (starpība)	-0,098	-0,099	-0,104	-0,141	-0,172	-0,117	-0,185	-0,109	-0,111	-0,186
Došanās prom un atgriešanās mājās (starpība)	-0,156	-0,117	-0,134	-0,101	-0,149	-0,089	-0,054	-0,124	-0,122	-0,176
Ar disciplīnu saistītie ģimenes ieradumi (starpība)	-0,121	-0,211	-0,106	-0,177	-0,203	-0,060	-0,095	-0,139	-0,178	-0,217
Ģimenes pienākumi (starpība)	-0,115	-0,058	-0,021	-0,086	-0,094	-0,045	-0,078	-0,084	-0,076	-0,109
FTRI KOPĀ (starpība)	-0,216	-0,203	-0,149	-0,120	-0,237	-0,055	-0,151	-0,201	-0,203	-0,257
Ģimenes dzīves praksi rutinizēšana	0,262	0,088	-0,038	0,157	0,248	0,065	0,006	0,140	0,171	0,186
Darbs kā vērtība	0,251	0,187	0,072	0,291	0,312	0,194	0,061	0,248	0,136	0,290
Fiksēta pienākumu sadale	0,118	-0,119	-0,075	0,055	0,027	-0,073	0,006	0,020	-0,069	-0,012
Ģimenes vajadzību prioritizēšana	0,199	0,147	0,110	0,136	0,237	0,001	0,075	0,001	0,094	0,173
Standartu pazemināšana un normu ignorēšana	-0,123	-0,263	-0,020	0,008	-0,086	-0,251	-0,071	-0,105	-0,163	-0,171
Atbalsta meklēšana ārpus ģimenes	0,154	-0,001	0,170	0,061	0,165	0,076	0,151	0,021	0,048	0,140
Balansēšana, cīnoties ar grūtībām	0,090	0,004	0,035	0,106	0,169	0,074	0,026	0,090	0,060	0,108

⁵⁹ Korelācijas, kuras ir statistiski nozīmīgas, ja nozīmības līmeni izvēlas 1%, iezīmētas ar zaļu. Mazāk nozīmīgas korelācijas – ar p-vērtību zem 5% nozīmīguma līmeņa – iezīmētas ar dzeltenu. Gadījumos, kur p-vērtība ir lielāka nekā 5% nozīmīguma līmenis, tabulas lauki nav iekrāsoti.

⁶⁰ DECS rezultātu aprēķinos izmantota starpība starp testā uzrādīto būtiskuma līmeni un atbilstību konkrētajai ģimenei. Zemāka starpība uzrāda augstāku atbilstību.

P5.tabula. FTRI testa skalu korelācijas ar TSWLS un DECS⁶¹ skalām (Pīrsona korelācijas koeficienti) mērījumam fāzes beigās

Mērījuma fāzes beigās rezultātu korelācijas	Darbadienu un brīvā laika ieradumi (starpība)	Dzīvesbiedru ieradumi (starpība)	Ģimenes ēdienreizes (starpība)	Ģimenes ieradumi saistībā ar radniekiem (starpība)	Došanās prom un atgriešanās mājās (starpība)	Ar disciplīnu saistītie ģimenes ieradumi (starpība)	Ģimenes pienākumi (starpība)	FTRI KOPĀ (starpība)
Pagātne	-0,124	-0,245	-0,139	-0,042	-0,090	-0,179	-0,066	-0,175
Tagadne	-0,281	-0,331	-0,201	-0,094	-0,186	-0,123	-0,124	-0,302
Nākotne	-0,184	-0,260	-0,129	-0,080	-0,065	-0,124	-0,138	-0,218
Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana	-0,357	-0,312	-0,240	-0,216	-0,245	-0,267	-0,201	-0,403
Darbs kā vērtība	-0,133	-0,102	-0,109	-0,173	-0,263	-0,286	-0,158	-0,223
Fiksēta pienākumu sadale	0,056	0,088	0,072	-0,039	0,053	0,122	0,024	0,079
Ģimenes vajadzību prioritizēšana	-0,304	-0,176	-0,194	-0,186	-0,029	-0,169	-0,073	-0,276
Standartu pazemināšana un normu ignorēšana	0,232	0,118	0,206	0,095	0,168	0,070	0,173	0,239
Atbalsta meklēšana ārpus ģimenes	-0,119	-0,070	0,002	-0,328	-0,045	-0,032	0,051	-0,130
Balansēšana, cīnoties ar grūtībām	-0,209	-0,101	-0,059	-0,216	-0,004	-0,241	-0,028	-0,195

P6.tabula. DECS testa skalu korelācijas ar TSWLS testa skalām (Pīrsona korelācijas koeficienti) mērījumam fāzes beigās

Mērījuma fāzes beigās rezultātu korelācijas	Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana	Darbs kā vērtība	Fiksēta pienākumu sadale	Ģimenes vajadzību prioritizēšana	Standartu pazemināšana un normu ignorēšana	Atbalsta meklēšana ārpus ģimenes	Balansēšana, cīnoties ar grūtībām
Pagātne	0,329	0,335	0,034	0,235	-0,230	0,031	0,152
Tagadne	0,310	0,310	0,116	0,290	-0,266	0,048	0,167
Nākotne	0,348	0,270	-0,007	0,330	-0,226	0,123	0,173

⁶¹ DECS rezultātu aprēķinos izmantota starpība starp testā uzrādīto būtiskuma līmeni un atbilstību konkrētajai ģimenei. Zemāka starpība uzrāda augstāku atbilstību.

P7.tabula. JSS testa skalu korelācijas ar TSWLS, DECS⁶² un FTRI skalām (Pīrsona korelācijas koeficienti) pieauguma izmaiņām

Pieauguma izmaiņu korelācijas	Atalgojums	Izaugsmes iespējas	Tiešais vadītājs	Monetārie un nemonetārie papildus ieguvumi	Atzinība par labu darbu	Darba noteikumi un procedūras	Darba kolēģi	Darba saturs	Komunikācija organizācijas iekšienē	JSS KOPĀ
Pagātne	0,105	0,091	0,088	-0,045	0,219	-0,041	0,082	0,014	0,061	0,110
Tagadne	0,121	0,114	0,193	0,071	0,245	0,006	0,072	0,106	0,100	0,193
Nākotne	-0,008	-0,039	0,066	-0,033	0,118	-0,038	0,099	-0,022	0,040	0,031
Darbadienu un brīvā laika ieradumi (starpība)	-0,175	-0,074	-0,178	-0,005	-0,178	-0,055	-0,062	-0,078	-0,178	-0,182
Dzīvesbiedru ieradumi (starpība)	-0,170	-0,080	-0,146	-0,036	-0,176	-0,087	-0,075	-0,158	-0,102	-0,198
Ģimenes ēdienreizes (starpība)	-0,171	-0,182	-0,158	-0,032	-0,090	-0,082	-0,089	-0,021	-0,058	-0,169
Ģimenes ieradumi saistībā ar radniekiem (starpība)	0,008	-0,088	-0,135	-0,063	-0,053	-0,008	-0,127	-0,123	-0,040	-0,111
Došanās prom un atgriešanās mājās (starpība)	-0,070	-0,084	-0,013	-0,043	-0,110	-0,052	0,059	-0,056	-0,087	-0,089
Ar disciplīnu saistītie ģimenes ieradumi (starpība)	-0,126	-0,034	-0,129	-0,102	-0,068	-0,024	-0,071	-0,037	-0,027	-0,118
Ģimenes pienākumi (starpība)	0,156	0,176	-0,002	0,168	0,050	0,052	0,070	0,065	0,121	0,166
FTRI KOPĀ (starpība)	-0,154	-0,106	-0,192	-0,023	-0,166	-0,064	-0,083	-0,111	-0,124	-0,189
Ģimenes dzīves praksi rutinizēšana	0,269	0,139	-0,037	0,232	0,197	0,268	0,081	0,038	0,190	0,278
Darbs kā vērtība	0,278	0,114	0,132	0,132	0,107	0,293	0,044	0,064	0,114	0,254
Fiksēta pienākumu sadale	0,161	0,193	-0,041	0,126	-0,002	-0,037	-0,027	-0,136	0,065	0,072
Ģimenes vajadzību prioritarizēšana	0,160	0,136	0,057	0,200	0,029	0,106	-0,009	-0,057	0,048	0,144
Standartu pazemināšana un normu ignorēšana	-0,016	0,012	-0,012	-0,085	-0,160	-0,215	-0,070	-0,112	-0,124	-0,148
Atbalsta meklēšana ārpus ģimenes	0,221	0,028	0,203	0,191	0,260	0,102	0,086	0,123	0,064	0,256
Balansēšana, cīnoties ar grūtībām	0,264	0,129	0,079	0,222	0,164	0,179	-0,014	0,024	0,051	0,229

⁶² DECS rezultātu aprēķinos izmantota starpība starp testā uzrādīto būtiskuma līmeni un atbilstību konkrētajai ģimenei. Zemāka starpība uzrāda augstāku atbilstību.

P8.tabula. FTRI testa skalu korelācijas ar TSWLS un DECS⁶³ skalām (Pīrsona korelācijas koeficienti) pieauguma izmaiņām

Pieauguma izmaiņu korelācijas	Darbadienu un brīvā laika ieradumi (starpība)	Dzīvesbiedru ieradumi (starpība)	Ģimenes ēdienreizes (starpība)	Ģimenes ieradumi saistībā ar radiniekiem (starpība)	Došanās prom un atgriešanās mājās (starpība)	Ar disciplīnu saistītie ģimenes ieradumi (starpība)	Ģimenes pienākumi (starpība)	FTRI KOPĀ (starpība)
Pagātne	-0,175	-0,121	-0,091	0,040	-0,032	-0,143	-0,046	-0,153
Tagadne	-0,313	-0,317	-0,131	0,038	-0,096	-0,090	-0,134	-0,282
Nākotne	-0,084	-0,151	0,072	-0,079	-0,008	-0,034	-0,114	-0,091
Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana	-0,108	-0,182	-0,199	-0,099	-0,097	-0,131	-0,105	-0,203
Darbs kā vērtība	-0,186	-0,055	-0,223	-0,042	-0,084	-0,181	-0,037	-0,191
Fiksēta pienākumu sadale	0,003	0,032	0,090	-0,039	-0,032	-0,197	0,050	0,007
Ģimenes vajadzību prioritarizēšana	-0,044	-0,078	-0,140	-0,057	-0,112	-0,111	-0,064	-0,130
Standartu pazemināšana un normu ignorēšana	0,057	0,074	0,054	0,068	0,052	0,051	0,064	0,098
Atbalsta meklēšana ārpus ģimenes	-0,143	-0,239	-0,106	-0,114	-0,161	-0,121	-0,109	-0,233
Balansēšana, cīnoties ar grūtībām	-0,033	-0,053	-0,045	-0,001	0,003	-0,127	0,046	-0,054

P9.tabula. DECS testa skalu korelācijas ar TSWLS testa skalām (Pīrsona korelācijas koeficienti) pieauguma izmaiņām

Pieauguma izmaiņu korelācijas	Ģimenes dzīves prakšu rutinizēšana	Darbs kā vērtība	Fiksēta pienākumu sadale	Ģimenes vajadzību prioritarizēšana	Standartu pazemināšana un normu ignorēšana	Atbalsta meklēšana ārpus ģimenes	Balansēšana, cīnoties ar grūtībām
Pagātne	-0,067	0,245	-0,045	-0,055	-0,019	-0,087	-0,018
Tagadne	0,136	0,158	0,018	0,089	-0,093	0,070	-0,058
Nākotne	0,057	0,006	0,110	0,032	-0,060	0,024	-0,150

⁶³ DECS rezultātu aprēķinos izmantota starpība starp testā uzrādīto būtiskuma līmeni un atbilstību konkrētajai ģimenei. Zemāka starpība uzrāda augstāku atbilstību.